



קובץ גליונות

פרשת שמות

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור



מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנהובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל



ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

הגאון הגדול
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיח בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

קובץ שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

רמות פולין *ביהכנ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) שערי חסד 054-8498969 (קירט)	חנות גל פז (מלכי ישראל) בית וגן 02-6449498 (שעיר) הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה) בר אילן/נוה צבי 054-8474651 גבעת שאול 052-7159755 (גינזבורג) הר נוף בבתי הכנסת: *אמרי שפר *קהילת בני תורה כנסת 054-8429113 (גרוס) מאה שערים בבית הכנסת תפארת בחורים (הישן) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) סורוצקין בבתי הכנסת: *אהבת תורה *באר שמואל סנהדריה 052-7171376 מקוה פאג"י סנהדריה המורחבת 052-7612078 (כהן) עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) קרית יובל 052-7639488 רמת שלמה 02-5710175 (לופר) בבתי הכנסת: חזון איש לומדי תורה רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) רמות ג' *ביהכנ"ס חניכי הישיבות צא"י (053-3120780)	*נאות יוסף בכוללים: *בית הלל *נחלת משה אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מאיר בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון פרדס כץ 052-7168580 (אבוחצירא 30) בבתי הכנסת: *חניכי הישיבות (ברוט 20) *מנין אברכים (אבוחצירא 9) קרית הרצוג 03-5708404 (שטרן) 052-7640848 (פרידמן) שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי) חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינזבורג) טלז סטון 02-5335545 (חנות כל בו אלן) יסודות 054-8413562 (פיינר) ירוחם ביהכנ"ס בית פנחס 052-7627788 (מיכאל) ירושלים *ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) גאולה 053-3172626 (אלה)	אופקים 052-7635246 (סמיד) *בבית הכנסת קייתי אלעד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 058-3231891 (שוורץ) רובע ז' 052-7668323 (מונק) אשקלון 050-4181543 (לוי) באר יעקב 052-7689444 באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) רמה א' ישיבת נתיבות התורה-תפרח 052-7138967 (אמרן) ביתר גבעה A *ביהכנ"ס זכור לאברהם בית חלקיה 054-8413562 (פיינר) בני ברק *שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) *דסלר/כולל ברסלב 052-7159869 (בן אריה) ויזניץ 050-4192923 (טסלר) בבתי הכנסת: *ביהכנ"ס הגדול החדש (בכניסה לכולל גרטלר) *הליכות חיים *המרכזי - רמת אלחנן *לדרמן
--	---	--	---

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com

להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשט על הפרשה

"כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון" (א, כב)

לכאור' ל"ל לומר וכל הבת תחיון ומה לו אם לא יחיו העיקר הול"ל כל הבן תשליכו. וי"ל שהרי כל החשש שלהם הי' הנה עם בני" רב ועצום ממנו וגו' פן ירבה וגו' ולכן רצה בדוקא שישאירו את הבנות ולא יהי' להם למי להנשא ויהיו מוכרחים להנשא להמצרים ואז יהי' לכ"א מהמצרים הרבה נשים וממילא יתרבו בהרבה יותר מבני" וי"ל במדרש רבה פ"א י"ח ונקח הנקבות לנשים והא דמסיים לפי שהמצרים שטופים בזמה הוא טעם שלכן בודאי יסכימו המצרים לקחתם.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

שובו בנים שובבי"ם

השבוע לסדר שמות, הוא הראשון מסדרת השבועות שמרומז בהם תיבת שובבי"ם. כידוע שהם שבועות של פרשיות שמות וארא ועד תצוה, שכן השנה מעוברת היא ויש 'שובבי"ם ת"ת.

המשנה ברורה סוף סימן תרפ"ה מציין לדברי הבאר היטיב ושערי תשובה בענין של תענית בשובבי"ם ת"ת. והא לך לשונו של באר היטיב 'יש נוהגין בשנה מעוברת לקבוע תענית בכל יום ה' מפרשת שובבי"ם ת"ת וי"א גם פרשת ויקהל ופקודי ואומרים שומר ישראל וכו'. וכתב האר"י ז"ל בפירוש התורה שימים אלו מסוגלים לתקן עון קרי יותר מכל השנה להמתענים בהן לכן מתחיל מפ' שמות שאז התחיל השעבוד... עכ"ל ובקהילות רבות ושיבות שונות של ימינו נוהגים הנהגות יפות שמרבים בתורה ועבודה וסיגופים איש לפי דרגתו ומעלתו.

רבינו שליט"א עצמו אינו מתענה וגם אינו אומר סליחות או סדר תפילה אחר מיוחד, ולשואלים הוא מורה ובא כי מי שרוצה להתחזק בשבועות אלו, ירבה בלימוד התורה ושקידתה, כשמרבים בהתמדתה - כך מרגליה בפומיה - הוא התיקון הכי גדול, וזה עדיף יותר מכל דבר אחר. כמובן, הוא לא בא לשלול את שאר החיזוקים השונים אך לדעתו - 'טובה תורה מכל סחורה'.

פעם ברגע של קורת רוח, סיפר רבינו מעשה עם מוסר השכל לכל אחד באשר הוא. היה זה כשהגיע לפניו בן תורה עמל בתורה, ואמר לו שמנסה הוא לעמול בתלמוד בכל כוחו אך הדבר קשה לו מאוד, והוא מעדיף לעסוק במצוות או במסחר או גמ"ח וכו' שזה הרבה יותר קל. רבינו נתחייך ואמר לו, שב יקירי, אספר לך מעשה שהיה. היו שני נערים שישבו ולמדו בחשק רב, לימים, 'ויגדלו הנערים', היצר הרע עשה את מלאכתו כראוי והקשה עליהם את הלימוד... הראשון לא שהה כהוא זה, התגבר והמשיך עם כל הקושי להגות בתורה בכל כוחו, אך השני פחו עליו יצרו ועזב את בית המדרש והלך לעבוד. חיפש ומצא עבודה כפועל בנין. סוחר אבנים ומזיז קרשים, בונה וסותר ועמל בכל כוחו.

כעבור תקופה נפגשו השנים, והראשון, מאושר כולו, אין לו בעולמו אלא תורה ויראת שמים, שואל אותו וכי בשביל זה עזבת את הגמרא? בשביל לסחוב בלוקים? הלא ללמוד הרבה יותר קל. והשני משיב לו: נכון שלסחוב בלוקים קשה, אך לעמול בתורה קשה לי הרבה יותר. עברה לה עוד תקופה, ושוב נפגשים, והראשון שואל: האם היום הנך מודה שעדיף היה לך לשבת בניחותא מול הגמרא וללמוד תורת השם וליהנות מכל רגע מאשר לעבוד בעבודת כפיים? והשני משיב, נכון שנוח מאוד ללמוד ברוגע, אך עדיין קל יותר לסחוב בלוקים ולהתרוצץ מאשר להיות כבול למקום אחד. בפעם השלישית שנפגשו כבר הסכים להודות בחצי פה, כי אכן אין כמו הנאה ורוגע של ללמוד תורת ה' 'משמחת לב'.

והמסר ברור: לפעמים קל יותר לאדם להתענות, ואפילו לעשות מצוות שונות, ודאי שכולם חשובים ויש בהם רצון ה' אבל את העיקר - לימוד התורה - הוא לא עושה, ודומה הוא לאותו אחד שחשב שיהיה לו קל יותר לעבוד, וכעבור תקופה הוא נוכח שטובה תורה מכל סחורה.

דבר העורך

"פעמים משתנה הדין לפי חוזק בטחונו בהשי"ת"

מעשה שהיה, לפני כמה שנים חלה רח"ל אחד האברכים מירושלים. הוא פנה לעסקן נכבד שיטפל בו, הביאוהו אצל רופאים וערכו לו בדיקות, ונתברר שנחלה במחלה הידועה רח"ל, וכי לפי דרך הטבע אין מה לעשות. פנתה אשתו של החולה לאותו עסקן, בבקשה שרצונה עז להיפגש, בעלה והיא, עם העסקן אצל מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל. הגיעו שלשתן אצל מרן זצוק"ל ביום שישי, ערב ש"ק, והעסקן פרש לפני את הענין. אמר הרב אלישיב: לפי מה שהסברת את הענין רואה אני שאין מה לעשות לפי דרך הטבע, ונתן את ברכתו.

פנתה האשה אל הרב אלישיב ואמרה: מבינה אני שבעוד כמה שבועות עומדת אני להיות אלמנה צעירה, ובני הקטנים יהיו יתומים קטנים, הם יגדלו וישאלו אותי: "אמא! האם עשית בשביל אבא כל מה שיכלת לעשות?!" ובכן, שואלת אני מהרב, האם אוכל לומר "כן, עשיתי כל מה שיכלתי..." מיד פנה הרב לאותו עסקן והורה לו: תיסע עם החולה מיד לאמריקא! אמר לו העסקן: רבי, היום יום שישי, אם ניסע מיד - נצטרך לחלל שבת... אמר לו הרב אלישיב שוב: תסע עמו מיד לאמריקא! הם נסעו, וב"ה האביר הבריא. עד כאן העובדה.

ושאלתי למר"ר הגר"ח קניבסקי שליט"א, מעיקרא מאי סבר חמיו זצוק"ל ולבסוף מאי קסבר, מדוע בתחילה הגיב שאין מה לעשות, ואילו אח"כ אמר לנסוע גם בשבת!

מר"ר שליט"א אהרר בעניין וענה: הוא הבין וראה שלאשה יש בטחון ואמונה בהקב"ה, שלא לסמוך על הרופאים שאמרו שאין מה לעשות עם החולה, אלא חשבה אולי יחמול ויעזור ה', ויש דרך אחרת, ומשום כך אף שבדרך הטבע אין מה לעשות - עם אמונה ובטחון אפשר לשנות את הטבע, ומותר לחלל שבת על זה!

למחרת הראיתי למר"ר שליט"א דברי מרן החזו"א זצ"ל בספרו (אורח סימן ב"ט סוף סק"ד) הכותב לענין לבשל לתינוק אוכל בשבת, כשאין לו אוכל אלא שלא מבושל, שרגיל בזה, והוא ספק סכנה ומותר לבשל בשבילו, ואמנם כתב שם: "ומי שבוטח בה" וקובע מזונות בנו באופן שאין מבשלין בשבילו בשבת וכבר הורגלו בכך - אין מזניחין אותן". ואף שבדברי החזו"א מבואר שע"י אמונה ובטחון אין מחללין שבת, ואילו כאן עולה שע"י אמונה ובטחון כן מחללין שבת, מ"מ רואים מדברי החזו"א שבטחון קובע את הלכות שבת! [והדברים ק"ו, שהרי מצות "וחי בהם" חמורה משבת, שדוחה שבת, ואם באמונה ובטחון סגי ל"וחי בהם", ק"ו שסגי לחלל שבת]. ואמר לי מר"ר שליט"א שאמנם כן כשהשיב לי אתמול שע"י בטחון מותר לחלל שבת, חשב על דברי החזו"א הנ"ל. ושאלו איך מהני ה"בטחון" של האשה על בריאותו של בעלה? וענה רבינו: הרי הבטחון היה על עצמה, שלא תהיה אלמנה!

(דרך שיחה)

בברכת שבת שלום
יצחק שולצברג (ב"ב)

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה

**כתב הלבוש: ואלה שמות נוטריקון, ו'חייב א'דם' לקרוא 'שנים מ'קרא ו'אחד ת'רגום.
הנהגות רבינו שליט"א 'שנים מקרא ואחד תרגום'**

- א. בערב שבת קורא שנים מקרא ואחד תרגום.
הנה מרן אמר לי שמעיקר הדין זמן הקריאה הוא אחרי מנחה גדולה אלא שבד"כ לא מספיק לקרוא אז, וקורא בבה"ש ועי' שו"ה סי' רפ"ה דין ז' י'.
- ב. קודם השמול"ת אומר הפס' ואתם הדבקים בה' וגו'.
וכן נהג אביו מרן הקה"י ז"ל ומקורו מספר ליקוטי צבי ש"ו פ"ה ע"ש.
- ג. קורא מקרא של כל הפרשה ואח"כ כל התרגום ואח"כ כל המקרא.
וכן נהג מרן החזו"א, והוסיף לי מרן שבסוף ימיו של החזו"א הי' קורא כל יום מעט בשמול"ת מפני שהי' קשה לו לקרוא הכל בב"א.
- ד. נוהג לקרוא בניגון טעמים.
עי' שו"ה רפ"ה ה'. ומה שלא נוהג לקרות מתוך ס"ת אף שיש בביתו ס"ת, אמר לי משום שאינו יודע בעל פה הטעמים.
- ה. קורא גם ההפטר וקורא עם טעמים.
עי' שו"ה שם דין י"ב.
- ו. ואם יש הפטרה של אשכנזים ושל ספרדים קורא שתיהן, וכן אם קוראים הפטרה אחרת כגון שבת ר"ח קורא גם זה וגם מה שהיו צריכים לקרוא. וקודם קורא מה שצריכין לקרוא למחר ואח"כ האחרת.
ואמר לי שמקורו מהחיד"א בעבודת הקודש במורה באצבע אות קל"ה ע"ש ותבין שזה כונתו.
- ז. כשיש ב' פרשיות מחוברות בד"כ קורא שתיהם מקרא ואח"כ שתיהם תרגום וכו'.
- ח. כדומה ששמעתי ממרן שהחזו"א הי' נוהג לקרוא שמול"ת כל פרשה בפנ"ע.
- ט. כופל פסוק אחרון של הפרשה.
עי' בשו"ע הגר"ז סי' רפ"ה ג', והנה עיקר הטעם שיש לכפול פסוק אחרון של הפרשה זהו משום שלא לסיים בתרגום אבל אצלו שנוהג לסיים במקרא לכאן' אין זה שייך, ומ"מ מחמיר לעשות כן. ופעמים כופל הפסוק אחרי שגומר הרש"י, ואמר לי שאכן אם אחר שגומר התרגום נצרך לדבר עם אדם אומר קודם הפסוק אחרון של הפרשה.
- י. משתדל לגמור קריאת שמול"ת עד סעודה א' ולכתחילה עם הרש"י, ואם לא מספיק משלים בסעודה או אח"כ [וממנה שומר שלא יטה].
עי' שו"ה סי' רפ"ה דין א', ומה שכתבתי שגומר שמול"ת הנה האריז"ל הובא בבה"ט סי' רל"ח ב' ס"ל שאין לקרוא בלילה אמנם מרן אמר לי שהכה"ח סי' רל"ז בסופו מביא שבלי"ל ש"ק שרי ואכן בליל יו"ט ובליל שבועות מרן מחמיר שלא לקרוא עד חצי השני של הלילה שאז מתירים פ"א נחלש ולא הספיק להשלים הסידרא עד סעודה ב', ולא דקדק להשלים קודם סעודה ב' אלא עד סעודה ג' והוסיף לי שמרן החזו"א החמיר להשלים הסידרא עד סעודה ב' אבל אצלו שמסובים הרבה אנשים בסעודה לא רצה לעכב אותם לכן השלים אח"כ.
- י. נזהר שלא להפסיק בדיבור באמצע שמול"ת, וברש"י לא נזהר.

אבל בין מקרא לתרגום ובין תרגום למקרא מדבר וה"מ לדברים בעלמא אבל מדבר בד"ת ומענינא דפרשה באמצע שמעביר הסידרא, ואמר לי טעמו דלא גרע מכל לימוד שאין להפסק לדברים בטלים וכמש"כ בגמ' חגיגה י"ב ב' אבל לד"ת מותר ועי' שו"ה רפ"ה ו'.

(מתוך הספר החדש 'אלא' - הנהגות בהלכה של מרן שליט"א)

ואלה שמות בני ישראל

תשובה שכתב רבינו שליט"א בשנת תשס"ט בענין קריאת שמות:

ברוך אתה לשמים שהחזרתם לי אבדתי כי באמת בדברי הרחיד"א ראיתי זה (כמדומה) אמנם כ"ז בדורות הראשונים בזמן כתבי הקדש אבל בדורנו אין לנו וכמו דאמרו בבראשית רבה פל"ג ז' ר' יוסי אומר הראשונים ע"י שהיו מכירין יחוסיהן היו מוציאים שם לשם המאורע אבל אנו שאין אנו מכירין יחוסינו אנו מוציאים לשם אבותינו רשב"ג אומר הראשונים שהיו משתמשין ברוה"ק היו מוציאים לשם המאורע אבל אנו שאין אנו משתמשין ברוה"ק אנו מוציאים לשם אבותינו עכ"ל, ובדורנו חלילה לסמוך ע"ז ולקרות בשם רשעים אפי' אם זה שם יפה ועינינו רואות שכל הראשונים נתקשו גם על התנאים ואמוראים איך קראו בשמות אלו ואף א' לא תירצו תי' זה, עיי"ש בתו"י יומא ל"ח ב' שנתקשו איך קראו לתנא ר' ישמעאל למ"ד לא עשה תשובה וגם בתוס' הרא"ש והריטב"א שם נתקשו בזה אף שהוא שם יפה, ועי' בתוס' כתובות ק"ד ב' שנתקשו בשם אבשלום אף שהוא שם יפה מאד והגיהו שם שצ"ל אבי שלום ובשבת י"ב ב' נתקשו בשם שבנא והוצרכו לתרץ דתרי הוו בתנ"ך ובמגילה י' ב' נתקשו בשם עפרון ובגיטין י"א א' נתקשו בשם שבתאי ובשם בטאי ע"ש וכפי זכרוננו דעת המהרש"א שהקורא בשם רשע עובר באיסור גמור, וגם סופו לא יהי' טוב כדאמר ביומא שם חזי מאי סליק בי', ולכן בזמננו חלילה לקרוא בשם מתן שהוא כהן הבעל והרגוהו לפני המזבח וכן שלומית אף שמצינו אותו בתנ"ך כיון שבתורה נזכרת לגנאי אין ראוי לקרותו וכן כל הנזכרים בתורה לגנאי בודאי ראוי שלא לקרותם ואם קראוהו כדרך המתחדשים בימינו ראוי להוסיף שם אחר ולקרותו בו וממילא יתבטל שם הישן (ואת הכתובה א"צ לשנות שאז קראוהו בשם זה) וזה מה שאני מיעץ לשואלים ובפרט לכל אלו שקורה להם כל מיני צרות בודאי י"ל דשמא גרים, והאמת והשלום אהבו.

(משמר הלוי)

באי"ל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

פניני הפרשה

סימן בידם

ושמעו לקולך. (שמות ג, יח)
פרש"י: מאליהם וכו', שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שבלשון זה הם נגאלים.
ועיין ברמב"ן מה ה' הסימן בזה שבא ואמר פקד פקדתי, דרך קיבלו מיוסף שלא יבוא אחד ויכזב בהם, ועוד מביא מדרש: אר"ח בר"ח, בן י"ב נתלש משה מבית אביו למה? שאילו גדל בבית אביו ובא ואמר להם המעשים לא היו מאמינים בו, שהיו אומרים אביו מסרה לו לפי שיוסף מסרה ללוי, ולוי לקהת וקהת לעמרם, ולכך נתלש מבית אביו וכשהלך והגיד לישראל כל הדברים, לפיכך האמינו בו וכו'.
ויל"ע, דכיון שנתלש מבית אביו בהיותו בן י"ב שנים למה א"א שיאמרו שאביו מסרה לו, ובאמת מש"כ בן י"ב נתלש מבית אביו יל"ע הרי הוא גדל בבית פרעה ורק מסרוהו לינק אצל אמו.
וצ"ל שגם לאחר שהפסיק לינק ה' הולך אצלם, והנה בפשוטו של מקרא משמע דמשה ברח למדין לפי שהרג את המצרי, והלשינו עליו ופרעה רצה להרגו ונעשה צוארו כשיש וברח וכו' אבל לפי דברי הרמב"ן נמצא דהסיבה היתה בשביל שיוכל להגיע לאחר ס"ו שנים ולומר פקד פקדתי ויאמינו לו, והקב"ה מסבב כל מיני סיבות לזה, וכמו בנס פורים רואים במגילת אסתר איך נסתבב הכל להיות אח"כ נס, וכן כאן כל מה שאירע ה' לצורך זה שיאמינו, ואע"פ שהקב"ה יכול לעשות שיאמינו לו גם לולא זה, וגם עם זה אפשר שלא יאמינו.
ובאמת כך הם כל מעשי האדם, אנשים חושבים שהם עושים ולא יודעים שכל מה שהאדם עושה בעצם עושים איתו ולא הוא העושה.
והכל בשביל התכלית שצריך להיות, אלא דבני אדם אינם מבינים. (אילת השחר כאן)

לזכות לתורה ע"י מסירות נפש

ויכו שטרי בני ישראל אשר שמו עליהם נגשי פרעה לאמר מדוע לא כליתם חקכם ללכך כתמול שלשם גם תמול גם היום. (ה, יד)
פרש"י: השוטרים ישראלים היו וחסים על חבריהם וכו' היו מלקין אותם על שלא דחקו את עושי המלאכה לפיכך זכו אותם שוטרים להיות סנהדרין וכו' שנא' אספה לי שבעים איש מזקני ישראל.
והנה בסנהדרין היו ע' זקנים, ושוטרים היו יותר כדאיתא במד"ר א' כ"ח שהי' נוגש על כל עשרה שוטרים, וע"כ דמתוך כולם נבחרו שבעים לסנהדרין. והנה לקבל נבואה אפשר להבין דזכו בשכר שהוכו על חבריהם, אבל להיות בסנהדרין צריך להיות ת"ח וזכות זו עדיין

1 יע"ש בד' הגר"ז דאסברה לה, דהא דדרשין לא כשאני נכתב אני נקרא, באה ההלכה בזה דהשם הנקרא הוא קריאתו של השם הנכתב, וזהו רק בקריאה של א-ד, אבל כשנקרא אלוקים א"י קריאתו של השם הנכתב, רק הוי כמו כל קרי וכתוב שבתורה, שאין הקרי קריאתו של הכתוב, רק היא קריאה אחרת לגמרי, וה"נ הכא הכתיב הוא י-ה אבל הקריאה היא אחרת לגמרי, ואינה קריאתה של השם הנכתב, עכ"ד. אמנם בביאור הגר"א א"ח סימן ה' מבואר שנקט גם בכל קריאת הוי' בשם של אדנות דגדרו כשאר כל קרי וכתוב שבתורה, ולכן א"צ לכיון בקריאתו על שם הכתיבה רק על שם הקריאה. ובאמת כבר דנו לענין קריאת שם הוי' אם צריך לקרותה מתוך הכתב, ולד' הגר"ז שהאדנות היא הקריאה של הוי' לאו צריך לקרותה מתוך הכתב, [ולא דמי לכל קרי וכתוב ש"צ לקרות מתוך הכתב מאחר שאינו קורא את התיבה ככתיבתה, וכמש"כ הפמ"ג בא"א סוף סימן קמ"א בשם המעיל צדקה. (אך שו"ר בספר שערי אפרים שער ג' אות י"ג שכתב שבכל קרי וכתוב צריך שיראה בספר התיבה הכתובה ויאמרנה לפי המסורת).
ועיין שו"ת אגרות משה א"ח סימן ל"ב ענף ו' ושם בח"ד סימן כ"ד שדן בארוכה בכ"ז, וכתב דיש בזה כמה נפ"מ להלכה, א. אם צריך לקרותה מתוך הכתב [וכנ"ל], וגם נפ"מ למה דאיתא בגמ' פסחים כאן דלעתיד לבוא יהיה קריאת שם הוי' ככתיבתו ביה, אך זה רק לענין שם הוי' אבל במה שנקרא אלוקים שזהו מהל' קרי וכתוב א"כ גם לעת"ל לא ישתנה, עכ"ד. [ויש לדון בכל הברכות שאנן מברכין באדנות אם לעת"ל יברכו בהוי', והשאלה היא אם עיקר תקנת הברכה ה' לברך בהוי' וממילא לעת"ל יברכו בהוי' או דעיקר הברכה נתקנה באדנות, וגם יהיה נפ"מ בזה"ל לכוונת השם].

2 וינדון הפלוגתא בין הרמב"ם להיש מי שמפרש כתב רבינו לבאר בהמשך דבריו [בד"ה והנה הרא"ש], ע"פ המבואר ברא"ש ר"פ שבועות הדיינין דשם המיוחד איקרי מה שזה עצם שמו שניתן לו בלי מה שמורה על מעשיו, וא"כ סברת החולקים דרך שם הוי' שייך לומר שהוא שם

לא עושה אותם לת"ח, ובאמת במצרים כולם היו משועבדים חוץ משבט לוי ולא ה' כ"כ אפשרות ללמוד, ואח"כ כולם למדו ממשה ואיך אירע שחלק מהם שהוכו ה' יותר ת"ח.

ואולי לאלו שהוכו ה' סייעתא דשמיא מיוחדת שהבינו יותר מאחרים. ועי' יומא כ"ח ב', מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם היו במצרים ישיבה עמהם שנא' לך ואספת את זקני ישראל, ומסתמא למדו שם ז' מצוות, אמנם רק לשבט לוי ה' אפשרות ללמוד.

זה שמי וזה זכרי

ויאמר עוד אלקים אל משה כה תאמר אל בני ישראל ה' אלקי אבותיכם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב שלחני אליכם זה שמי לעלם וזה זכרי לדר דר. (שמות ג, טו)

רבי אבינא רמי, כתיב זה שמי וכתוב זה זכרי, אמר הקב"ה לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"י, ונקרא באל"ף דל"ת. (פסחים דף ג' ע"א, קדושין דף ע"א ע"א). א. יש לעיין [בהא דאמרין דשם הוי' נקרא בשם אדנות], דהא מצינו בפסוקים כמה פעמים דשם הוי' נקרא בשם אלקים, כגון הא דכתוב (בראשית פרק ט"ו פסוק ב') השם אלקים מה תתן לי, ושם (פסוק ח') השם אלקים במה אדע כי אירשנה, דקרינן אלקים על אותיות הוי', וכן בכמה דוכתי, הרי על כרחך דעיקר הדין דלא כשאני נכתב אני נקרא הוא שלא לקרוא האותיות ההוי' וניקודו [ולא שנקרא אדנות]. ואם כן, למה שם אדנות יהיה נקרא יותר שם הוי' משם אלקים, וכי משום דעל פי הרוב קורין אדנות, לכן השם של אדנות נעשה השם של הוי', יותר משם אחר. וראה מה שכתב בזה בחידושי מרן רי"ז הלוי על התורה פרשת ואתחנן, עיין שם.

ב. הרמב"ם פרק ב' מהלכות עבודה זרה הלכה ז' הביא יש מי שמפרש דהמברך את השם אינו חייב אלא על שם של י-ה, והרמב"ם חולק וסובר דחייב גם בשם של א-ד, ובחידושי מרן רי"ז [על הרמב"ם שם] ביאר בסברתו, דכיון דשם של י-ה נקרא א-ד, אם כן הוא שם המיוחד. וצריך עיון, דנהי דשם הוי' אי אפשר לקרוא רק בשם של אדנות, מכל מקום הא גם שם של אדנות קורין כן, ואם כן מי יימר לן דדינו כאומר שם של הוי', נימא דדינו יהיה כאומר ומכוין על שם אדנות ממש. (אילת השחר שבועות דף ל"ו ע"א א. ד"ה עוד יש לעיין ב. רש"י ד"ה על שם מיוחד)

המיוחד כיון דאין לו פירוש וזהו עצם שמו שניתן לו, משא"כ שם אדנות דהכונה אדון כל הארץ א"כ א"י שם עצם רק בכלל כינוי, אבל סברת הרמב"ם היא, דמאחר דקריאת אדנות היא גם על הוי' גם כשלא מכוונים לומר שהוא אדון כל הארץ, א"כ גם שם אדנות הוא שם המיוחד, עכ"ד. ודוק היטב בזה.

3 בחי מרן הגר"ז שם לכאור לא כתוב שלכך 'הוא שם המיוחד', אלא דמאחר דקריאת אדנות היא גם קריאה של שם הוי', לכן אף דבאמת אדנות לאו שם המיוחד הוא אבל כשמפרש אדנות מיקרי שפירש גם לשם המיוחד שזו היא קריאתו, [ואה"נ גם להרמב"ם רק שם הוי' מיקרי שם המיוחד ולא שם אדנות].

בעיקר ביאור הגר"ז ברמב"ם הנה בשו"ת חת"ס בהשמטה לחו"מ סימן קצ"ב כתב בהיפך דבריו, דמש"כ הרמב"ם דמגדף שם של אדנות חייב, זה דוקא המגדף סתם של אדנות שאף זה נקרא שם המפורש, אבל מגדף שם אדנות של קריאת הוי' אינו חייב כיון שא"י רק כינוי של שם המפורש.

4 לא ידעתי לפרנס כוונת רבינו בקושיא זו ע"ד הגר"ז, שהלא כל זה מבואר בהמשך ד' הגר"ז עה"ר"מ כאן, שכתב לבאר דעת יש מי שמפרש שחולק על הרמב"ם דהמגדף אינו חייב רק על שם י-ה ולא שם א-ד, וכתב הגר"ז דס"ל דדוקא בקריאת פרשיות שבתורה שיש בו שם הוי' נחשב קריאת אדנות כהוי', "אבל במגדף שאין בו שם הוי' כלל מאן משוי לקריאתו שתהא חשובה קריאה של שם המיוחד, הלא הוא לא פירש רק השם של אדנות, וכשהיה לעצמה ג"כ קריאה היא, ואין כאן מה שיעשה אותה לקריאה של הוי', וע"כ ס"ל דאינו חייב במגדף עד שפירש את השם הוי' בעצמו", הרי שביאר שזהו סברת החולקים על ד' הרמב"ם, ובביאור ד' הרמב"ם מסיים הגר"ז "ובזה הוא דחולק הרמב"ם וס"ל דכיון דהויא מיהא קריאה גם לענין שם המיוחד, על כן גם במגדף ה"ז בכלל מפרש את השם וחייב כמש"נ", עכ"ל מרן הגר"ז כאן.

ענין בפרשה – תפילה

ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים מן העבדה. (שמות ב, כג)

הנה בעניני תפילה נדפס חיבור גדול מרבנו שליט"א בשם ימלא פי תהלתך ביאורים בתפילה, וחביבות מיוחדת יש לרבנו לספרו הזה, באמרו שלא כל אדם זוכה להוציא חיבור על סדר התפילה, והבאנו כאן מעט ענינים במעלת תפילה, וקצת הלכות מרבנו בעניני תפילה.

עיקר תענית להגיע לתפילה

שמעתי בשם הגר"ל שטיינמן שליט"א שמעורר שעיקר ענין התענית על צרות ותענית יחיד, היא שהתפילה שמתפלל אדם מעונה אינה דומה לתפלת מי שאינו בתענית, דהיינו שהעיקר היא התפילה והתענית היא היכי תימצא להעלות דרגת התפילה. (משבצות זהב דניאל עמ' שכז)

מהמצוות שבשמו"ע

רבנו שליט"א רשם לעצמו רשימה בה כתב כמה מצוות מקיימים בתפילה:

ראש השנה דף ל"ב א', מנין שמזכירין אבות שנאמר הבו לה' בני אלים, והיינו דמצוה להזכיר האבות שפירסמו ש"ש והקב"ה נהנה בזכירת זכויותם.

ועכשיו נחשוב כמה מצוות שאפשר לקיים בתפלה.

בזה שמקרב גאולה לתפלה הרי זה מצוה. לכוין ברוך מקור הברכות ושיושפע עי"ז בכל העולמות. לפני תפלת שמו"ע צריך לחשוב שהוא בירושלים ובבמה"ק ובקה"ק, היינו שלא יקפוץ תיכף במחשבה לקודש הקדשים אלא בהדרגה, והנה כל זה מצוות, נמצא דיש ג' מצוות. ולהמבואר בספר המצוות מצוה ה' ובכס"מ ריש ה' תפלה דיש בתפלה מצוה דעבדהו במקדש הרי עוד מצוה, וכשהוא נמצא בבמה"ק עוד מצוה, תפילה בצבור מצוה, אמירת המילים זהו מצות תפילה, והכונה לכוין זה עוד מצוה, ב'ברוך' לכוין וכן ב'אתה' ובה' לזקוף זה ג' מצוות, וכל מלה לכוין כמש"כ בנפש החיים לדבק אותה בשרשה למעלה זה מצוה, להזכיר אבות וסמכו זה על הפסוק הבו לה' בני אלים זה מצוה, וכיון שכל אלו עושין נחת רוח הרי זה מצוה כללית לעשות נחת רוח. וכשהוא מלוכב בטלית ושל יד ושל ראש הרי עוד מצוות, מנהג ג' פסיעות לפני התפילה כמובא בס"י צ"ה הרי כל פסיעה מצוה, לחשוב כאלו כעת אין לו שום עסק עם גשמיים כמבואר בב"י כי נשמתו מתדבקת בקונה הוא עוד מצוה, להשוות הרגלים כמו מלאכים זה מצוה, לחשוב בברכת מודים שאינו כפוי טובה מצוה, ועל כל אלו, שמחה שמקיים כ"ז, הרי זה ג"כ מצוה. (צדיק כתמר יפרח)

נורא

סיפר הגאון ר' שמריהו אלפא שליט"א, כשלמד בישיבת כפר סבא דיבר פעם רבנו על כוונה של ברכה ראשונה של שמו"ע. לאחר הדרשה שאל את רבינו מה הפי' 'הגיבור' וביאר לו, אח"כ שאלו מה הפי' 'הנורא' וביאר לו, וחזר ושאל שעדיין אינו מבין, אמר לו רבנו בקול כשהוא רועד בכל גופו: 'נורא!!', אמר לו עכשיו הבנתי. וכ"כ נחקק לו בעצמותיו שעד היום כשמתפלל שמו"ע נזכר ב'נורא' שנאמרה מפ"ק של רבינו בחי' ורעדה. (צדיק כתמר יפרח)

להנאות מתהפילה

בחור משיבה קטנה שאל לרבינו, איך עובדים שהתפלה לא תהי' מצות אנשים מלומדה? השיב רבינו, אם יעבוד שיהנה מהתפלה לא תהי' מלומדה [והביא דוגמה מאחד שמאריך מאד בתפלה כיון שנהנה מהתפלה]. (צדיק כתמר יפרח)

יקדים תפלה

רבינו הזכיר את דברי הגמ' בסנהדרין מ"ד ב', אמר רבי אלעזר לעולם יקדים אדם תפלה לצרה, והוסיף וסיפר שלכך בכל ע"ש אני מתפלל

שארגיש טוב בשבת, [מחמת שאוכל יותר מימות החול] וזה בדוק

ומנוסה שהתפילה מונעת. (צדיק כתמר יפרח)

כוח התפילה

היה זה לפני שנים רבות. שעת לילה מאוחרת בצומת פולג, חמישה ערבים התקברו אל חייל יהודי בשם צ' ובידיהם סכינים שלופות. ולמרבה הנס, הצליח לפגוע בארבעה מהם פגיעות מדויקות שהביאו למותם. מיד לאחר האירוע, מרוב פחד רץ לכביש, עלה על טרמפ וברח מן המקום. בינתיים הערבי החמישי שנותר בחיים אסף את הסכינים ונעלם אף הוא.

כוחות המשטרה שהגיעו למקום תפסו את החייל היורה. כל טענותיו שהוא היה המותקף נפלו על אוזניים ערלות. 'היכן הסכינים?!' שאלו החוקרים, 'איך יתכן שאדם מותקף מצליח לפגוע ולהרוג ארבעה אנשים בהצלחה מדהימה כזו, בוודאי אינך חייל תמים אלא שהדבר היה מתוכנן'. הוא נשפט וקיבל עונש חמור, ארבעה מאסרי עולם! בבית הסוהר ביקש להטיב את תנאי מאסרו, אך סורב שוב ושוב. היחס אליו היה כאל רוצח מסוכן. לבסוף השיח על מר גורלו בפני רב בית הסוהר. אף שהוא לא היה דתי היו לו שאלות על בורא עולם. 'אלוקים הציל אותי ממוות, אז למה הוא השליך אותי בכלא למשך שארית חיי'. שאלו הרב: 'מהיכן אתה יודע שאלוקים הציל אותך'. השיב: 'באותו רגע בו התקברו אלי אותם רוצחים אכזריים ועמדתי בפני המוות, ביקשתי מאלוקים שיציל אותי. המשיך הרב ושאלו: 'ומאיפה ידעת לבקש מאלוקים, הרי אינך נראה דתי?!' השיב החייל: 'באותו רגע נזכרתי בדברי סבי שהיה רגיל לומר לי: 'צ', אלוקים עוזר גם למי שלא מכיר אותו!' היתה זו תשובה מפתיעה!

הרה"ג ז"ב ש'עמד במקום ושמע את הדברים, נכנס אל מרן בעל "איילת השחר", סיפר לו את שארע, ואת טענותיו של אותו חייל. אמר רבי אהרן לייב: 'הוא ראה שאלוקים עזר לו, למה הוא לא מבקש שוב מאלוקים שיעזור לו? שיתפלל עוד, למה הוא לא מתפלל? אמר ידידי: 'מה יש להתפלל פה, מילא אז הוא התפלל כדי להנצל מן הרוצחים, היה לו רובה ביד, אבל פה הוא כבר נשפט, ונידון לארבעה מאסרי עולם?!'

רבי אהרן לייב החל לצחוק: 'וכי הוא יודע לירות?! ובכל זאת הוא התפלל והצליח להרוג את תוקפיו, שיצעק, שיבקש שוב מה' שיציל אותו!'

המשיך ידידי וסיפר: 'בביקורי הבא בבית הכלא סיפרתי לחצי את דבריו של רבי אהרן לייב, עודדתי אותו ואמרתי לו 'תתפלל לה', תתפלל מכל הלב'.

לאחר זמן הלכתי ברחובה של עיר והנה לפתע למולי נקרה אותו חייל. שאלתיו בתדהמה: 'צחי, מה אתה עושה פה, ברכת מבית הסוהר, הרי קיבלת ארבעה מאסרי עולם?!' תשובתו היתה מפתיעה: 'ה' שמע לתפילתי ויצאתי לחופשי. השב"כ תפסו את הערבי החמישי, במהלך חקירתו סיפר את שארע, הוא הודה שהם באו לרצוח והוא שלקח את הסכינים עמו לכפר. שם הם מצאו את הסכינים. מיד שיחררו אותי. למעשה ישבתי בכלא ארבעה חודשים בלבד'. ('נר לשולחן שבת מקץ תשע"ו')

הלכות והליכות רבנו בעניני תפילה אי"ה נכתוב באחד הגליונות הבאים

ציונים והארות קצרות מרבנו על עניני תפילה מתוך אילת השחר על התורה

נערך ע"י הרה"ג ר"ל שליט"א תלמיד ותיק לרבנו

מפני מה היו אבותינו עקורים ? מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים. כל תכלית האדם הוא להיטיב לו, על ידי כל מדרגה רוחנית, מובל האדם לתכלית להתענג על ה' (שם).

אבותינו היו עקורים, בבחינה טבעית,

כי ה' שברון לב' צריך שיהא בבחינה טבעית.

ובזה ישיגו תכלית ומדרגה גבוהה ברוחניות

צריך שהתפילה תהא בשברון לב אמיתי בפועל ממש ולא היה מספיק כל התפילות עד כה, לכן סבלו יותר שנים, כדי שתפילתם תהא בשברון לב ממש, שזה מדרגה גבוהה ברוחניות, כי אז קרובה לה: וזהו התכלית שיצא מהיותה עקרה.

אין להתפלל על נס, אבל בשביל שתתקיים התורה על זה שייך תפילה ידוע שאין להתפלל על נס. (ירושלמי תענית פ"ג) והאמהות היו עקרות שמדרך הטבע אי אפשר להן להוליד. אמנם "כי ביצחק יקרא לך זרע" זה יכול להתקיים על ידי כלל-ישראל שיהיו עם שיקבלו התורה שעל זה העולם עומד, ועל זה שייך תפילה.

בירור הלכתי בענין כבוד-התפילה ומקום-התפילה

וישלח לה, ב. הסירו את אלהי הנכר אשר בקרבכם. האבן עזרא כתב, מהמקום הזה נלמוד שחייב כל ישראל כאשר ילך להתפלל למקום קבוע להיות גופו נקי ומלבושיו נקיים. (ויעקב צוה כן גם לכל הנלוים אליו). וצריך ביאור, וכי יש נפקא מינה בין מתפלל במקום קבוע למקום שאינו קבוע ?

ויל"ע, האם כל זה משום כבוד-המקום, שמפני זה יש לזה מקום קבוע לתפילה, או משום ענין-התפילה, ואז אין לחלק בין מקום קבוע ללא קבוע לענין גופו נקי.

עוד יל"ע, אם כוונתו שלא להתפלל כשיש טיט על בשרו.

ובמלבושיו נקיים יל"ע אם נכלל בזה בגדי-עבודה.

ולדינא, אין לבטל תפילה משום כך.

יש "בחינה" למתפלל האם יתאמץ בתפילה על אף הבטחת ה'

כי תשא לב, י ה' הודיע למשה רבנו שהוא יעשה אותו לגוי גדול. ולמה הודיעו זאת? כדי לנסותו, האם הוא בעל אהבת-ישראל כה גדולה, שמוכן להתאמץ בעבורם על אף ההבטחה שייצא ממנו גוי גדול.

בתפילה צריך להרגיש דבקות ש' הוא האלוקים שלי

כי תשא לב, יא ויחל משה את פני ה' אלקיו. למה נאמר 'אלוקיו' ולא 'אלוקים' ? כי בתפילה צריך האדם להרגיש דבקות בה' שהוא אלוקיו.

נדרשת "בחינה יתירה" למתפלל, גם כשהוא מרגיש טוב...

עקב ט, יח מביא דברי הטור (או"ח קלא) שאומרים תחנון בסוף תפילת העמידה, ובסיום אומרים: ואנחנו לא נדע מה נעשה. כי התפללנו בכל ענין שיוכל האדם להתפלל. בשיבה, בעמידה, ובנפילת אפים.

והנה בתפילה בעמידה האדם מתאמץ יותר מאשר בשיבה. וכן בנפילת אפים. ומה יש בתפילה כשהיא בשיבה ?

אלא, כאשר האדם מרגיש יותר טוב, אז הוא נצרך להתאמצות יתירה להגיע לידי הרגשה כדי לבקש תחנונים.

דיוק בנוסח התפילה

כי תבא כו, ה וענית ואמרת - זהו לשון אחד.

בתפילה אומרים: קדושה כולם כאחד עונים ואומרים ביראה. ולא יאמר: עונים, ואומרים ביראה. [א. ה. ויל"ע בנוסח ספרד שאומרים: עונים באימה ואומרים ביראה. א"כ, שם זהו ב' לשונות המכוונות לב' ענינים. אימה, ויראה].

ובתפילת ערבית אומרים: זה קלי ענו ואמרו, ה' ימלוך. ואפשר ג"כ לומר: זה קלי ענו, ואמרו ה' ימלוך לעולם ועד.

שייך תפילה לפני חטא שלא ינזקו

(לך לך יב, ח) ויבן שם מזבח לה'. נתנבא שעתידין בניו להכשל שם על עוון עכן והתפלל שם עליהם. לא שייך כפרה לפני החטא, אבל שייך תפילה לפני החטא שלא ינזקו. יקדים אדם תפילה לצרה, כמבואר בסנהדרין מה.

יש תועלת והתעלות מכל תפילה ותפילה גם שלא התקבלה

(וירא יח, יז) וה' אמר המכסה אני מאברהם. משמע שיש תועלת רוחנית לאברהם מידיעה זו. אולי התועלת היה בזה שהתפלל. אפילו שתפילתו לא התקבלה, יש תועלת מכל תפילה. והמתפלל עצמו מתעלה מתפילותיו.

תפילה, יתמו חטאים מן הארץ

(שם) הגרעק"א ברכות ? מציין שאסור להתפלל על הרשעים שימותו, כי הרי יצאו צדיקים מרשעים, אברהם מתרח וכו'. (א.ה. וע"ע בדברי מרן שליט"א בפר' עקב י, יב).

וצ"ב וכי היד ה' תקצר, הרי גם אם ימותו הרשעים, ה' יכול להוציאם מאחרים. והביאור כי יש חשבונות-שמים שנשמה זו תצא דוקא מרשע זה.

בתפילות ובקשות יהיו דבריו מועטין

(וירא יח, ל) ויאמר אל נא יחר וגו'. למה אברהם התנצל, הרי ה' מתאוה לתפילתם של צדיקים?

בשם הגר"א, גם בתפילות ובקשות צריך שיהיו דבריו של אדם מועטין.

תפילות איש ואשתו כאחד למה ?

כי יש השפעה בתפילה כאחד. ומהי ?

עצם ההיזדקקות לאחר' מוסיפה ענווה למתפלל, כמו בקובע מקום

לתפילתו

תולדות כה, כא ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו. זה עומד בזוית וזו בזוית. משמע שבדוקא עמדו בזויות. וצריך ביאור.

משמע שהתפללו במכוון בזמן ובמקום אחד. והרי אין זה תפילת ציבור. אלא יש השפעה גדולה כאשר האבא והאמא, הבעל והאשה מתפללים ביחד, אפילו בלא מנין, מאשר אם כל אחד מתפלל לבד.

רבנו יונה (ברכות ו:) כל הקובע מקום לתפילתו אלוקי אברהם בעזרו. כי לפי דקדוקו בתפילה, בודאי מידת-ענוה יש בו שתפילתו תהא מקובלת לפני המקום. כך מי שמצטרף עם עוד משהו להתפלל על אותה בקשה ולא סומך שרק תפילתו תתקבל, זהו ממידת הענוה ותפילתו יותר נשמעת.

ריבוי של תפילה

תולדות כה, כא כי עקרה היא. כל מי שאין לו בנים מתפלל, אבל כאן היה "ריבוי" של תפילה.

בירור הלכתי האם להתפלל על ילדים וגורם קיצור ימים לאחר ?

האם מותר להתפלל על ילדים שגורם קיצור ימים של אחר ?

מבואר בחז"ל שבתפילתו לילדים (יעקב ועשו) גרם יצחק, שאביו אברהם יתקצרו ימיו ב - חמש שנים.

י"ל, האדם חייב בפו"ר. והשאלה, האם מוטל עליו להתפלל על כך אף שיתכן שיוגרם קיצור ימים לאברהם, כי דרכי וחשבונות שמים אין לו לחשוב, או להימנע מתפילה ולעשות רק מה שבדרך-הטבע יקוים המצוה.

זכות אבות, כ'סיוע' לתפילת הבן

תולדות שם. ויעתר יצחק. לו ולא לה, שאין דומה תפילת צדיק בן צדיק לצדיק בן רשע. לא כתוב שתפילתו נתקבלה כי הוא "זכר" ו"לומד תורה" ו"מקיים יותר מצוות". גם רבקה קיימה המצוות וסייעה ליצחק ללמוד תורה.

סיוע זכות האב מסייע לתפילת צדיק בן צדיק.

ה' מתאוה לתפילת הצדיקים, להיטיב להם במדרגה רוחנית

ויש עוד ענינים דברים ועוד חזון למועד

יום היארצייט של אדונו רבי אריה לייב הכהן בעל הקצות החושן נלב"ע י"ט טבת תקע"ג

גדולת הקצות

רבינו מרבה לדבר מגדולת בעל קצוה"ח, ומצטט את זה שכותב הגרע"א בתשובה (סי' קצד): 'וכמדומה מצאתי אח"כ הדברים בס' קצות החושן, ואינו אתי כעת כי בני המופלאים ש"י לקחוהו לבית מדרשם'.

וסיפר, שלפני שיצא ספר 'קצות החושן' בתחילה לא ידעו את גדלות ר' אריה לייב, אבל כשיצא הספר וראו גדלו העצום עשו תהלוכה לספר כמו להכנסת ס"ת, ואח"כ מינו אותו לרב קהילה חשובה.

תורה מתוך הדחק

סיפר רבנו, כשהקצות כתב את ספרו בחורף הי' קר והדיו קפא מפני שבחול"ל קר מאוד, ולכן נכנס למיטה עם הדיו תחת השמיכה, כדי שהדיו יתחמם ולא יקפא, וכך כתב את ספרו הקצות. ועד היום כל הישיבות משתמשים בספרו. אח"כ כשכתב את ספרו 'אבני מילואים' כבר מצבו הי' יותר טוב, את האבני מילואים כבר לא לומדים כמו הקצות. [פחות תורה מתוך הדחק]. את האבני מילואים הוציאו בעיקר ע"פ כתבי תלמיד שלו. [וכעת שעומדים להוציא מהדורה חדשה של אבנ"מ, שאלו את רבנו שכידוע נדפס בסוף ח"א באבני מילואים שו"ת בעסק עגונה [מהגאון בעל שו"ת 'ספר יהושע'] והשו"ת הנ"ל שייך לסימן י"ז, ונפשו בשאלתו שכיון שתוכן תשובה זו לא כ"כ מפורסם כי זה נדפס בסוף הכרך האם אפשר במהדורה זו כדי להגדיל תורה ולהאדירה להדפיס תשובה זו בסוף סימן י"ז. ורבנו השיב שכמו שבכל הדורות הסתדרו כשהשו"ת הנ"ל נדפס בסוף ח"א כך גם היום ולא לשנות].

התענוג הכי גדול

ראיתו של רבינו נחלשה, ואמר רבינו חשבתי שיסדרו לי דפי גמ' בצילום גדול, אבל קשה להגדיל הכל כגון ח"י הרשב"א קצות רע"א, ושוב חזר רבינו ואמר בשם החזו"א שיש אחרונים שלא התביישו מהראשונים אנשים כ"כ גדולים כמו הקצות הגרע"א, הם עצמם יושבים ונהנים בג"ע, אין מקום שלא לומדים קצות, התענוג הכי גדול ללמוד קצות.

ואמר רבנו שליט"א כשסיימו את הספר שב שמעתתא בשיבה: בזבחים יג הגמרא אומרת לחדד תלמידיו. ורש"י מפרש להיות חריפים לדרוש קלין וחמורין מאליהן כבן עזאי. זה המעלה של השמעתתא שזה מחדד את התלמידים, ובחור שמוסיף קביעות בלימוד השמעתתא על סדרי לימודו הרגילים נהיה חריף יותר.

כבוד הקצות

רבינו פעם התחבט שרוצה להגיד שיעור כללי בסוגי' של רכוב ומנהיג (ב"מ), ויש שם הערה דלא כהקצות, אמנם אפשר להעיר על גדולי עולם, אבל מי לנו גדול כהקצות והשמעתתא ואבנ"מ, הרים כאלה גבוהים, לומדים אותו כ"כ הרבה בישיבות, כ"כ זכה יותר מספרים אחרים.

שמעתי מרבינו שדרכו בכתיבת ספריו, שגם כשמביא קצות והגרע"א ויש לו קושיא על דבריהם אף אם זה קושיא גדולה, כותב מאד בדרך ארץ, רק בלשון "יש לעיין" וכדו'. ונזהר מאד שלא יהי' ח"ו ביזוי ת"ח. שצריכים מאד להזהר עם כאלו אנשים גדולים.

לא מש הספר הנחמד הזה מכל צורב

ובהסכמה למהדורה חדשה של הקצות החושן כתב רבנו: "היות שלגית דעתך שאתה מתכוון להוציא לאור ליקוטים וביאורים גם על ספר קצוה"ח, אשר ממש לא מש הספר הנחמד הזה מכל צורב כקטן כגדול נהנין ומשתעשעים בדבריו המשמחין לב, ובודאי זה תועלת גדול וכו'".

הוכחה מסוף המס'

אמר רבנו שאהוב עליו להראות את דברי הקצות החושן בסי' רע"ה סק"א שמוכיח שניתן לקנות הפקר מקנין אגב, מרש"י ב"ק קיח, א. ובס' רס"ב סק"ב מוכיח הקירבה לכלי ממס' ע"ז נ. א. והיינו שמכל מקום בתורה אפשר להוכיח ליסודות גדולים.

סגולה לרפואה

סיפר שהגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל ראש ישיבת מיר כשבנו הגרע"א היה חולה, הוציא ליזכותו ולרפואתו את הספר קצות החושן, ונרפא בס"ד.

יום היארצייט של הגאון הגדול רבי הלל זאקס זצ"ל נלב"ע כ"ב טבת תשע"ה

הגאון ר' הלל זצ"ל הרבה שנים כשהיה מגיע לבני ברק לחתונות וכדו' היה נכנס לרבנו יבדלח"ט, והיו מדברים בלימוד יחד. וכמו"כ היה הגר"ה

מספר לרבנו דברים אודות זקנו החפץ חיים כפי שקיבל מאביו חזב"נ.

וכשהיה חוזר הגר"ה לישיבתו היה מספר בועדים על הקדושה והפרישות והקירבת אלוקים שראה אצל רבנו שליט"א

השינוי מהחפץ חיים

רגיל רבנו לספר את מה שאמר לו הגאון רבי הלל זאקס זצ"ל, שדרכו היה לקחת אתרוגים מזנים שונים לצאת ידי שיטות נוספות. אמרה לו אמו שהיתה בת הח"ח: אבי החפץ חיים היה לו אתרוג אחד וכי אתה מהדר יותר ממנו?

ענה לה הנכד: לסבא הספיק שתי חליפות, אחת לשבת ואחת לחול, ולי שיש הרבה חליפות, ולכן גם במצוות לו היה אתרוג אחד ואני יש גם הרבה אתרוגים. והיינו שהיום העולם השתנה וזה לא מה שהיה פעם וכיון שהחומרות רבות לא תהיה הרוחניות כהנת כפודנקית.

אודות החפץ חיים

סיפר רבנו בשם הגאון ר' הלל, שלחפץ חיים היה בן וכשהגיע לגיל שמונה עשרה רצה הח"ח לשמוע עליו שידוכין אבל אמו- אשת הח"ח לא הסכימה, ודרכו של החפץ חיים היתה שלא להתנוחח, וכיון שלא רצתה לא פעל בזה, ובסוף הוא נפטר בעדו רווק ולא התחתן אף פעם.

בר מצוה בבית

סיפר רבנו בשם הגרי"י זאקס שליט"א על אביו של ר' הלל הגאון ר' מנחם מענדל זאקס שהלך ללמוד בישיבה עוד לפני בר מצוה, וכשהגיע יום הבר מצוה חזר ר' מענדל לביתו לחוג את השמחה בבית הוריו, וכשהגיע סטר לו אביו ואמר לו 'האם אתה לא יכול לעשות בר מצוה בישיבה, חבל על כל רגע'.

ליווה עד הדלת

רשם הרה"ג ר' יצחק לוויןשטיין ז"ל (יז סיון תשנ"ו): נכנסתי אל בית מרן בשעת לילה מאוחרות, כשראיתי שליווה החוצה את ר' הלל זקס, ואמר לי שהוא תלמיד חכם. ואמרתי לו: הרבה תלמידי חכמים הראש ישיבה לא מלווה.

ואמר, הוא נכד החפץ חיים... (הפנקס עמ' 39) [א"ה וכוונת רבנו לדברי הגמ' במנחות נג, א אי בר אוריין ובר אבהן יאין].

ישיבת כנסת הגדולה

בעת שהקים הגאון ר' הלל את ישיבתו כנסת הגדולה סייע לו רבנו שליט"א בהקמת הישיבה וגם כתב מכתב מיוחד לזה, ונביא כאן קטעים מהמכתב. בני ברק יצ"ו י"ב מנ"א תשנ"ה לפ"ק

לכ' יד"ע ויד"נ הגאון הגדול כמוה"ר הלל זקס שליט"א וכל אשר לו אך טוב וברכה כל הימים.

ברגשי גיל ושמחה שמעתי שכ"ג מתכוון ליסד ישיבה בעיר החרדית 'קריית ספר'

והנה הצורך להוסיף ישיבות ומקומות להשקות נטעי נאמנים השתולים על פלגי התורה והיראה הטהורה המוקבלת לנו מסיני הוא דבר המובן לכל שומר תורה ומצוות מאליו, ודבר שפתים בזה היא אך למחסור.

הכו"ח למען התורה, ומוסריה בטהרתה לדורות. אי"ל שטיינמן

מרבין מרן בעל "אילת השחר" שליט"א

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטיא הרה"ג ר' אברהם צבי טויב שליט"א

זה היום עשה ה'...

ת"ת "תשב"ר" בבית מרן החזו"א זצוק"ל, המתנחל ע"י המנהל המסור הגאון הצדיק רבי משה הלוי שליט"א, התלמוד תורה ששמענו מרבין במשך השנים, שיוצאים משם תלמידי חכמים גדולים. וידוע כמה לבו של רבין על התלמוד תורה בכל עת, שימשיך לגדול ולהצליח, ולהוציא פירות גדולים מאירים את כלל ישראל.

וזיז חזו"א זצוק"ל, שש בא רבין מרן רח"י שליט"א עם מרן ורבנן זקני וגאון הדור שליט"א למעמד נשגב מלא חוד וחדר, לתלמוד תורה. ולאחר שקבלו פניהם אלפי התלמידים היקרים שיחיו בלבוש חג, בשירה וזמרה, נכנסו לחדר הקדוש בו עמל מרן החזו"א זצוק"ל בתורה יומם ולילה, עד כלות חכמות, ודברו בחשיבות המקום הגדול הזה, שמגדלין בו תורה.

אשרי עין ראתה! מעמד היסטורי, שלא ראה התלמוד תורה עד היום הזה. אשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלנו, כמה מוסיף מעמד כזה של כבוד התורה אמיתי בלב הנשמות הצעירות, הנקיות מכל חטא, הרי לנצח יחקק בלבם המעמד הנשגב הזה.

אכא פיו פכרי רבין כחמא

"עץ זייתים הוא למאזיקים בה ותומכיה מאושר", זה פסוק בתורה, כל אחד

צריך לדעת - אכא פיו פכרי רבין כחמא - תומכיה מ' אושר!

ממילא ה' ער וואס ה' אלט אויס די גרויסע מ' אס תורה וואס איז דא,

איז "תומכיה מ' אושר!"

אזא פיו פכרי רבין כחמא, אלע קינדער וואס לערנען, זאללין אויס וואקסן יראי

שמים, תלמידי חכמים, מען זאלל האבין נחת פון זיי.

תכאס אלפיק

עץ זייתים הוא למאזיקים בה ותומכיה מאושר, זה פסוק בתורה, כל אחד צריך לדעת - תומכיה מאושר! ממילא מי שמאזיק את המדה הגדולה של תורה שיש כאן, זה "תומכיה", ותומכיה מאושר!

כל הילדים שלומדים, יגדלו להיות יראי שמים, תלמידי חכמים, ויהיה נחת מהם.

חשבוננו של עולם

נשאל רבין בנוגע למוסד שפועל עשרות בשנים בזיכוי הרבים, ומעולם לא עשו חשבון כלכלי! רק הסתדרו בלי חשבונות של הוצאות והכנסות, והשנה עשו פעם ראשונה חשבון, ומצאו שהם נמצאים בחוב גדול. והשאלה אם ראוי באמת לעשות חשבון, או עדיף להיות בלי חשבון, כמו שראו שהלך עד עכשיו, ויסמכו על בטחון בהקב"ה.

ומיד כשמע רבין את השאלה החל לשחוק על המחשבה הנלוזה הזאת להיות בלי חשבון... ואמר שבודאי זוהי דרך לא נכונה, כי בסוף בהכרח יגיעו לחשבון, ולא יהי' טוב.

והוסיף ואמר, כך נראים ג"כ החיים אצל רוב בני אדם, חיים בלי חשבון, אך בסוף מגיע חשבון, והרי חז"ל אומרים בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה וכו'. והחל לומר בניגון מוסרי לזה את הפסוק בסוף קהלת, "סוף דבר הכל נשמע, את האלקים ירא, ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם", וחזר ושנה ושילש עם עינים בורקות, כי זה כל האדם... כי זה כל האדם...

אין בקי אין לשמה

גיטין דף ב' ע"ב, בתוס' ד"ה לפי שאין בקי אין לשמה, ומפרש ר"ת דבכל הלכות גיטין בקי אין, אלא דהך דרשה דוכתב לה לשמה אינה נראית להם עיקר דרשה, ואין בקי אין פירוש אין חוששין לדרשה דלשמה, ולאחר שלמדו דלקמן פירוש לאחר שקבלוה. והרבה שנים תמה רבינו בביאור דברי ר"ת, האיך נהיה דבר כזה, שבכל מדינות הים, החליטו על דרשה דלשמה שאינה עיקר, וכי היתה אסיפה של כל אנשי מדינות הים והחליטו דדרשה זו אינה עיקר.

והוסיף רבינו בימים אלו לתמוה לפירוש זה הא דאמרינן בגמ' דאפילו לאחר שלמדו, חיישינן שמא יחזור הדבר לקולו, למה נחוש לדבר כזה שיחליטו לפתע כל אנשי מדינות הים, בכל קצוי תבל, דוקא על דרשה "דלשמה" שאינה עיקר, וצ"ע.

המשך לגליון הקודם, בענין סברא דמשוי חזקה

במה שהובא בגליון הקודם ספק רבינו בענין הסברא דסירכי נקיט ואתא, אי סמכינן ע"ז גם לענין דאורייתא, הראני אחי היקר הרה"ג ר' פינחס שניידר שליט"א מה שנסתפק הפמ"ג בסי' ס"ז וז"ל ואם יודע שאמר אמת ויציב ואינו יודע אם קרא קריאת שמע, כתב א"ר בשם תו' דאין חוזר, והוא מתוס' כ"א א' ד"ה ספק, אבל לפי מש"כ המ"א וכו' אי"ז ברור ובחדושינו הארכנו, ושאני פתח למען ירבו בפרשה שניה דרבנן לי"א, משא"כ ספק תורה י"ל לא סמכינן אסירכי נקיט ואתא עכ"ל. הרי לן להדיא דנסתפק הפמ"ג בנידון זה אי מהני סברא זו דסירכי נקיט ואתא, גם לדאורייתא. ואמנם בספרו ראש יוסף על התוס' שם הרחיב לבאר דמהני שפיר גם לדאורייתא. ועכ"פ בדעת התוס' חזינן להדיא דס"ל דמהני גם לדאורייתא, וכפי שהביא המ"ב בסוף סי' ס"ז את הא"ר, ומסיק ועי' פמ"ג.

ובדרך אגב בא"ר הביא מספר בית יעקב שדן במי שהי' אנוס ויודע "שהרהר" אמת ויציב, דגם בזה מספיק לסמוך דמסתמא אמר תחילה קריאת שמע, וסירכי נקיט ואתא, וזה חידוש.

נחש הקדמוני

שאלה: באחת המדינות בחו"ל הממשלה משלמת בשביל לימוד "עברית", ועי"ז יכולים לקבל עבודה וכו', אמנם בספרי הלימוד מובא מפעם לפעם קטעי עיתונות ממקורות לא טובים, ויש שם דברים שאסור לקרוא, האם יכולים ללמוד בספרים אלו, באופן שיזהרו שכשיגיע לקטעים אלו ידלגו.

השיב רבינו: דער יצר חרע איז קליגער פאר אַלעס, היצר הרע חכם יותר מכולם, ויודע האיך להפיל ברשתו. לכן אין ללמוד בספרים כאלו כלל וכלל.

טיפול רפואי בעשרה בטבת

כשנשאל רבינו אם כדאי לעשות טיפול רפואי [שאינו מוכרח], בהרדמה כללית בעשרה בטבת, אמר שאינו יודע.

ומנותר קנקנים...

נשאל רבינו לענין נרות חנוכה, דקי"ל דמי שאינו מדליק יברך ברכת הרואה, מה הדין כשרואה נרות שהדליקו "מפני החשד" במי שיש לו שני פתחים לשני צדי רשות הרבים, האם אפשר לברך עליהם ברכת הרואה. והשיב "הרי אינו רואה", והיינו דכיון שאי"ז נרות מחמת המצוה אלא מפני החשד, לא מקרי רואה נרות חנוכה, ואינו יכול לברך עליהם.

ואמנם יש להעיר מה שאמרו בשם הגאון האדיר רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל דא"כ כשרואה לברך ברכת הרואה, האיך יוכל לדעת אם זה נרות חנוכה, או נרות מפני החשד. ודן רבינו בדבר אי מהני לזה רוב נרות, שהם נרות חנוכה, דאף שהנרות עומדים במקום מסויים, לא ברירא דחשיב קבוע.

גשמה יקרה...

פי'אם אלו נתפסנו פסאזע לא טאזע אל סכירת היקר הבה"ח אברהם אהרן ז"ל בן יבלחט"א ידידנו הנעלה הגאון רבי יצחק צפתחן שליט"א, ת"ח מופלג מאד, הקרא לרבינו שנים רבות. נפש יקרה שפלה רבות, ופציקר פנים האחרונות, ואיפתו היתה להתעלות תמיד מתורה ויראה, ולפתחק מאד באמונה.

ירפא ה' את אפיו הצדוף פליט"א והרפואות תח" עס כל פני משפחתו. ונכות תהי' לכל מי שיעלה חסד ויחמץ לעילוי נשמתו "אברהם אהרן בן יבלחט"א רבי יצחק ירחם עלינו אפיו שפאם פלא יסא צוד עוד ועוד פאפאנו

נשיח בחוקיד

עילון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו נסים קרליץ שליט"א

גליון מס' 99 * שמות תשע"ו

ותקרא שמו משה (ב, י)

"ותקרא שמו משה, מכאן אתה למד שכרן של גומלי חסדים. אף על פי שהרבה שמות היו לו למשה לא נקבע לו שם בכל התורה אלא כמו שקראתו בתיה בת פרעה ואף הקב"ה לא קראהו בשם אחר". (שמות רבה פ"א)
איתא באבות (פ"א מ"ב) "שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה. הוא היה אומר: על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים".

שאלה: אדם שיושב ולומד על היום, האם פטור לגמרי מהחובה לעשות חסד?
תשובה: עשיית חסד אינה רק בשביל השני, עשיית חסד היא בשביל העושה בעצמו – שתהיה לו הזכות של החסד. אמנם יש הלכה שכשאפשר לעשות את הדבר על ידי אחרים הוא פטור – אך זה רק באופן פרטי בכל מקרה לגופו, אבל באופן כללי כל אדם מחוייב להתעסק בגמילות חסדים.
אלא שהאדם אינו צריך להיות מוטרד לחפש מעשי חסד, זה כבר יגיע אליו...

*

ידוע המעשה על האדמו"ר רבי יואל מסאטמר זצוק"ל, שבא אליו יהודי ותנה את צרותיו אחת לאחת. הוא היה זקוק לסיוע כספי, והאדמו"ר נתן לו נתינה הגונה שלא כהרגלו.
כשיצא היהודי אמרו לאדמו"ר שמדובר בנוכל, וכל מה שהוא מספר אין בו מקצת מן האמת, וגם כסף יש לו די והותר.
הגיב האדמו"ר ואמר: אם כך, אדרבה, אני שמח עוד יותר לשמוע שטוב לו, ומה שסיפר אינו נכון.
הסביר רבינו את משמעות המעשה, כדרכו לפרש ולהסביר ולתת את המבט הנכון על מעשיהם של גדולי ישראל: אצל האדמו"ר מסאטמר עשיית חסד אינה כדי שלעושה תתוסף מצוה, המטרה היא שלשני "יהיה טוב", ואם הוא שומע שטוב לו יותר ממה שחשב, הרי שהוא שמח בזה.

*

ידוע המעשה על ראש ישיבת "ראמליס" הגאון רבי ישראל זאב גוטסמן זצ"ל. ששימש בצעירותו כדיין בוילנא. יום אחד, כשהלך עם מרן רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי זצוק"ל ביערות בפאתי וילנא, הראה לו ר' חיים עוזר מערה ואמר לו שבמערה זו אפשר לגור. כמו כן הראה לו עלים ופטירות, והסביר אילו מהן רעילות ואילו ראויות למאכלי אדם.
ברבות הימים, במהלך מלחמת העולם השנייה, ברח הגרי"ז גוטסמן לאותם יערות ושכן באותה מערה, ולקיומו אכל מאותם העלים והפטירות שעל אודותיהם הדריכו ר' חיים עוזר.
הסביר רבינו את משמעות הסיפור: "ר' חיים עוזר היה כולו חסד, תמיד חיפש לעשות חסד, לכן מן השמים סובבו שיכול לעשות עוד מעשה חסד, שהכין רפואה למכה.

*

שאלה: האם עשיית חסד עם בני ביתו נחשבת לחסד?

תשובה: אמנם ודאי שזה נקרא 'חסד', אך זה סוג חסד שונה, כי לחסד שעושה עם בני ביתו יש לו סיבות נוספות שדוחפות אותו.

*

לתת עצה טובה לשני – מעיקרי גמילות חסדים

"... כשיתן לו עצה טובה ישמח עליה, והיא מדת החסד. מזה זו גורמת להיות לרצון לפני ה', ובשבילה נברקא העולם כדי לעשותה" (רבינו יונה)

רבנו בשעורו הדגיש את המילים "כשיתן לו עצה טובה". והוסיף ואמר, כי עצם המחשבה על השני למצוא עצה טובה עבורו, היא עצמה מעיקרי גמילות חסדים, ובשביל זה נברא העולם (וע"ע שערי תשובה שער ג' אות י"ג נ"ד).

*

מדוע סירב רבנו לבחירת נציג מההורים

בישיבה באחת מערי הארץ התגלעו חילוקי דעות בין אנשי צות ההנהלה והצדדים באו לדין תורה אצל רבנו. הורי התלמידים בקשו שיסדרו גם להן זמן להביע את דעתם בפני רבינו.

לאחר שקבעו להם זמן, הגיעו לבית הדין כששים הורים שתדדו באחד הצדדים, והמתינו לרבנו. כשהגיע רבנו, היה כבר מותש מאוד, לאחר יום עמוס בשעורים ובישיבות בית דין. הרה"ג ר' אברהם ישעיהו קרליץ שלי"ט"א, נאמן ביתו, הציע שבמקום שרבנו ישמע כל אחד ואחד בפני עצמו, יבחרו את אחד ההורים שיציג את עמדת כולם, וכך יחסוך רבנו מזמנו היקר.

רבנו סירב בכל תוקף להצעה זו, באמרו: "הרי ההורים טרחו ובאו במיוחד מעירים; כיצד אוכל לשלחם בלי לשמוע כל אחד ואחד מהם בפרטיות?!" וכך ישב רבנו במשך כשעה ומחצה, על אף עיפותו וחולשתו הגדולה, והאזין לכל אחד ואחד מהם באופו אישי.

*

כיצד צריך להאזין?

נערה במצב אישי מסוים, עמדה להשתדך עם בחור שהתגייר בבית דינו של רבנו. הוריה התנגדו לשידוך בכל תוקף וניסו להניאה מכך בכל דרך אפשרית. עסקנים שלוו את השידוך הציעו לה לשאול לעצתו של רבנו, שהכיר את הבחור.

הנערה באה לרבנו ושטחה בפניו את מצוקתה, ושאלתה בפייה: האם היא חייבת לשמוע בקול הוריה בענין זה או לא?

רבנו האזין לדבריה, חקר, שאל והתעניין בכל הפרטים, ולאחר מכן שתק. ניכר היה עליו ששוקע במחשבות כדי להחליט מה טוב עבורה. לאחר שתיקה שהתארכה כעשר דקות, השיב לה רבנו במאור פנין שתמשיך בשידוך. הסובבים חשו שעצם ההרגשה שרבנו משתתף במצוקתה מעומק הלב, היא זו שנסככה בו כוחות מיוחדים להתמודד במצבה על אף הקושי שמסביב. מעשה זה, אחד מיני רבים, מלמדנו כיצד באמצעות האזנה, הקשבה אמיתית ומאור פנים, אפשר לעשות עם הבריות את החסד הגדול ביותר. (מתוך הספר "הליכות שני")

*

גדולה גמילות חסדים

גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה, שגמילות חסדים היא בין לעניים בין לעשירים, והצדקה אינה אלא לעניים.

ונראה לבאר, דיתכן שתי סיבות שאדם נותן צדקה או גומל חסד, האחת, מחמת שבאמת הוא מכיר בצורך לעזור לרעהו, ועוד יתכן מחמת מידת הרחמנות שמרחם על חבריו, ואינו יכול לעמוד בעת צרתו.

והנה כשנותן צדקה משום הרחמנות, זה יותר קל לו, כיון שמידת הרחמנות משפיעה עליו, וזה כשנותן לעני ומסכן שקל לרחם עליו, אבל לאדם עשיר שיש לו משרתים וכיוצ"ב ובדרך כלל אינו צריך לסיוע וחסד מאחרים, אבל כעת נקלע למצב שצריך עזרה, בזה אין לי כל כך מידת הרחמנות, אלא מסייע משום הכרתו שצריכים אנו לעזור לבני אדם בעת דוחקם, וזהו גדולה גמילות חסדים שהיא גם לעשירים. (חוט שני מזוה)

*

והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ השור והנדחים בארץ מצרים והשתחוּו לה' בהר הקודש בירושלים (מתוך ההפטרה)

קיבוץ גלויות

ענין נוסף שאפשר לראות בו בדורינו את ירידת המושגים מהכרת האמת, שהנה אחרי שנהרגו מלינו יהודים ע"י הצוררים ימ"ש ובאו יהודים בהמוניהם לארץ ישראל היו כאלה שהיתה להם הרגשה שהנה זה "קיבוץ גלויות" שמצפים אנו לו, אולם אף שודאי הקב"ה מוביל כאן איזה מהלך, ואין זה מקרה בעלמא והנסתרות לה' אלו קינו, מ"מ כמה זה רחוק מה"קיבוץ גלויות" שאנו מייחלים לו. דהנה בנביא (ישעיה ס"ו כ') כתיב "והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' וגו' כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית ה'". והיינו שהגויים יביאו יהודי לירושלים בתורת מנחה לה' בהרגשה כמו שישראל מביאים מנחה לה', ועל זה אומר הנביא "וגם מהם אקח לכהנים ללוויים אמר ה'". ופרש"י, בין מהמביאים ובין מהמובאים. היינו מהגויים שמביאים את היהודים, וגם בין המובאים מהיהודים שהגויים מביאים אותם. והיינו שימצאו יהודים שנטמעו בין הגויים במשך הדורות ובכל זאת נשאו יהודים אלו במשך הדורות רק נשים שכשורות לכהונה. ולא זו בלבד אלא אף "בין המביאים" שביאו יהודים מנחה לה', שהחזיקו עצמם כגויים כל הדורות, עם כל זה כשיבוא אליהו הנביא יגלה להם שהוא יהודי וגם הוא כהן וגם כהן מיוחס שכל האמהות שלו בכל הדורות היו כאלה שאינם פוסלות מן הכהונה והרי הם כשרים לעבודה בבית המקדש, וזהו מן הנסתרות לה', וזה מה שנאמר "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים, והשתחוּו לה' בהר הקודש בירושלים". (חוט שני ר"ה)

כספי המדינה ורכושם, בזמן שיבוא משיח צדקינו

כספי המדינה ורכושם, בזמן שיבוא משיח צדקינו במהרה בימינו, יהיה דינם ככספים השייכים לכלל ישראל, ויצרכו להעמיד בית דין כדי לקבוע מה לעשות עם כספים אלו. ואף שבני אדם שנתנו לממשלה מס הכנסה וכדו' כבר התיאשו מממון זה, מ"מ הרי מסרום לגבאים שגבו לצורך כלל ישראל, ורק שהיו צריכים להחליף את הגבאים, אבל עצם הממון שייך לכלל ישראל. (חוט שני ריבית)

גליון נושא: 'דבר הסמוי מן העין'

בס"ד, יום ג' פרשת שמות, י"ז טבת תשע"ו. לפרוות הגאון הגדול רבי חיים שלמה בן ציטא לאה בתושח"י. דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות, לעורר לב המעיין ולא 'הלכה למעשה', בבא מציעא דף מב.

פנינים

סגולות להנצל מעין הרע

מזרעא דיוסף אנא: בגמ' (ברכות דף נה:) כתוב סגולה שיאמר אנא מזרעא דיוסף אנא וכך לא יחול עליו עין הרע. ועיין **בעיון הפרשה** (גליון ק"ח פרשת ויחי אות ג'), וגליון קכט פרשת ויחי קונטרס (התשובות) שהקשו ממה נפשך, אם הוא מזרע יוסף ממילא הוא ניצול מעין הרע, ואם אינו מזרע יוסף מה יועיל לו הלחש. ועיי"ש שהביא על זה 32 תירוצים נפלאים! ועיין שם **במהרש"א** (בפירושו השני) שגם אם באמת אינו מזרעו של יוסף מועיל לו לחש זה כיון שכולל עצמו במידה של יוסף שמסלקת עין הרע.

דופן אפו השמאלית: בגמ' (ברכות דף נה:) מי שחושש לעין הרע של עצמו, יסתכל על דופן השמאלי של חוטמו. ומעשה שהיה כאשר השתתף בשמחה **הג"ר אליהו דושניצר** זצ"ל, הבחינו שסוגר כל הזמן את עינו הימנית, ונימק שזה בכדי שיראה צד האף השמאלית, ולא יתן עין הרע בוילון היפה שלפניו. עוד מבואר בגמ' (ברכות דף נה:) מי שחושש לעין הרע של אחרים ינקוט בהן ימין בבוהן שמואל ולימא וכו'. וכתב **הבן איש חי** זצ"ל (לשון חכמים) שיתרגל לעשות זאת בכל יום קודם שיוצא מביתו. והורה **הג"ר ח' קניבסקי** שליט"א לעשות כדברי הגמ' גם בזמננו (דרך שיחה עמוד עו).

לימוד התורה: מביאים בשם **רבי חיים פלאג'י** שלימוד התורה הוא סגולה נגד עין הרע.

שמירת עינים: שמירת עינים הוא סגולה נגד עין הרע, כיוסף ששמר את עיניו, ולכן זכה לברכה שלא יחול עליו עין הרע (שמעתי).

המלאך הגואל: כאשר מלין תאומים יאמר (בראשית מ"ח ט"ז) המלאך הגואל אותי מכל רע וגו' כדי שלא יוזקו מעין הרע (עליו עין עמוד 186 אות כ"ה). ומטעם זה המנהג לומר בשמחת תורה אחרי העליה של 'כל הנערים' המלאך הגואל, שלא תשרה עין רע כאשר אוספים את כל הילדים וניכרים לרוב, והרי על פסוק זה פירש רש"י וידגו לרוב שלא תשלוט בהם עין הרע כמו דגים, ולכן מזכירים פסוק זה.

בלי עין הרע: כתב בספר **דברי תורה** (מונקאטש. ח"ו אות ו') שצריכים להזהר כשמספרים בשבחו של אדם להוסיף ולומר 'בלי עין הרע', וצריך להבין מה מועיל האמירה. ואולי אמירה זו באה להזכיר לשומעים לשמוח בטובתו ולא לשים עין הרע. (י.ש.ק.). וכך המנהג אצל האשכנזים. אצל הספרדים המנהג להוסיף בן פרת יוסף (בראשית מט כב). ויש אומרים 'טפו טפו טפו' להפחית ערך המדובר (א.ל.).

יציקת עופרת: סגולה ידועה מקדמת דנא להוצאת עין הרע, מרתיחים עופרת בתוך סיר על האש, וכאשר העופרת נהפכת לנוזל שופכים את העופרת ג' פעמים לתוך כלי של מים צוננים, ומחזיקים את הכלי מעל ראשו של האדם והראש מכוסה במגבת, ובשעת השפכה מזכירים שם האדם ושם אמו, ויש מוסיפים אלקא דמאיר ענני, ורואים שהעופרת נהפכת בתוך המים לגושים בצורות שונות, ומתבוננים בהם ורואים שם כמין דמויות עינים שהסתכלו על האדם, ועושים כן ג' פעמים או יותר, עד שיוצא 'נקי בלי עינים' ואז יודעים שער העין הרע. (אוצר הפלאות א' עמוד ריח).

חמ"ס: בקרב עדות המזרח מקובל החמ"ס (כמ"ס) כסגולה נגד עין הרע, שעושים צורת פס יד בעלת חמש אצבעות, וישנם שעושים ציור של עין באמצע, ויש שכותבים עליה ש-ד-י, ומניחים אותה על גבי תינוקות. עוד מצוי אצל בני עדות המזרח להשתמש בצמח הרודא (שיח נוי מזרחי) להגנה מעינא בישא. ובערבית קוראים לפיגם (רודא) פיג'ל או פיג'ן. ויתכן שהסיבה לכך כיון שצורת עליו של הרודא ערוכים כחמ"ס כף יד בפתיחת חמש אצבעות. (אביעה סגולות עמוד 341). ויש מביאים בשם **החיד"א** **והבן איש חי** שאות ה' סגולה נגד עין הרע, ולכן המספר חמש כמנין החמ"ס סגולה נגד עין הרע.

לחש: ידוע הלחש של **החיד"א** נגד עין הרע הובא בספר **עבודת הקודש**. גם **הסטייפלער** היה אומר לחש להוצאת עין הרע, ואמר שקיבל את הלחש מיהודי זקן מביאליסטוק, **והחזו"א** היה שולח אליו אנשים שיסיר מהם עין הרע ע"י לחש. (ארחות רבינו חלק ג' עמוד קג). **הג"ר משה סלנט** זצ"ל (נלב"ע כ"ט כסלו תשע"ו) נשיא חברה קדישא לקהילות הפרושים בירושלים, היה לו קבלה איש מפי איש (מאביו, מהג"ר זרח ברוורמן, מהג"ר סלנט) עד **הג"ר מוולאז'ין** זצ"ל נוסח הלחש ואופן אמירתו, **והגרי"י פישר** זצ"ל **והגרי"ר בענגיס** זצ"ל היו שולחים אליו אנשים להוועש מעין הרע. קודם פטירתו גילה את הסגולה לאחדים ממכריו. (י.ל.).

חוט אדום: כתב **הג"ר יצחק נתן קופרשטוק** זצ"ל (מאורות נתן ח"א הקדמה להל' חנוכה) שיש סגולה להקיף בחוט אדום סביב המצבה שעל קבר רחל אמנו, וקושרים החוט על היד לסגולה וישועה והצלה מעין הרע. ועיין בספר אבני דרך (חלק ו' עמוד קיז) שהביא לזה הרבה מקורות קדומים, וכן הביא דעת **הג"ר א' נבנצל** שליט"א.

שבירת כוס: בספר **אור החכמה** (דרוש לחודש אדר) כותב שהטעם שנוהגים לשבור כוס בחופה משום שחוששים שמא מחמת ריבוי עם שיש בחופה יש עין הרע שם, לכן שוברים את הכוס כדי שישלוט עין הרע על הכוס וליתן בזה חלק לסיטרא אחרא שרוצה בחורבן ובפחד.

נקודה שחורה: יש שנוהגים להלביש תינוק בפיט הלבשה מרושל ולא מוצלח, שנקרא 'נקודה שחורה' כדי שהעין תתפס בזה, ויציל מעין הרע (י.ל.ו.).

היכן הברכה מצויה ?

בגמ' (בבא מציעא מב. תענית ח:) אין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין שולטת בו. ואין הברכה מצויה לא בדבר השקול ולא בדבר המדוד, ולא בדבר המנוי, אלא בדבר הסמוי מן העין. שנאמר: יצו ה' אתך את הברכה באסמך (דברים כח ח). כך גם נפסק בשו"ע (או"ח סימן רל סעיף ב) מדד ואח"כ בירך הרי זה תפלת שוא, שאין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי (פי' דנעלם ואינו נראה) מן העין.

1. **תורת חיים: משום כבוד הנס** נחלקו המפרשים בכונת הגמ'. דעת **התורת חיים** ורוב המפרשים, שאין לפרש משום עין רעה, דפשיטא שלא יתן אדם עין רעה לעצמו, אלא הטעם הוא דאין דרך וכבוד הנס והברכה לבוא אלא בהסתר, כמו שמצינו באלישע שאמר (מלכים ב, ד ד) לאשה מנשי בני הנביאים, 'ובאת וסגרת הדלת בעדך ובעד בניך, ויצקת על הכלים האלה, והמלא תסיעי'. ופירש **רש"י**: כבוד הנס הוא לבוא בהצנע.

וכן מצינו (מלכים ב, ד כט) כאשר מת בן השונמית, ויאמר [אלישע הנביא] לגיחזי: כי תמצא איש לא תברכנהו. ופירש **רש"י** שלא ירבה דברים וישאלוהו 'להיכן אתה הולך', והוא אומר 'להיחיות את המת', ואין זה כבוד הנס להתהלל בו מי שבא על ידו.

גם מצינו בגמ' (נדרים דף מ' ע"א) שרבא, ביום הראשון לחוליו, העלים את דבר מחלתו מאנשים, ופירש שם **המפרש**: "דלא לישתעי מילי עילויה", כלומר שאל ידברו עליו האנשים. כי כל עוד המחלה לא התפרסמה, הרי היא בקלות מסוגלת לחלוף, ולעומת זאת כשהמחלה התפרסמה, קשה יותר לסלקה.

2. מהרש"א: משום עין הרע

אמנם דעת **המהרש"א** שהטעם משום עין הרע. שכאשר הדבר מדוד ומנוי חל בזה עין הרע. ויש להסתפק אם כונת המהרש"א שידעו מזה אנשים אחרים ויחול בזה עין הרע. או שמתכוון שאפילו אדם כלפי עצמו שייך בו חשש עין הרע וכמבואר בתוס' רי"ד (ב"ק דף פג.) שאדם עלול להטיל עין הרע בעצמו יותר מאנשים אחרים. וסמך דבריו על הפסוק (איכה ג נא) עיני עוללה לנפשי מכל בנות עיני. שמבטו של האדם על עצמו עלול להביא עליו עין הרע יותר מכל מכרו.

מנהג ישראל תורה

בבני ברק לא שולט עין הרע !

בני ברק: רגיל בפומיה **דהגר"ח קניבסקי שליט"א** (ארחות רבינו חלק ג' עמוד קג, דרך שיחה עמוד עו, תא שמע עמוד קטו), שאמר לו **הג"ר אלעזר צדוק טורצין זצ"ל**, בשם **החזון איש זצ"ל**, שבעיר בני ברק אין שולט עין הרע, וכך מורה הגר"ח למעשה בהרבה דברים שתלוי בעין הרע. וכל הבאים אליו להתברך בענין עין הרע, משיב שכבר ביד החזון"א, שעין הרע לא תשלוט בבני ברק, וכבר גירש החזון"א מבני ברק את כל המון המזיקים הבאים מעין הרע ! [דומה להבטחת הגר"ח, שבעיר בני ברק לא יפלו טילים, למרות שהרבה מהם כווננו לעבר גוש דן, ואחדים נפלו על גבול רמת גן - בני ברק].

ילד פלא: מעשה שבא לפני הגר"ח ילד פלא מבני ברק היודע ג' סדרים מהש"ס, ואמר הגר"ח שאין מועיל לו הבטחת החזון"א, כיון שפעמים שיוצא מבני ברק ואז יכול לחול עליו עין הרע, ולכן ילמד מוסר כל יום ויחזיק עצמו לעניו, ואז לא יזיק לו עין הרע (דרך שיחה עמוד עו).

היזק ראייה: הקשה להגר"ח **הג"ר שמואל דוד פרידמן שליט"א** (מצווה ועושה עמוד תרס), שא"כ איך שייך דיני היזק ראייה בבני ברק. והשיב לו הגר"ח, היזק ראייה ועין הרע הם שני דברים נפרדים.

עליה לתורה: הקשה להגר"ח **הג"ר אליהו מן שליט"א** (מצווה ועושה עמוד תרס), אם כן שיהא מותר בבני ברק לעלות לתורה אב ובנו זה אחר זה, דמבואר **ברמ"א** (או"ח סימן קמ"א סעיף ו') שטעם האיסור הוא מחשש עין הרע ובבני ברק אין עין הרע. והשיב לו הגר"ח דכל מה שכתוב בשו"ע עליו לקיים ואין לשנותו.

צוואת רבי יהודה החסיד: הקשה להגר"ח **הג"ר משה שמעון גרליץ שליט"א** (תא שמע עמוד קטו), הרי הטעם של צוואת ר' יהודה החסיד לאסור לינשא, כאשר שווים שמות שני המחנות, או שני המחנות, או שמות החתן וחותנו, או שמות הכלה וחתנתה, הוא משום חשש עין הרע, וא"כ בבני ברק שיהא מותר כיון שאין שם עין הרע. והשיב לו הגר"ח: דברים שרבי יהודה החסיד אסר בצוואתו ומהן הובאו גם בפוסקים, אי אפשר להתיר בבני ברק אף שאין כאן עין הרע כמו שאי אפשר להתיר לבני שבט יוסף, למרות שלא שולט בהם עין הרע.

אמנם דעת **הגראי"ל שטינמן שליט"א** (אעלה בתמר עמוד פא) שדברי החזון"א היו רק על זמנו שבחייו זכותו הגדולה הגינה על כל בני העיר, אבל בזמננו אין הדברים כן שדבר יום ביומו תמידים כסדרן הרבה אנשים ניזוקים מעין הרע, ואילו היו בני אדם יודעים כמה הפסד נגרם בעין הרע היו עושים הכל בצנעה, ובפרסום מועט ביותר. גם **הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל** אף שגר בבני ברק ביקש מאוד שלא יפרסמו את יום הולדתו בגיל 100 מחשש עין הרע. (מ.א.) ❖

והמהרש"א ציין **לגמ'** לקמן (ב"מ דף קז:) שהיזק זה של 'עין הרע' יכול גם להרוג אנשים, שמסופר שם בגמ' על רב שנכנס פעם לאיזה בית הקברות ואמר איזה לחש וידע לומר שתשעים ותשע אחוז מתו בעין הרע ורק אחוז אחד מת כדרך כל העולם. ורואים מדברי המהרש"א שדין זה של עין הרע אינו מילי דאגדתא אלא הוא דין גמור שנפסק בשו"ע. ויש עוד דינים בשו"ע שיסודו בחשש עין הרע.

דבר מצוה: ויוצא חידוש מדברי המהרש"א שגם בדבר מצוה חל עין הרע. שהרי היורד למוד גורנו מדובר גם באופן שמועד לצורך הפרשת תרומות ומעשרות, ולמרות זאת שוב אין חל בו ברכה (מ.מ.). [ויש לדון לענין לספור הכנסותיו לתת חמש לצדקה, אם גורם לעין הרע]. וכן מבואר **במדרש** (תנחומא פרשת כי תשא אות ל"א) שלוחות הראשונות שניתנו בפומבי ובקולי קולות נשתברו משום ששלטה בהם עין הרע, וכתב בשו"ת **דברי מנחם** (ח"א סי' קמ"א) שמכאן שאפילו בדבר מצוה שולט עין הרע. וכע"ז כתב **הגר"ח פלאג'י** (שו"ת לב חיים ח"ג סי' פ"ח) שאין להשליח ציבור להיות גם הבעל תוקע משום חשש עין הרע.

מאיך מצינו **בגמ'** (עירובין דף סד.) עצה לינצל מעין הרע, לגבי מחזיק בנכסי הגר דתוהו בה אינשי, שיעשה בהן דבר מצוה. משמע שבכל פעם שחושש לעין הרע ישתדל לעשות דבר מצוה וינצל מזה. וצ"ע.

3. למעשה

מי שאינו חושש: מבואר **בגמ'** (פסחים דף קי:) לענין זוגות שמי שאינו מקפיד בזה אינו ניזוק. וכן מבואר **בגמ'** (נדרים לב.) כל המנחש לו נחש. ופירש **הר"ן** (שם) שהנחשים והקסמים רודפים אחרי החושש להם וניזוק בכל דבר.

ומבואר בדברי **הערוך השולחן**, ובספר **נוהג כצאן יוסף** (לר"י יוזפא עמוד קלז ח'), שהוא הדין לגבי עין הרע, שמי שלא מקפיד בזה אינו ניזוק. והכריע **הגר"מ פינשטיין זצ"ל** (אג"מ אבה"ע חלק א' סימן ד', חלק ג' סימן כ"ו) שודאי יש לחוש אבל אין להקפיד הרבה, כי בדברים כאלו הכלל מאן דלא קפיד לא קפדינן בהדיה. וכן כתב בספר במחיצת רבינו על **הגר"י קמינצקי זצ"ל** (עמוד רכ"ט) שעין הרע הוא מזיק גמור, אבל רק למי שחושש מזה, וציין לגמ' בפסחים (דף קי:) והרשב"ם (שם).

וכעין זה כתב בספר 'ציוני הלכה' **להגר"צ קוק שליט"א**, בשם **הגר"ש אלישיב זצ"ל**, שבכל הדברים הסגוליים מאן דקפיד קפיד ומאן דלא קפיד לא קפיד (א.ו.). וכן שמעתי בשם **הגר"מ שכטר שליט"א** שאם אדם לא חושש לעין הרע אינו מזיק. וכן אמר **הג"ר עובדיה יוסף זצ"ל** (בשיעורו מוצ"ש שמות תשע"א) שאין צורך לפחד מעין הרע ודלא קפיד לא קפדי בהדיה, והוסיף שהיום בדורות שלנו לא פוחדים מעין הרע, יש רק מעט אנשים שפוחדים מעין הרע. ועיין בספר **אפרקסתא דעניא** (ח"ב יו"ד קמו) שרוב בני אדם אין עינם מזקת, ורק במקומו של רב צ"ט היו מתים בעין הרע (ב"מ קז:).

מחוסר מקום: עצם המושג של עין הרע מוזכר בהרבה מקומות בדברי חז"ל, ולא הושלם כל החומר בנושא זה, ואולי יובא בהזדמנות אחרת. ❖

הערות מבני החבורה

'סודות הבריה'

שאלה: מה הביאור שהעין מזיקה, הרי הוא 'רק מסתכל', ואיך נגרם נזק לשני. **תשובה:** יש כמה מהלכים בביאור המושג של עין הרע וכדלהלן.

שיטת הזוהר הקדוש: הראוני (מ.י.ה.) לדברים נוראים שכתוב **בזוהר הקדוש** (במדבר דף קיז ב, הועתק בנוסח פירוש 'מתוק מדבש'), אם הוא מונה שבחו של חבירו ואינו מברך אותו, על ידי שמזכיר שבח חבירו גודם להזכיר למעלה עוונותיו, וגורם שתשלוט בו עין הרע, ומעורר עליו דינים, לכן נחשב כמסור דין על חבירו שהוא נענש תחילה (כמבואר בגמ' ב"ק צג.), וניזוק המברך תחילה מחמת שגרם כן לחבירו. אבל אם הוא מברך אותו ומודה על ברכותיו, אז מייחד הימין והשמאל עליו לטובה, לכן הוא מתברך מלמעלה תחילה. עכ"ל. עצם חומר האיסור לעורר דין למעלה, מוזכר בדברי **החפץ חיים** (בהקדמה) וגם חזר על זה הרבה פעמים בספריו.

שיטת המלבי"ם והאברבנאל: ביאור האיסור למנות בני אדם, פירש **המלבי"ם** (שמואל ב כד, הפירוש הראשון) שהטעם מצד עין הרע, כמ"ש הפילוסוף שמבעל הנפש הקנאי יצאו מן העין קצת אדים מהמותרות אשר ידחם הטבע ויפעלו בארסיותם על המוכן להתפעל מהם עד שימיתו אנשים העלולים לכן, כאשר ימית האפעה בהבסתו. גם **האברבנאל** מביא את דברי חכמי הטבע, שעין הרע מגיע מפחיתות הנפש של המסתכל, והוא מוציא ניצוצות רעים הפוגעים בנושא המבט הזה. ויוצא לפי הפירוש של המלבי"ם שסומא שאינו רואה בעיניו לא יכול ליצור עין הרע, אבל לפי שאר הפירושים יכול ליצור עין הרע.

שיטת החזון"א: באופן נפלא מבאר **החזון"א** (ח"מ ליקוטים סי' כ"א לב"ב דף יד. ד"ה שם), מסודות הבריה כי האדם במחשבתו הוא מניע גורמים נסתרים בעולם המעשה, ומחשבתו הקלה תוכל לשמש גורם להרס ולחורבן של גשמים מוצקים, ובשעה שבני אדם מתפעלים ותמהים על מציאות מוצלחת מעמידים מציאות זו בסכנה. ויתכן דכל שהאדם במעלה יתירה, כל סגולותיו ובחינותיו יתירות ועינו יותר פועלת, והיינו דאמר יהבו ביה רבנן עינייהו. וכמו שמצינו שהשטן מקטרג בשעת הסכנה, כך גם כשמעורר עין הרע, חשיב שעת סכנה ומהזיז יוכל לינזק. לפירוש החזון"א יוצא חידוש, שגם לגבי אוהביו שייך עין הרע אם הוא תם על הצלחתו, אבל לשאר הפירושים לא שייך עין הרע לגבי אוהביו.

שיטת המכתב מאלהיו: הסבר מאלף מבאר **הג"ר אליהו אליעזר דסלר זצ"ל** (מכתב מאלהיו מאמרי האלול עמוד יג), במכתב שכתב לאביו ערב יו"כ תרצ"א - שכל מעשי האדם משפיעים על כלל הבריה, ובכל מעשה קטן של כל אחד מוכרע הדין של כל הדור, ובאמת זה שמקנא בחבירו הוא מתחייב בעצמו בצערו דכתיב (משלי יד ל') וְרָקֵב עֲצָמוֹת קָנָא, וזה שעל ידו היה לחבירו צער של קנאה הוא ג"כ נענש ויכול להפסיד את עשרו, וצריך שיגיבו עליו מצוות בפני הפורעניות, וזה כונת **הגמ'** (עירובין סד.) מי שנתעשר צריך לעשות מצוה בממונו. ❖



ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

הפרשה "במחיצת החפץ חיים" - שמות. גליון מס' 44

בס"ד

"קירוב הגאולה"

וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת בֵּת לְוִי (ב, א).

עמרם גדול הדור היה, כיון שגזר פרעה הרשע (א, כב) "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", אמר לשואו עמלון, עמד וגירש את אשתו, עמדו כולן וגירשו את נשותיהן. אמרה לו בתו, אבא קשה גזירתך יותר משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקיבות, פרעה לא גזר אלא בעוה"ז ואתה בעוה"ז ולעוה"ב, פרעה הרשע ספק מתקיימת גזירתו ספק אינה מתקיימת אתה צדיק בודאי שגזירתך מתקיימת שנאמר (איוב כב, כח) "ותגזר אומר ויקם לך", עמד והחזיר את אשתו, עמדו כולן והחזירו את נשותיהן (סוטה יב, א).

יש להתבונן, מה היתה מחשבתו של עמרם - גדול הדור כשגירש את אשתו, ומה עלינו ללמוד מדברי מרים בתו, שעמרם הסכים להם וחזר בו, והחזיר את אשתו. ומפרש רבנו (מחנה ישראל ח"ג פרק ג), שמאחר ופרעה גזר להרוג את כל הזכרים, חשב עמרם שאין טעם להינשא ולעסוק בפריה ורביה להוליד בנים, כשידוע בבירור שברגע לידתם יהיו מיד בסכנת נפשות, וכל הנישואין הוא יגיעה להבל ולריק. על טענה זו אמרה לו בתו, הלא זה לא מתפקידנו לחשוש לדברים אלו כסיבה לבטל מצוה חשובה זו של פריה ורביה. כשם שמצאנו בדברי חז"ל (תנ"א רבה, פכ"ג) שהמצרים היו מחרפים את ישראל בדברים אלו, וכך נאמר שם: 'כשהיו ישראל עושין שבעת ימי המשתה, היו המצרים אומרים להם, למה אתם עושין שבעת ימי המשתה, והלא לאחר שעה מוציאים אותנו לעינוי [-לעבודת פרך]'. אמרו להם ישראל, אנחנו נעשה שבעת ימי המשתה, ואחר כך עשו לנו כרצונכם. המת ימות והנהרג יהרג והבא בחיים יחיה'. בזכות מעשהו של עמרם, זכינו ללידת גואלן של ישראל - משה רבנו.

מכאן למד רבנו, תשובה לטענתם של בני אדם, שאינם נישאים קודם שיהיה ברור להם כיצד יפרנסו את בניהם, ונמנעים מלעסוק בפריה ורביה מפני החשש שבניהם יחיו בעניות. והלא, חשש זה אף במקרה החמור והמסתבר ביותר אינו אלא בגדר 'חשש סכנת נפשות', וודאי שאינו חמור מהמצב שהיה במצרים, שהיה בגדר 'ודאי סכנת נפשות'. על כן, האדם מחויב לקיים את ציווי ה' בכל מצב לעסוק בפו"ר ככל יכולתו, ולהשליך על ה' יתבו. וכעין מה שנאמר לחזקיהו המלך בנבואה (ישעיה לח, א) "כי מת אתה ולא תחיה", מפני שראה ברוח הקדש שיוולדו לו בנים רשעים, ולכן נמנע מלהינשא. וביארה הגמ' (ברכות י, א), שהטענה עליו היתה, שאף שראה ברוח הקדש דבר זה אין זה פוטר אותו מלקיים את מצות הבורא: מה שצוית עליך לעשות, והקב"ה יעשה את הרצוי לפניו.

והנה, אמרו בגמ' (סוטה מד, א) 'לימדה תורה דרך ארץ שיבנה אדם בית ויטע כרם ואחר כך ישא אשה', ונראה לכאן שכונת הגמ' לומר שמי שאין לו מקור פרנסה מרווחת לא ישא אשה. אולם רבנו (ליקוטי הלכות סוטה כב, ב) עין משפט אות מ) מבאר, שזה נאמר רק על מי שיש לו אפשרות כלכלית לכך, אבל עני שאין בידו אפשרות לבסס את עצמו קודם הנישואין, ח"ו שלא יכשל במניעת נישואין או דחייתם, שהרבה קלקולים גדולים נגרמים מדחיית הנישואין. ואדרבה, עיקר ברכת ה' באה לאדם רק בזכות אשתו - לאחר הנישואין ולא לפניהם, כפי שאמרו (יבמות סב, ב) 'השרוי בלא אשה שרוי בלא ברכה'.

העוסק בפריה ורביה מקרב את הגאולה. שהרי אמרו חז"ל (תנ"א זוטא פ"ג), שבזכות נישואין לשם שמים, זוכים לבנים שיושיעו את ישראל, וזה לשונם: 'הנושא אשה לש"ש הוויין לו בנים שמושיעין את ישראל בעת צרה ומרבין תורה ומצות בישראל צא ולמד מעמרם שנשא אשה לש"ש ויצאו ממנה משה ואהרן ומרים שהיו מושיעין את ישראל והיו מרבין תורה ומצות בישראל'. וכן אמרו (שם פ"ד), שבזכות קיום מצוות פריה ורביה נגאלו ישראל ממצרים, ובזכות מצוה זו נגאל במהרה בימינו, וזה לשונם: 'כמו שנגאלו ישראל ממצרים בזכות שהיו פרים ורבים כמו כן יגאלו לעתיד בזכות שהן פרים ורבים, ומניין לך, תדע לך שהוא כן שאין ישראל נגאלים אלא"כ פרים ורבים ויהיו מלא כל העולם שנאמר (ישעיה נד, ג) "כי ימין ושמאל תפרי וזרעך גוים יירש וערים נשמות יושבו"'.



ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

פניני הפרשה "במחיצת החפץ חיים"

ס"ד

של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא. כל אדם צריך לשאוף לעלות במדרגה יותר גבוהה ממה שעומד עתה, ואל יחשוב שמצבו דל מאוד ואין באפשרותו לעלות גבוה, ולו עמד במצב של פלוני, בערך תבונתו וחכמתו, אז בטח עלה ועשה חיל. אבל טעות היא בידו, "כי המקום אשר אתה עומד" - ר"ל המדרגה אשר אתה עומד בה - "אדמת קודש הוא", באיזו מדרגה שתהיה יכול אתה לתקן ולעלות לקדושה. "של נעליך מעל רגליך" - זרוק כל לכלוך.

כתיב "המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא", ואמר על זה רמז באסמכתא, האדם חושב בנפשו שרק שכשירחיב לי הקטן ויוטב מצבי אז אעסוק בתורה ויר"ש, אבל לא כן עכשיו בתוך צרה ומצוקה. ולזה אמר הכתוב "כי המקום אשר אתה עומד עליו" - היינו באותו מצב ובאותה שעה, "קודש הוא" - דאפשר שרצון ה' הוא דוקא בהעבודה מאותה השעה הדחוקה, וכבר אמרו חז"ל: "פעם אחת בצער, ממאה פעמים שלא בצער".

וישב משה אל ה', ויאמר למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתי, ומאז באתי אל פרעה הרע לעם הזה. וביאר זה, דלא נתרעם משה רבינו ע"ה ח"ו על הקב"ה על מעשיו, אלא שתלה הקלוקל בעצמו בשליחותו שאינו ראוי לכך, וכמו שטוען מקודם, "מי אנכי כי אלך" וגו'. וזהו דכתיב "למה שלחתי", היינו אותי, היינו ג"כ ע"י ביאתי שאיני ראוי לכך, לפיכך יצאה רעה לעם הזה. (מכתבי הרב יחפץ חיים)

ויען משה ויאמר והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי, כי יאמרו לא נראה אליך וגו'. ויאמר אליו ה' מזה בידך. לכאורה מהו שהקפיד עליו הקב"ה? הלא היה צריך לשאול דבר זה. ושמעתי מפי הגאון ר' אליהו שיק ז"ל, שההקפדה היתה על שאמר "הן לא יאמינו לי", שהוא דבר מוחלט, והיה לו לומר 'פן לא יאמינו לי' כדבר ספק.

מזה בידך ויאמר מטה וגו'. עיין פירוש רש"י שאמר לו: מזה שבידך אתה ראוי ללקות. ומזה נוכל להבין, דכל עניני לשה"ר ורכילות, שידוע מה דאיתא בתוספתא דפאה, שנפרעין מן האדם בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב, הוא ג"כ באופן זה, שלא נצרך להביא לו סיבה רחוקה להיפרע ממנו, אלא מן העסק שבידו יסובב לו העונש. ואף לפירוש השני שברש"י שהוא כאומר לו הלא גלוי לכל שהוא מטה ולא יוכל להזיק מאומה, אראך איך יסובב על ידו פחד מוות. והנמשל הוא ג"כ באופן זה, שע"י חטא הלשון נסתבב ג"כ מדבר קטן וקל, חשש פחד מוות.

וישליכהו ארצה והיה לנחש. עיין פירוש רש"י. ועוד יש לומר שרמז לו, שבדברי לשה"ר נברא הנחש המקטרג למעלה על האדם שרוצה לנשוד אותו. "שלח ידך ואחוז בזנבו", רמז לו שבזה שינוס מפניו עדיין אינו ניצול ממנו, עד שיקבל עליו העונש.

וישלח ידו ויחזק בו. לא נאמר 'ויאחז בו', רק 'ויחזק בו', רמז שעשה משה רבינו ע"ה כרצון ה' ועוד יותר שהחזיק בו, שבזה הוא מסוכן יותר, אבל תיכף שנתרצה לזה נסתלק ממנו העונש.

והיה למטה בכפו. בכפו דייקא, רמז בזה, שבזה שהאדם מקבל על עצמו הייסורים שהובאו עליו, תיכף מסתלק ממנו הדין שלמעלה.

ובזה יבואר מה דאיתא בע"ז (ז): כשנתפס רבי אליעזר למינות (מינים תפסוהו לעבודה זרה) העלוהו לגרדום לידון, אמר לו אותו הגמון, זקן שכמותך יעסוק בדברים בטלים הללו. אמר לו, נאמן עלי הדין. כסבור אותו הגמון - עליו הוא אומר, והוא לא אמר אלא כנגד אביו שבשמים. אמר לו, הואיל והאמנת עליו דימוס, פטור אתה, עכ"ל הגמרא. והענין הוא, דכיון שרבי אליעזר קיבל עליו דין שמים, תיכף נסתלק ממנו הדין, ועלה בלב ההגמון שעליו הוא אומר ופטרו. (שמירת הלשון, חלק שני)

לע"נ ה"ה שלמה בן מרים, ולהצלחת ה"ה דניאל בן שלמה, דן אליהו בן לאה.

פניני דעת



משיחות שהשמיע רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זללה"ה

דעת תורה

והחיות מן המדבר תלו עיניהם לאביהם שבשמים וצעקו להקב"ה שנאמר ויצעקו בני ישראל אל ה' ולמה עשה הקב"ה להם כך אלא שהיה הקב"ה מתאוה לתפלתו, אמר ר' יהושע בן לוי: למה ד', למלך שהיה בא בדרך והיתה בת מלכים צועקת לו בבקשה ממך הצילני מיד הלסטים שמע המלך והצילה, לאחר ימים ביקש לישא אותה לאשה היה מתאוה שתדבר עמו ולא היתה רוצה, מה עשה המלך גירה בה הלסטים כדי שתצעק וישמע המלך, כיון שבאו עליה הלסטים התחילה צועקת למלך, אמר לה המלך לכך הייתי מתאוה לשמוע קולך, כך ישראל כשהיו במצרים והיו משעבדים בהם התחילו צועקים ותולין עיניהם להקב"ה שנאמר (שמות ב') ויהי בימים הרבים ההם וגו' ויצעקו, מיד וירא אלהים את בני ישראל התחיל הקב"ה מוציאן משם ביד חזקה ובזרוע נטויה".

למדים אנו ממדרש זה דבר אשר הינו מנוגד לדרך מחשבתו הבסיסית של האדם, אולם דרך זו היא הדרך האמיתית והנכונה. צרה הינה זמן בו מתקרב הקב"ה לעם ישראל. צרה הינו זמן בו חפץ בורא עולם לשמוע את עם ישראל, מתאוה הוא לתפילתם ובשל כך מביא עליהם את אותה צרה. צריכים אנו להרגיש בכל רגע ורגע כי בנים אנו לה' אלוקינו, בנים אנו של מלך מלכי המלכים, של מי שאמר והיה העולם. ומשכך מה לנו כי נירא ונחשוש מכך שאנו אנוש ימות. האם צריכים אנו לפחד מזה אשר יסודו מעפר וסופו לעפר, לא ולא, כי הרי בכל עת צרה וצוקה אין לו אלא לקרא לאבינו אשר חפץ תמיד להיטיב והוא גם מלכנו אשר בכוחו להיטיב וחפץ להיטיב ואין הוא חפץ אלא בבחינת "השמיעיני את קולך".

ומעתה נשים נא אל ליבנו ניתן את דעתינו אודות הרגש חשוב ויסודי מאין כמותו. צריכים אנו להבין כי אין פירושם של דברים כי התכלית היא המצב בו נתון האדם והעצה היעוצה על מנת להינצל ממצב זה הינה התפילה. לא זו היא ההסתכלות הנכונה. אדרבה ואדרבה התפילה היא התכלית והיא המטרה. לעיתים כל הסיבה אשר בעטיה מביא בורא עולם צרות כאלו ואחרות, שונות ומשונות על עם ישראל, הינה כי חפץ הוא בתפילתם, חפץ הוא בקרבת בניו ורוצה הוא לשמוע אותם.

הנה בדרך קבע נתון האדם במצב של שגרה אשר לעיתים אינה מבורכת, השגרה משכיחה מהאדם את תכליתו ויעודו בעולם הזה, לכך באים לעיתים צרות ויסורים אשר מטרתם לעורר את האדם ולהקיצו מתרדמת השיגרה. או אז כאשר יקוץ האדם מקהות

בני בכורי ישראל

זוכים אנו בשבוע זה להתחיל ולקרא בספר שמות. בספר זה נזכה בס"ד ללמוד אודות שיעבוד מצרים, גאולת מצרים ומסע העם במדבר. דומה כי צריכים אנו להכין עצמנו במספר ידיעות נחוצות ממה שמלמדת אותנו תורתנו הק', אודות תכליתם של צרות ויסורים העוברים על עם ישראל, הדברים האלו יאירו את עינינו להבין את האירועים הן בימים ההם והן בזמן הזה.

ראשיתו של דבר צריכים אנו להשים לנגד עינינו להבין הבן היטב את מהותו ושורשו של הקשר בין עם ישראל לבורא עולם. בעניין זה אומר בורא עולם למשה רבנו אודות עם ישראל - "בני בכורי ישראל". זוהי ההגדרה הממצה והמקיפה ביותר אודות הקשר בין כלל ישראל לבורא עולם. דורות רבים חיכה בורא עולם עד כי באו

האבות הקדושים ועד שהגיע עם סגולה למתן תורה. כל הבריאה כולה לא נוצרה אלא בשביל תכלית אחת - "בנים אתם לה' אלוקיכם".

משכך הרי שפשוט יהיה שנבין ונדע כי כל הדברים אותם מביא בורא עולם על עמו הרי הם בבחינת מנהג אב כלפי

בנו. הן מה לא יעשה אב מסור למען בנו האהוב, והרי נאמר -

"אהבת עולם אהבתיך",

אהבה ללא גבול, זו

האהבה שאוהב הקב"ה

את עמו. ואמנם יש ויקרה

שיחפוץ האב בכל מאודו ובכל

נימי נפשו להטיב לבנו, אולם לא

יהיה הדבר באפשרותו. אך לא כך

הם פני הדברים בכל הנוגע לאהבת

הקב"ה כלפינו, שהרי אבינו הוא כל יכול,

וכל אשר יחפוץ אין מה ומי שימנע ממנו

לעשות, וכדברים הללו שמעתי ממורי ורבי

הגאון הצדיק הרב יהודה לייב חסמן זצוק"ל.

שפירש ואמר את נוסח הבקשה של "אבינו מלכינו" -

"אבינו" - בורא עולם הינו אבינו וחפץ להטיב בכל

מאודו. אמנם לעיתים אין ביד האב להטיב לבניו,

אולם אבינו הינו גם בחינת "מלכנו" - שבידו כל

האפשרויות וכל היכולת להטיב לבניו, כלל ישראל.

השמיעיני את קולך

ומעתה אחר שהשרשנו בקרבינו את ההכרה כי בנים אנו לה' אלוקינו, בנים יחידים ואין זולתינו, ואחר שידעו אנו כי בורא עולם חפץ להטיב בבחינת אב ויכול להטיב בבחינת מלך, מעתה נבוא להבין מה טעם ומה הטבה יש בכל אותם צרות אשר מהם סבלו אבותינו ומהם סובלים אנו כיום. בפתח הדברים נביא את דברי המדרש בפרשת בשלח - "כיון שראו ישראל שהיו מוקפין מג' רוחות, הים סוגר והשונא רודף

אביהם שבשמים. מבינים הם בחוש כי אין להם דרך הצלה זולתי תפילה וזעקה לבורא עולם. משמגיעים הם לידי הבנה זו הרי שמגיעים הם לתכלית לה היה מתאוה בורא עולם - "לתפילתן", תפילה עמוקה ואמיתית אשר באה מתוך לב מבין כי רק בו ורק ממנו תבוא ישועתם.

נלמד מדברים אלו את תכלית הקורות אותנו, נשכיל מזאת בכל דרכינו, נחזק בליבנו האמונה התמימה והטהורה בבורא עולם, נבין כי בנים אנו לה' אלו קינו ומשכך אל לנו להתיירא מכל הקמים עלינו אלא לשים בבורא עולם ורק בבורא עולם את מבטחינו. ומשנבין כל זאת הרי שכהמשך ישיר והבנה בהירה נתחזק בתפילה, נתחזק באמונה ובביטחון, נחזק איש את רעהו בבחינת "איש לרעהו יעזור ולאחיו יאמר חזק" ונזכה לישועה השלימה במהרה בימינו אמן.

החושים אשר משלטת עליו השגרה, אז יבין ויזכור את תכליתו להגיע לקרבת ה' לי טוב, אז יתחזק בתפילה ובמעשים טובים, בתורה ובמידות וממילא יגיע לתכלית הנכספת.

ומעתה נבין הבן היטב את המשך דברי המדרש שהבאנו לעיל - "אמר ר' ברכיה, יפה היתה הקרבת פרעה לישראל יותר מק' צומות ותפלות. למה? שכיון שרדפו אחריהם וראו אותן נתייראו מאד ותלו עיניהם למרום, ועשו תשובה והתפללו... כיון שראו ישראל שהיו מוקפין מג' רוחות תלו עיניהם לאביהם שבשמים, וצעקו להקדוש ברוך הוא. ולמה עשה הקדוש ברוך הוא להם כך אלא שהיה הקדוש ברוך הוא מתאוה לתפילתן".

באותו מעמד מגיעים עם ישראל לידי הבנה וידיעה ברורה ומוחשית כי אין להם על מי להשען אלא על

למען דעת

לאחר תגובות רבות אנו ממשיכים מגליון קודם בענין מידות טובות. מביאים אנו בזה שתי עובדות שנשמעו אודות ומפי רבינו זללה"ה

היה רבינו עצמו. כשנשאל על כך רבינו - הודה בחצי פה ומהר להוסיף שזו הייתה האוירה בישיבה.

זהירות מנגיעה של מידת הכעס

סיפר אחד התלמידים - היה בזמני בחור שהתרפה מידי פעם מלהיכנס לשיעור. באחד הימים לפני תחילת השיעור הלך רבינו לפנימיה לחפש את הבחור, (היה דבר מאוד חריג בזמני שרבינו יעשה דבר זה). חבר שני רץ והקדים את רבינו וסיפר לאותו בחור שרבינו בדרך לחפשו. אותו בחור בחור קפץ מהחלון בקומה א' ומיהר ונכנס לחדר השיעורים. רבינו שלא מצאו בפנימיה חזר לחדר השיעורים וכשראה את הבחור הנ"ל הבין את אשר אירע. רבינו פנה לאותו בחור ואמר: תשמע, אני חושב שמגיע לך סטירה, ואם אתה חושב שאני לא יכול לתת לך סטירה אתה טועה, ואתה יכול לשאול את התלמידים בתפארת ציון ויספרו לך שנתתי פעם סטירה. אבל כעת אני כועס, ואני מפחד שאם אני אתן לך סטירה זה לא בגלל שמגיע לך אלא בגלל שאני כועס, ולכן אני לא אתן לך. סיפר לי התלמיד שדברים אלו פעלו אצלו יותר מאלף סטירות.

לישון במסדרון

חבר לחדר של רבינו בישיבת חברון היה הבחור אריה חלמיש ע"ה, בעל כשרון גדול, שהתייסר במשך שנים ארוכות במחלת לב ממושכת ורבת סבל. הדאגה לשלומו ובריאותו היתה גדולה, הבחורים ארגנו משמרות לשהות עמו במשך כל היום, לשמשו, לעודדו ולשמחו - "זכורני" - סיפר רבינו - "שהבחורים היו מעודדים אותו, משוחחים עמו, לומדים עמו ומקילים מעליו את המחלה".

מחמת יסוריו הרבים מתקשה היה להרדם בלילות, ומחמת כן היו מקפידים חברי החדר להקדים ולהכנס לחדר קודם שילך לישון את שנת הלילה שלו, לבל ישמיעו רחש העלול להעירו משנתו. לא אחת, כאשר מי מחברי החדר היה מאחר שבת על תלמודו, ובחששו שמא פתיחת הדלת וכניסתו לחדר יפריעוהו משנתו, היה ישן כל הלילה בפרוודור מחוץ לחדר.

סיים רבינו את תיאוריו מאוירת הדיבוק חברים שהיתה בישיבת חברון, באמרו: "איזו מסירות היתה אז בישיבה בין הבחורים... איזו אחוה... אף אחד לא חשב על 'תחרות'... כולם היו נוחים זה לזה..." במאמר המוסגר - הגאון ר' יצחק לנדא זצ"ל ששמע מעשה זה מפי רבינו סבר שאותו בחור שישן במסדרון,

הדעת נותנת

בחיוב ומשמע שיש מקור להשפעת הברכות באותו יום נעמד ובירך את כל השמות שהוזכרו בפניו, וכן אחרים. יש בנותן טעם להוסיף עלי גליון כי בכל ברכה שהזכיר רבינו, תמיד היה הדבר נעשה בשימת לב מיוחדת תוך מאמץ מיוחד לכלול בברכה את כל הפרטים שצריכים לבקש עבורם.

בעש"ק שמות י"ט טבת תשס"ח ניגש אחד ומיוחד מיקירי רבינו ואמר לו בזו הלשון - "שמעתי שביום הולדת יש מעלה מיוחדת לברכותיו של אדם והסמיכו לזה הפסוק בתהילים פרק ב' "אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך שאל ממני ואתנה", משכך מבקש אני שרבינו יברך אותי. שאל רבינו - "האם היום י"ט טבת?" משנענה רבינו



דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד זללה"ה

טבת (2) תשע"ו

.....

גליין מס' 122

דברי מוסר והתעוררות

קטעים משיחות שנת תש"ן מאוצר רשימות הרה"ג חיים סנדומירסקי שליט"א – מודיעין עילית

וידמו למועצות. והשנית, בראות בני אדם את כל כבודם, ילמדו לקח לנחול כבוד, ותרבה הדעת. ואמרו רז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה, כי מתוך שלא לשמה בא לשמה. והשלישית, רבים מישני לבבות ייעורו משנתם בראותם הדר כבוד התורה, ויכירו מעלתה, ויבוא חשקה בלבבם, ויהיה עסקם בה לשם יתעלה, ולעבדו בלבב שלם. עכ"ל.

למדנו בדבריו ז"ל את גודל ענין כבוד ת"ח שאינו מחמת שהוא צריך לזה, אלא ליבנו מלא התרגשות עד כדי דמעות של שמחה שזוכים לכבד את התורה, ועי"ז תהיה השפעה גדולה על כולם לרצות בכבוד והדר זה, ומתוך שלא לשמה בא לשמה. ברמב"ם בשמונה פרקים כתוב שילד קטן שקשה לו ללמוד משכנעים אותו ע"י מיני מתיקה, וכשגדל צריך כפית של כבוד, ואמנם ח"ו זה לא התכלית, כי התכלית הוא לימוד לשמה, אבל זה מביא אותו ללימוד התורה ואח"כ צריך לבוא ללשמה.

כשמזלזלים היום בכבוד ת"ח ומנסים לעשות מזה פוליטיקה, זה היפך כבוד שמים. אדרבה צריך לכבד ולייקר ת"ח, ללמוד מהם מה שאפשר ללמוד, זה זכות גדולה עד לשמים, וזה חסד ד' שיש גדולי תורה, כי לולי זאת השכל מתעקם. ובעיקר לקבל מרבתינו הנהגות ומוסר ולימוד התורה, זה נותן ישרות השכל, וד' יעזרנו בכל. (ה' כסלו תש"ן. ע"כ מהרה"ג הנ"ל שליט"א).

קיום האומה הישראלית תלויה באם הנהגת הכלל והפרט

מונהגת עפ"י הכרעת גדולי הדור

בשנת תשמ"ט עם הקמת "דגל התורה" ע"י מרן הגרא"מ שך זצ"ל, היו רבים מבני התורה שלא הבינו את נחיצות הענין, ובמיוחד שהגד השני עבד כשטיפת מוח וניסו ליצור רושם שמרן הרב שך זצ"ל בעל 'מחלוקת' ומחרים עדה קדושה, ובמיוחד בירושלים עיה"ק ראו שיש צורך בהסברה ברורה. לכן בעידודו של מרן הרב שך עלו ספרי התורה החיים מבני ברק לירושלים, (כהגדרתו של הגאון רבי משה קופשנין זצ"ל שם בכינוס). ה"ה רבינו זללה"ה ויבדלחט"א מרן הגרא"ל שטיינמן ומרן הגר"ח קניבסקי שליט"א. וקהל אלפי בני תורה התאסף לשמוע דבר ד'. רבינו יצא מגדרו שעד אז לא התערב בעניני מפלגות, ונשא דברים חוצבים להבות אש בבהירות. [עד שמרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר לו לאחר הכינוס שהוא האיר לו את העינים. וכן מרן הגרא"מ שך זצ"ל האוין להקלטה של דברי רבינו ושלה לומר לו יישר כח].

מוזבא בזה קטעים הנוגעים למצבנו כיום... כאשר ההסטוריה חוזרת.

...נצטוונו בתורתנו הק' לקבוע בכל דור ודור את דרכינו ומעשינו עפ"י דעת חכמי התורה, כמאה"כ ובאת אל הכהנים והלויים אשר יהיו בימים ההם, ודרשת והגידו לך את דבר המשפט. ומצווה זו היא מצוה אשר קיום האומה הישראלית תלויה בה, שיהא כל מעשינו והנהגותינו עפ"י פסק התורה וחכמיה. ובכלל זה הוא כשיש שאלות ובעיות המתעוררות בכל זמן וזמן הנוגעות להנהגת הכלל והפרט, שתהא ההנהגה עפ"י הכרעת דעת התורה.

דבר שנעשה בציבור צריך להוכיח על אף שלא תישמע התוכחה ולא לפחד ממכות

...יש חיוב תוכחה "לא תשא עליו חטא", אם יש אחד שעושה ברבים – בציבור דבר שבן תורה אסור לו לעשות, ועומדים ומסתכלים ולא מוחים זה שותפות לאיסור, והגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל מוכיח מרבינו יונה שכל מצות עשה שאדם לא מקיים נקרא מבטל עשה. וכשלא מוכיח ומונע את עצמו מלהוכיח, מלבד ביטול מצות עשה, הוא נענש כאילו הוא גרם לחטא, אף שהוא יושב בשקט ולא פעל מאומה יתבעו ממנו כשותף לחטא וכו' כשמסית... וכשרואים אחד שעושה מעשה בציבור צריך להוכיחו ולא לפחד שמא יכו אותו.

בימינו נמנעים מלהוכיח בטענה כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע, ומתוך כך יש בדור אנשים שפוסקים דברים ומגלים פנים בתורה שלא כהלכה, ולא שייך כאן טענה זו שלא לומר דבר שאינו נשמע, כי דין זה נאמר על יחיד ולא על ציבור שנתפסים בדעות של כפירה מבלי להבין שזה כפירה, כאן חייבים להוכיח...

יראים ושלמים לכאן, חוטאים חטאים גדולים וגאונם לא

נותנת להם להכיר ביחיד הדור

..."שמעו ותחי נפשכם" אין לך דבר שמחיה את הנפש כמו שמיעה, וצריך מאוד לעבוד על עצמו להיות מקבל, וזה ההיפך מגאון. דבר זה לא נוגע רק לצעירים, תמיד צריך להיות נכנע ולקבל, כשנפגש עם ת"ח ואדם גדול. אם היה את המעלה הזה להיות 'מקבל', כל כך הרבה תקלות וקנאה ושנאה היו מתבטלים, לא היינו מגיעים למה שרואים היום שמתגלגל ברחובות פאשקוילים, כל המצב הזה נובע כי יש גאון לא מוכנים לקבל ולהודות שהוא יחיד הדור, הוא המיוחד שבדור, זה בא מגאון. אנשים יראים ושלמים לכאורה, והם חוטאים חטאים גדולים ממש, כי יש להם גאון, לא מוכנים לקבל את האמת ולהודות. הקב"ה יעזור שנהיה בכלל אלו שעליהם נאמר 'אוזן שומעת בקרב חכמים תלין'.

גודל כבוד ויקרת תלמידי חכמים

רבינו יונה שער ג' אות קמז... זה שאז"ל, כי המבזה ת"ח, הוא הבוזה דבר ה', ואין לו חלק לעוה"ב, יש לדבר שורש בשכל ועיקר במחקר. והנה אנחנו מציעים לעניין טוב טעם ודעת... כי יש בכבוד החכמים והישרים תועלות גדולות, ובכבוד הכסילים והרשעים מכשולים רבים ועצומים, האחד, כי בהתהדר החכמים ובתתם עליונים, דבריהם נשמעים, ויילו עליהם העם כולו

המחנה השני טוען שיש אצלם דעת תורה, צריך לדעת שדעת תורה זוכה רק מי שאין לו נגיעות ולבו טהור

ולכן אין כאן שאלה של פוליטיקה או של מפלגות אלא השאלה היא של קיום הכלל ישראל, מי יקח את הנהגת הכלל, האם דעת תורה שתורתם יצאה בטהרה ובנקיות הלב מבלי שום נגיעות, או לא. כי הרי גם הם יכולים לומר שדעת תורה נמצא אצלם, אבל צריך לדעת מה זה דעת תורה, דעת תורה זה בלי נגיעות אלא דעת תורה בטהרת הלב!

...מתנהל מלחמה מהמחנה השניה לפרוק מעליהם כל דעת תורה! והראיה על זה, אם מתבוננים ורואים איך שמנהלים את המלחמה שלהם, בצורה שזה נגד התורה. מבזים ת"ח, מבזים את מנהיג הדור, מבזים ומשפילים! זה לא סוד זה לא לשון הרע זה דברים ברורים, רק אלו שהעינים שלהם סתומות צריכים לגלות להם. לדוגמה אתמול בערב היה כינוס שלהם, ומה שמעו שם? זלזולים גסים כמו שני ילדים שיושבים ומשחקים בחול ולא מקפידים איך להתבטא אחד על השני כך שמעו שם על מנהיג הדור. אפשר לקחת הקלטות ולשמוע את הדברים.

ראשית חובה עלינו על פי ההלכה להתאסף ולמחות במחאה גדולה וגלויה 'אוי לאזנים שכך שומעות, ואוי לעינים שכך רואות'. להשפיל את גאון הדור ולבזות ממש בתכלית של בזיון בגסות לקיים מצות מחאה!

הנהגת ההשפלה והבזיון בגסות נגד גדולי ישראל היא הוכחה שהם רחוקים מהרמת קרן התורה ומטובת הכלל ישראל

מההנהגה שלהם מה רואים?!, האם חושבים לטובת כלל ישראל? האם הם חושבים לטובת הרמת קרן התורה? הרמת כבוד התורה? זה רחוק מאוד. הנהגה והשפלה כזאת זה לא שייך לתורה לגמרי. ההתדרדרות של אותו המחנה הגיע לשפל המצב ללא תיאור, זה פשוט. ותמיהה גדולה על אלו שלא מבינים את זה.

...הם רוצים לפרוק עול תורה, לפרוק מעל עצמם כבוד תורה, בכך שמבזים את גדולי התורה שליט"א. וא"כ האם אנחנו לוחמים בהם? האם אנחנו בעלי מחלוקת, או שאנחנו רק המגינים עלינו?

אני מתפלא איך שייך בלבול? איך לא רואים שהם פרוק את דעת התורה המקובלת מדור דור

...אמרו לי שיש הרבה אברכים צעירים שיש להם בלבול מה לעשות, אני מתפלא איך שייך בלבול, איך לא רואים את הישרות, שהם הלוחמים, הם בעלי המחלוקת, הם הפורקים את הדעת תורה המקובלת לנו מדור דור, שתורה הנלמדת בנקיות וטהרה היא הדעה המנהיגה את כלל ישראל.

הנאומים שלהם מכריזים עליהם עצמם מה הם!!! ומכריזים שעם מי הצדק כל הפילוג שנהיה כאן, הצדק עם מרן שליט"א! [צ"ל]. אם מתבוננים בצורה של הלגלוג והליצנות שהם מתלוצצים מגדולי הדור, הרי הדברים ברורים עליהם, ולכן, איזה בלבול הדעת שייך כאן????

האם מדברים באנשי השמאל? הרי מדברים מאנשי בית המדרש שפרקו ממש את היראת שמים

פרקו מעליהם כל עול מצוות ממש, הם לא מפחדים ללגלג ולעשות ליצנות מגדולי הדור. איפה הפחד של יראת שמים? איפה

הפחד של עונשי שמים? איפה הפחד שיצטרכו לתת דין וחשבון לפני הקב"ה, מה יטענו לפני כסא הכבוד? פשוט פשוט! הרי ממי מדברים, מאנשים של בית המדרש, האם אנחנו מדברים מאנשי השמאל? הרי מדברים מאנשי בית המדרש שפרקו ממש את היראת שמים את היראת חטא, מה הם יכולים לומר, האם יש על זה תשובה? האם יש להם פסק איך לדברואיך להתבטא??? הרי הפה שלהם הוא ממש הפקר.

יש לצטט את דברי רבינו יונה שמפרש את דבר ד' בזה ואת מצותו הפר, אחד מהדברים הוא אומר שזה הולך על המבזה תלמיד חכם, כי אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים, אותו המבזה ת"ח הוא בעל תורה, אותו המבזה ת"ח הוא בעל מעשים טובים, – אני לא אומר כלום אלא את דברי רבינו יונה, לא יכול להיות עלי טענות, כי אני מצטט דבריו שהפחץ חיים אמר שספר שערי תשובה הוא ספר פסק הלכה – ופוסק רבינו יונה על אותו המדבר בביזוי על תלמידי חכמים שאע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא!!!

באיזה היתר הם מתנהגים בהשפלת כבוד התורה!!!!??

וכתב עוד רבינו יונה וז"ל כי הדבר ידוע, כי מדרכי קידוש השם יתברך, להודיע בכל מבטא שפתיים, ובכל אשר ירמזון עיניים, ובכל הנהגה ופועל ידיים, כי יסוד לנפש האדם וצבי עדי, והטוב והעיקר והתועלת והיקר אשר בו, עבודת השם יתברך ויראתו ותורתו, והמבזים לתלמיד חכם ויראתו, מבטלים הידיעה הזאת, ומראים ההיפך בהנהגתם, וכאילו אומרים אמור, כי אין העבודה עיקר, וכי הכבוד וההדר להצלחת ענייני העולם, וכי שורש דבר נמצא מבלתי עבודת השם יתברך, והם מחללים את התורה...

—את המשך של דבריו של רבינו יונה אני לא יכול להוציא מפי, ולכן שהם יסתכלו בעצמם שם בפנים הספר---

מההנהגה שלהם מה אנחנו רואים, האם הם חושבים על כלל ישראל??? האם הם חושבים על הרמת קרן התורה??? הלא הם דורסים ברגל על כל הקדוש לנו. אם ח"ו מקילים בכבוד התורה הקומה של הכלל ישראל נפחתת, כי גדולי התורה הם חוט השדרה של כלל ישראל, בלעדיהם אין קיום ועמידה לכלל ישראל.

גם מנהיג עדה יכול להיות שונא ד' כאשר עינו צרה בכבוד החכמים ושונא עטרת תפארת יחיד הדור

ועוד אומר רבינו יונה ז"ל בשער ג' אות קס דברים חוצבים להבות אש. וז"ל: 'וענין שונאי השם נמצא לפעמים גם באנשים שהם עושים המצוות ונוזהרים מכל עבירה במעשה ובלשון'. [חושבני שלא כולם יודעים מדברי רבינו יונה אלו].

רואים מתפלל, לומד, אומר שיעורים, מנהיג עדה, ועליו אומר רבינו יונה שיכול להכלל בהגדרה של שונאי ד' רח"ל, והסיבה לכך 'אשר עינם צרה בכבוד תלמידי חכמים הישרים והצדיקים ושונאים עטרת תפארתם. או ירע לבבם אם עדיהם תאתה ובאה ממשלת הדור'. עכ"ד.

האם יש פירוש אחר מדברי רבינו יונה על המצב שלנו?! עינם צרה בכבוד תלמידי חכמים הישרים והצדיקים ושונאים עטרת תפארתם. הם לא יכולים לראות עטרת תפארתם, הם לא מסוגלים להיות נכנעים לאותו יחיד הדור, האם אני יהיה נכנע ליחיד הדור, הם לא מסוגלים לכך, האם אני מגזים? או שאני אומר דברים שרואים בעינים ושומעים באזנים?

הקשר שהם עשו עם אלו שכל השנים נלחמו אתם ולחמו נגד גדולי הדור, היא ראייה ניצחת שאין כונתם לשמים

והראיה שאין עליה תשובה על זה שאין כוונתם לשמים, מכך שהם עשו קשר עם אלו שכל השנים נלחמו אתם על כך שהם נלחמו נגד אדירי התורה וגדולי היראה של הדורות הקודמים, והם עצמם נלחמו אתם ופתאום היום עושים אתם קשר??? מה השתנה האם הם שבו בתשובה??? האם זה לא ראייה ברורה שכל מגמתם הוא רק להוריד את העול תורה ועול של דעת תורה. ע"ז אפשר להמליץ מה שכתוב אצל בלק ששלח שלוחים למדין, והביאו חז"ל שמעולם היו שונאין זה לזה אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם.

...מבהיל על הרעיון איך יהודים שומרי מצוות יכולים כך להתנהג... ממש רואים שנאה גלויה לתורה ולגדולי התורה!

על כל אחד לתת יד להקים כבודה של תורה כי השפלתה רח"ל היא חורבן הכלל ישראל

...אין אני דרשן או נואם, אלו דברים היוצאים מן הלב הכאוב, בראותי את המצב הקיים, מעולם לא התערבתי בעניני ציבור, אך כאן בראותי איזה שנאה גלויה יצאו נגד גדולי התורה ולומדיה, ברור שכל אחד מאתנו צריך להשתדל לתת יד, להקים כבודה של תורה על מקומה, כי השפלת התורה היא חורבן הכלל ישראל.

שהקב"ה יערה רוח טהרה על אלו הטועים – כמה צריכים אנו להצטער על מצבם, הלא אנשים אכים אנחנו, עלינו להתפלל שיפקח ד' את עיניהם לראות עד כמה הם עיוותו את האמת, ונזכה במהרה לתשובה וגאולה שלמה בב"א.

[דברי רבינו נכתבו מתוך סרט הקלטה]

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

כבוד התורה יותר חשוב ויותר מסוכן מהגזירות נגד הדת

בח"י אלול תש"ס התארגנו למחות ולהפגין בכיכר זכרון מאיר על גזירת הגיוס, ויצא כרוז על עצרת זו מגדולי הת"ח בירושלים. רבינו שהענין הובא לפניו הבין שהעצרת יכולה להיראות כקריאת תגר ופגיעה בצורה בלתי ישירה במרן הגראי"ל שליט"א, הורה בנחרצות לא לערוך עצרת זו, ואמר: כבוד התורה יותר חשוב ויותר מסוכן אם יפגע מהגזירה העומדת כנגד הדת. וכשהיה נראה בעיניו שהמארגנים ספק אם ישמעו לו, אמר שמי שידרוך בעצרת זו, לא תהיה לו יותר דריסת רגל בביתו. ושלח גם למרן הגר"ש ואזנר זצ"ל שיעמוד על המשמר כמרא דאתרא דיזכרון מאיר לנסות לבטל עצרת זו.

כדאי ליצר להניח לשותק שנים רבות העיקר שלבסוף יתלבה ממנו מחלוקת

שאלה: כמה אברכים תלמידי רבינו נכנסו אליו במהלך תקופת הבחירות ביסוד "דגל התורה" – תשמ"ט בשאלה שהטרידה אותם, איך יתכן שפלוגי המפורסם לצדיק ות"ח גדול בתורה, ומפורסם בציבור שגדולי הדור הקודם הכתירוהו לצדיק, ועכשיו נתחבר לאותם שנלחמו כנגד מרן הגרא"מ שך זצ"ל ונושא גם נאומים באסיפותיהם נגד מרן הגרא"מ שך?

תשובת רבינו: היה פעם מחלוקת באיזה עיירה, ובעיירה שם היה יהודי צדיק הנקרא בפי כל "השותק" כיון שכל ימיו היה בתענית דיבור, והנה במחלוקת זו הוא התערב לטובת אחד הצדדים, וכמוכן שהתערבותו ליבתה את המחלוקת מאוד, ונהפך הדבר למצוה רבתי להתערב במחלוקת, כי הרי אפילו אותו שותק ראה לנכון להתערב בזה. ואמר אז רבינו הגאון רבי ישראל סלנטר זצוק"ל, שהיה כדאי לו ליצר הרע להניח לאותו אחד לשותק במשך שנים רבות, העיקר שעל ידי זה יוכל כעת להפיל חללים רבים בתוך אש המחלוקת.

כבוד התורה בימים ההם

עוד קודם גיל בר מצוה נסע רבינו מעיירת מולדתו וולאזין ללמוד בשיבת 'בית יוסף' שבעיירת ראקוב, מרא דאתרא דראקוב, היה רבי ישראל היילפרין, גם הוא השפיע מתורתו בשיבה, במוסרו שיעורים ב'שב שמעתתא' לפני בני הישיבה.

אודות הכבוד שרחשו בני העיר לרב - למרות שהיה אז צעיר לימים, כבן ארבעים - סיפר רבינו מאשר ראו עיניו. באחת השבתות לאחר תפילת שחרית בבית הכנסת 'הישן', נערך דיון בין המתפללים אודות הבאת רופא לעיירה. בלהט הדיון קם אחד מבני העיר בצעקות כשהוא מחציף בדברים כלפי הרב. הרב עמד כל הזמן כשהוא נשען על עמוד התפילה שלפניו ושותק. משהמשיך הלז בצעקותיו, פנה הרב לסובבים אותו ואמר: "דעו כי הוא בחרם, ואסור לעמוד בד' אמותיו". מיד התחילו כל האנשים לברוח ולהתרחק מאותו מחוצף כשהם דוחפים זה את זה בבהלה, כבורחים מסכנת אש. יצא האיש מבית הכנסת 'הישן' וביקש להכנס לבית כנסת 'החדש', אך גם לשם הגיע שְׁמַע נידויו, וגם מתפללי בית כנסת זה התרחקו ממנו. וכך גם ברחובות העיירה - בכל מקום שהלך, התרחקו הכל ממנו. באחד הימים נעמד אותו אדם בפתח אחד מבתי הכנסות בעיר, והמתפללים בהקפדתם שלא לעמוד בד' אמותיו לא יכלו לצאת, ובלית ברירה קפצו מן החלונות.

במשך כל אותו שבוע עמד אותו חצוף במרדו, עד שנחלה אחד מקרוביו, ובני משפחתו הכריחוהו לבקש מחילה. היה זה ביום שישי שלאחריו, המרא דאתרא ישב בשטיבל החסידי ומסר שיעור במשניות - וגם רבינו נקלע בדיוק באותה שעה לבית כנסת זה - באמצע השיעור נכנסו כמה אנשים ואמרו כי האיש עומד בחוץ ורוצה לבקש את מחילת הרב.

הרב הסכים ונכנסו עמו עשרה אנשים. הרב אמר לו שיחלוץ נעליו ויעלה למדרגות ארון הקודש, ושם יבקש מחילה. לאחר שהרב הבחין כי חליצת הנעלים קשה עליו, ויותר לו על כך. עלה האיש וביקש את מחילת הרב. הרב שאלו: הנך חוזר כך? ומשענה בחיוב, אמר לו הרב: מחול לך! והציבור ענה אחריו שלוש פעמים: מחול לך, מחול לך, מחול לך...

ותיאר רבינו את שמחת "התרת הספיקות" שהיתה בעיירה, על כבודה של תורה והרבנות ששב למקומו - ממש חג!

והפליג רבינו בהערכה שהיתה בימים ההם לגדולי תורה, על הציות המחולט לדבריהם ומעמדם הבלתי ניתן לערעור - אף אם היו צעירים לימים, מה שכל כך חסר לנו כיום.

הרקע למכתב דלהלן: מסע של ביזוי נורא כנגד מרן הגרא"ל שליט"א במסווה של קנאות ופשרנות, התנהל בשנת תשס"א. ולכן החודש אלול יצא מכתב זה החתום ע"י מרנן ורבנן. חתימתו של רבינו בראש מכתב זה היתה בעלת משמעות רבה, היות שהיה בדעה חלוקה על אופן ההתנהלות עם השלטונות במסקנות ועדת טל, ובהתייחסות לנח"ל החרדי והעוסקים בזה. כפי דברי רבינו המובאים לעיל בשיחותיו וכמו ששמענו מפיו תמיד, שביזוי כבוד ת"ח ואדם גדול, חמור בהרבה מכל אותם הגזירות של פושעי ישראל, והוא חורבן הכלל ישראל, לכן בכל פעם שהתרחש איזה מאורע של ביזוי ת"ח ראה רבינו לנכון למחות על כבוד התורה ועל כבוד שם שמים המחולל. מתוכן המכתב אנו למדים שכבר באותם ימים הסתובבו אנשי בליעל בארה"ב והכשילו את ראשי הישיבות בכל מיני דברי שקר ובלע, כנגד מרן שליט"א. יש לציין שהנוסח הובא לפני רבינו הוא עיין בו ועשה בו כמה שינויים ולאחר מכן חתם את שמו. (א.ה. כפי שכבר כתבתי, נשלחתי ע"י רבינו לפנות לעיתון "יתד נאמן" לפרסם מכתב זה, הרב יהודה ירוב ענה לי בשם הרב צבי פרידמן שהוא מסרב לפרסם מכתב כזה מחמת ריבוי התארים. אולי כיום שעברו יותר מ-14 שנה יתקן העיתון את העוולה הזו, ויזכה להענות לבקשת רבינו בפרסום מכתב זה, שנראה מנוסחו שמומש נכתב בימים אלו).

כאשר בני בליעל אנשי מחלוקת ריב ומדון העיזו פנים וכותבים ומפיצים כתבי פלסטר על גאון הדור תל תלפיות שכל פיות פונים אליו ואשר עולם הישיבות נשען עליו ונושא במשא הדור לרומם קרן התורה והיראה ולהשיב לב בנים לאביהם שבשמים בדרך המסורה מרבותינו גדולי הדור העבר זיע"א, ולא עוד אלא שהרחיקו עדותם לארצות הברית ומכשילים את הגאונים הצדיקים דשם בדברי בלע שקר וכזב על רבינו מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן שליט"א.

ובזה אנו מוחים בכל תוקף ועוז באותם בני עוולה ותומכיהם. ועל עושים מעשים כאלו מבואר בגמ' סנהדרין חומרת חטא כזה, ועליהם לבקש רחמים מרובים שלא יענשו.

ואנו תקווה שיסכר פי דוברות שקר על צדיק עתק בגאווה ובבוז. ויהי רצון שיחזרו בתשובה שלמה.

החותמים בצער על כבוד שמים המחולל.

מיכל יהודה ליפקוביץ, ניסים קרליץ, חיים קניבסקי, י. גרשון אדלשטיין, ברוך רוזנברג

אחד החכמים של מר"צ עמד ונשא דברים שהם ממשיכי מורשתו של מרן הגרא"מ שך זללה"ה תוך שהוא מוכיח זאת בציטוטים מתוך 'מכתבים ומאמרים' שמרן דיבר וכתב בעד החזרת שטחים לערבים ונגד מדיניות הימין. האמנם השתכנעת?!

בעצרת שביזו וחירפו את רבותינו מאורי הדור אשר בית ישראל נשען עליהם עמד המנחה והכריז שהם ממשיכי מורשתו של רבינו זללה"ה. האמנם השתכנעת?!

יהיה ניתן בס"ד להשיג הגליון בבית מרן זללה"ה.

להערות והארות אפשר להתקשר לטל: 036180849 או בפלאפון 0504114770 [להשאיר חודעה בתא קול] או דרך

פקס 036186624.

נפש גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
גליון 76 שמות תשע"ו

העלון יוצא ללא מטרת רווח וניתנת
רשות לצלמו למטרת זכויהם הרבים בלבד.
לתרומות ותעוזות, חוספת מענים, הצעות והערות
יש לפנות בטלפון: 0527-69-79-44
או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

חומש שמות עוסק בלידת הכלל ישראל מתוך כור ההיתוך המצרי.
רבינו מפרט שלבי הלידה ומחדש חידוש נפלא כיצד כח דבורו של
משה היה תלוי בד' שלבי לידת משה.

במוסגר הבאנו מכתב נפלא לעומדים מול נסיונות החיים.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו
זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפש גחלים תלהט" על
עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק
בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

רבינו על כלל ישראל, ויש בכך עומק נפלא שיתבאר
אי"ה בהמשך הדברים.

ג. ד' שלבי התפתחות האדם

הנה ידועים דברי חז"ל (ילקוט ואתחנן תתכ"ו) שבגלות
מצרים איבדו עם ישראל את התואר "אדם", שהיו
בטלים למצריים כ"עובר במעי בהמה", ויציי"מ היתה
בחינת לידה של כלל ישראל במקביל ללידת "אדם",
ומיציאה זו עלו ונתעלו עד שבמתן תורה פסקה
זוהמתן, וחזרו למדרגתו של אדם הראשון לפני
החטא.

והנה תהליך התפתחותו של אדם בעולמינו מורכב מ-
4 שלבים. שלב א' מה שאמרו חז"ל דע מאין באת
מ"טיפה סרוחה" שיש בה בכח את כל האברים
והגידין באופן היולי. שלב ב' "עיבור" שאז מתפתח
הגוף ומתקמים האברים, ומקבלים ציור ממשי, והוא
יסוד כל בנין הגוף, שבאם חסר אבר אחד ח"ו בזמן
העיבור, שוב לא יקבלו לעולם, אבל עדיין העובר הוא
כאבן דומם שאין לו את כח דיבור, ולא שום הבנה
שכלית נומה שאחז"ל (נדה ל' ב') שמלמדים אותו כל
התורה כולה, הוא רק הנשמה שלו, שחופפת עליו
מלמעלה, אבל לא נכנסת בתוכו עדיין, ואין בו בנתיים
אלא "נפש הטבעית" – החיונית, ד"נפש כל בשר דמו
היא". שלב ג' "לידה" שאז מתחדש בו כח הדיבור,
והוא תחילת כניסת הנשמה בתוכו, אבל הוא עדיין
מחוסר דעת, ובתקופת היניקה מתפתח גופו עד שיכול
לדבר וללכת [ולאחר מכן מתחיל שלבי פיתוח הדעת
– גיל חינוך, פעוטות, מופלא סמוך לאיש]. שלב ד'
גדלות שנעשה "בר דעת", והוא סוף כניסת הנשמת
חיים לתוך הגוף והתקשרותו עמה, דדעת הוא כח
חיבור, כמ"ש והאדם ידע, ועל כן הדעת קובעת את
איכות קומתו של האדם, כמ"ש (נדרים מ"א א') "דדא
ביה – כלא ביה, דלא דא ביה – מה ביה וכו'" עיי"ש.
גם בהתפתחות עם ישראל במצרים להיות קומת
"אדם", נבחין בד' שלבים הללו וכפי שנבאר בס"ד.
ועפ"י יסוד זה, נשכיל להבין בעז"ה את עומק ענין

בקשה דחופה

מדי שבוע מגיעות בקשות מכל רחבי העולם לקבלת העלון [ממי שאין
לו מייל ונתקל בעלון באקראי]. בשלב זה אין באפשרותנו להדפיס
ולהפיץ את העלון בבתי כנסיות כפי הביקוש.

אנא אם אתה נהנה מהעלון ומבין חשיבותו **הדפס 4-5 עלונים** והנח
אותם בבית הכנסת הסמוך לביתך ובזה תהיה שותף בזכויהם הרבים.

כח הדיבור של משה [עיני ישראל ח"ג כת"י]

א. ב' נימוקים בסירובו של משה במראה הסנה

כאשר הפציר השי"ת במשה רבינו במראה הסנה
שילך בשליחותו להוציא את ישראל ממצרים, סירב
ואמר "לא איש דברים אנכי וגו'", כי כבד פה וכבד
לשון אנכי" (שמות ד' י'), וכן להלן "ואיך ישמעני פרעה
ואני ערל שפתים" (ו' י"ב), עוד להלן "הן אני ערל
שפתים ואיך ישמע אלי פרעה".

נימוק נוסף לסירובו "והן לא יאמינו לי ולא ישמעו
בקולי" וגו' (ד' א'), ומפרש הרמב"ם (יסוה"ת פ"ח)
בהקדם יסוד נכבד בדרך קניית האמונה, שאמונה
שבאה ע"פ "אותות ומופתים" אינה מבוססת כל
צרכה, ובלשונו "יש בלבו דופי, שאפשר שיעשה בלט
ובכישוף" [והאותות שעשה משה לא היו להביא
ראיה על הנבואה, אלא מפני הצורך שבהם], "ובמה
האמינו בו, במעמד הר סיני, שעיינינו ראו ולא זר,
ואזנינו שמעו ולא אחר" וכו'. עפ"י הקדמה זו הרמב"ם
מפרש (שם הל' ב') את פשר סירובו של משה לגאול
את ישראל, וז"ל "ידע משה רבינו שהמאמין על פי
האותות יש בלבו דופי ומהרהר ומחשב, והיה נשמט
מלילך, ואמר והן לא יאמינו לי, עד שהודיעו הקב"ה
שאלו האותות אינן אלא עד שיצאו ממצרים, ואחר
שיצאו ויעמדו על ההר הזה, יסתלק ההרהר
שמהרהרין אחריו וכו' עכ"ל.

בפשטות שני נימוקים אלו אינם קשורים זה עם זה.
אבל אחרי כשנעמוד בעז"ה על עומק פנימיות הדבר
שמשה רבינו ע"ה היה ערל שפתים, נוכח שבאמת
ישנו קשר אדוק בין שני הנימוקים.

ב. כח הדיבור של משה מאז מתן תורה

איתא במד"ר (ריש דברים) "משה, עד שלא זכה לתורה
כתיב בו לא איש דברים אנכי, כיון שזכה לתורה,
נתרפא לשונו, והתחיל לדבר דברים, מנין, ממה
שקרנו בענין, אלה הדברים אשר דיבר משה" עכ"ל.
פשוט שאין זה סתם רפואה כרפואתן של כל בעלי
המומין [כמ"ש חז"ל במכילתא - הובא ברש"י יתרו כ' ט"ו],
אלא הוא ענין יסודי בכל מהלך השפעתו של משה

ד. שלב א' – תקופת השעבוד, הכשרת הנפש לקבלת עול

הנה כתיב "אני ה' אלקיך ממצרים" (ישעי') ומשמעו שכבר בארץ מצרים התגלה שהוא אלקינו, עפ"י פשוטו הוא בגילויי ההשגחה המופלאים, שילדו ששה בכרס אחר, והתפתחו מעצמם בשדה תחת התפוח וכו' (סוטה י"א ב'). אבל באמת שיש כאן עומק נפלא. השעבוד במצרים הכשיר אותם להיות עבדי ה', כי באורך משך שנות השעבוד תחת עול מצרים, נקנתה בנפשם תכונה של שפלות והכנעה, שמסוגלים להתבטל לעשות רצונו של אחר המושל עליהם, ובפרט אלו שנולדו בתוך זמן השעבוד – שכן 86 שנים הוא זמן של 2 ו-3 דורות – היתה בהם תכונה טבעית של שפלות והכנעה, נוכעין מ"ש (קידושין ס"ב ב') על שפחה "מעיקרא דעת "בהמה", שנפשה שפלה ונכנעת לאדונה] וזה הכשירם לקבל עול מלכות שמים, להתבטל אליו ית', לעשות רצונו במסירות ונאמנות מוחלטת. זהו הפירוש בפסוק הנזכר שכבר במצרים גופא התחיל להתרקם המהלך שאנו עבדיו והוא ית' אלקינו.

בקניית הכנעה ושפלות זו היה התיקון על חטא עץ הדעת. שכן ראשית החטא היה במה ש"הנחש השיאני ואוכל", ופי' הגר"א ז"ל דהוא כמו "השיאני" (בשין שמאלית), ופירושו שרומם אותי, היינו שהנחש שכנע אותה שיכולה להתחכם על צווי ה', ולהתרומם להיות "כאלקים יודעי טוב ורע". וזהו טבע רע של אדם, שיש בו גאות מדומה, ונוטה להתחכם על צווי ה'. אבל דור יוצאי מצרים שהוטל עליהם התפקיד לתקן את הבריאה, כמו שאחז"ל (ע"ז ה') דאלמלא חטאו בעגל היו הם הדור האחרון בבריאה [דהם היו דור האלף, תתקע"ד דורות לפני בריאת העולם, והם היו הדור הכ"ו], וממילא בהכרח דהיו צריכים להשלים את יעודו של האדם לתקן את הבריאה, והתיקון לחטא הראשון של עץ הדעת [שהיה גאות להתחכם על צווי ה' כמש"נ], היה במה שהוטבעה בנפשם תכונה של שפלות והכנעה, שלא יסטו בשום אופן מצווי ה'.

ראשית הפיתוח של תכונת ההכנעה והרגשת השפלות, היה – כאמור – בעצם השעבוד במצרים תחת עול פרעה. זהו גדר של שלב א' בהיוצרות הולד [טיפה סרוחה] שהוא שלב "הראשית" של פיתוח הקומה, שהגם שאין עדיין שום ציור של אברים או גידים, אבל הכל כבר מונח בו בכח, כך בזמן עבודת פרך בחומר ובלבנים לא ראו בנתיים שום ציור של עבדי ה', אבל באמת שהיה כאן פיתוח בכח של "עבדות ה'" כי נשרשה בהם עתה תכונת הכנעה ושפלות, המכשירה אותם לקבל עול מלכות שמים.

ה. תוספת העמקה ב"הקבלה" הנ"ל (באות ד')

ויש לכך גם עומק מופלא. כי הנה תכונת ההכנעה והרגשת השפלות בנפש נקראת מדת **החכמה**, נבאר דברינו. תכונת החכמה היא הכרת האמת בבהירות

כמ"ש סנהדרין ז' "אמור לחכמה אחותי את" – אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך. ובחז"ל מובא שהמילה "חכמה" מורכבת מב' תיבות "כח מ"ה", והיינו ההכרה שאין לי יישות ו"מה" אני. משה רבינו הגיע לפסגת הכרה זו ביכולת השגת אנוש, שאמר "ונחנו מה", ואחז"ל (חולין פ"ט) גדול מה שנאמר במשה ממה שאמר באברהם, כי אברהם אמר "ואנכי עפר ואפר", למרות היותו פחות וחסר ערך כמעט, אבל סו"ס יש לו ממשות וערך בינו לבין עצמו. אבל משה אמר "ונחנו מה", פירושו שהתבטל כלפי בוראו כאילו אינו במציאות. ובהיות שהיה משה רבינו "ראש הדור" הנחיל "אידיאל" זה לכל אותו הדור.

עוד יש לדעת שמדת "החכמה" היא **התשתית של הנפש**, כי "חכמה" היא ראשית החידוש ותחילת ה"יש", כמש"כ "והחכמה מאין תמצא" (איוב כ"ח). וז"ש אשר יצר את האדם **בחכמה**, ופי' תלמידי הגר"א ז"ל שתשתית הנפש הישראלית היא כח החכמה, כי התכונה הבסיסית ביותר [בנפש] היא התבטלות כלפי הבורא, זוהי ה"אבן שתיה" של הנפש.

"אבן שתיה" זו הוטבעה באומה הישראלית ב- 86 שנות השעבוד במצרים. הושרשה עמוק בנפשם תכונת השפלות והעבדות, ונקבע שזוהי התשתית של הנפש באופן מוחלט, שא"א להפרד מכך לעולם. זו הנקודה הפנימית שדיבר עליה הרמב"ם (פ"ב מגירושין ה"כ) שלכל איש ישראל באשר הוא יש נקודה פנימית של רצון לעשות רצון קונו. עד כאן עמדנו על התקופה הראשונה המקבילה ל"טיפה סרוחה", שהיא התשתית היסודית ביותר של כל הקומה.

ו. שלב ב' המכות – תקופת העיבור

השלב השני בהתפתחות "קומת האדם" של האומה היה בעשרת המכות. בתחילתם פסק השעבוד מהם כמ"ש בגמ' (ר"ה י"א) בר"ה פסקה עבודה מאבותינו במצרים. והתחילה להתנוצץ בהם ההכרה באחדות ה', באותות מופלאות המכריזות "כי אין כמוני בכל הארץ", "כי לה' הארץ", שהוא שליט יחיד בשמים ובארץ ובאוויר, ואין עוד מלבדו. ונתבררו אז **כל יסודות האמונה** – חידוש העולם, ידיעה והשגחה, ונבואה, כפי שהאריך בזה הרמב"ן (ס"פ בא).

אמנם עדיין אין בכך ביסוס מוחלט של האמונה, וכמש"כ הרמב"ם הנ"ל שאמונה שהיא ע"פ אותות ומופתים יש בה דופי. נמצא שהגם שהונחו כבר כל יסודות האמונה – כלליהם ופרטיהם, בכל זאת "איכות" הדברים הוא עדיין בלא השכלת הדעת. זה מקביל לשלב הריקום של **העיבור** שמקבל הולד את כל ציור האברים והגידים, וכבר רואים תבנית קומת אדם בשלמות [ואם יחסר אבר בזמן העיבור לא יתפתח לעולם וכו']. אך זהו פיתוח שאין בו עדיין השכלה ודעת, וכפי שנתבאר כבר שרק הנשמה שלו משכלת ולומדת כל התורה כולה, אבל אינה נכנסת לתוך הגוף, והעובר עצמו אין בו דעת כלל. על מצב זה נאמר (משלי כ"ג) "גם בלא דעת נפש לא טוב" הגם שיש בו כבר נפש טבעית, כמש"כ "נפש כל בשר בדמו היא" אבל כל עוד שאין בו דעת הרי הוא עדיין במצב

"לא טוב", ואין כאן עדיין ביסוס ההכרה "שאין עוד מלבדו" והוא רק שלב בפיתוח.

ז. שלב ג' קרי"ס – הלידה

קריעת ים סוף היה שלב "הלידה" של עם ישראל, שאז התנתקו כליל מן המצריים – "כי כאשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם", ויצאו "ממעי בהמה" [שכן היו בבחינת עובר ירך אמו וכו'ל] כביכול ונולדה קומת האדם.

משמעות "הלידה" שמעתה האמונה אינה מבוססת רק על "אותות ומופתים", שזו אמונה "שיש בה דופי" כנ"ל, אלא התרוממו להשגת ה**נבואה**, והראו באצבע "זה קלי ואנוהו", וכן אחז"ל ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי בנבואתו, זוהי השכלת הדעת בחזון ברור שאין עוד מלבדו [ואף שגם בקרי"ס היו נסים אך השגה נבואית זו היתה על גבי עצם הנס של קריעת הים שהיה רק השלד החיצון של עסק זה, שהוא באמת בבחינת "אותות" שראו כבר במצרים].

זהו גדר לידה, שהנשמה נכנסת כבר לתוך הגוף, ונפתח ה"פה" שלו, שזהו הביטוי לכניסת הנשמת חיים באדם כמש"כ ויפח באפיו וגו', ובתרגום לרוח ממללא, וקיבל שייכות להשגת הדעת, שמסוגל כבר [לאט לאט בהדרגה] להכיר את בוראו בדרך השכלה ודעת.

מפתח הלידה הוא אך ורק בידו של הקב"ה, ולא נמסר לשליח (תענית ב'), כי אין שום כח בבריאה שמסוגל לפעול ענין מופלא זה, ולכן מסור רק בידו של הקב"ה. וכן הגילוי של קריעת ים סוף – שהיא בגדר לידה – היה באופן זה שהיה מסור רק בידו ית', ושלא כמו המכות שנמסרו בידי שליח, ואף מכת בכורות, הגם שהקב"ה עשאה, אבל בעצמותו היה יכול להמסר לשליח, אבל הגילוי של קריעת ים סוף היה מסור לו בעצם, שפתח להם את חזון הנבואה לראות בחוש את המצאו והנהגתו ית'.

זהו פשר מה שאחז"ל (הובא בסידור הגר"א אשי ישראל בפר' ציצית) שקריעת ים סוף "**בעתיקא תליא**". היינו שנושא זה "נעתק" ונבדל לגמרי מידי הבריאה, והוא רק בידו של הקב"ה.

דרכים הללו שהם למעלה ממערכת הבריאה, נקראים **נורא**, שהם למעלה מהשגת אנוש, ואינו מסוגל להגדיר אותם, ולא להעריכם כראוי, וע"כ ירא ומפחד להללו ולשבחו על כך, וז"ש בשירת הים "נורא תהלות" וכמו שפירש"י שם.

[אמנם הגם שמצד א' קרי"ס מסורה רק בידו של הקב"ה, אבל מאידך נדרש מכלל ישראל להעמיד עבודה של מסירות נפש כי לזכות בכך, וז"ש לסוסתי ברכבי פרעה (שיה"ש א'), ומפרש בנפח"ח ש"א שהגם שהסוס נושא את האדם ומוליכו, אבל השלטון מסור רק בידי הרוכב שמכוונו למקום שהוא רוצה, זוהי "הרכבה" של שני דרכים, ואין אנו מסוגלים להבין איך מתאימים יחדיו].

ח. מ"ת – גדלות

מתן תורה היה השגת האמונה בדרך **גדלות**, שנפתחו

הרקיעים והתהומות וראו בחוש שהוא יחיד, כמש"כ "אתה הראית לדעת כי הוי"ה הוא האלקים, אין עוד מלבדו". זהו גמר חקיקת האמונה בנפש הישראלית, באופן שאין לו הכחשה לעולם כמש"כ וגם כך יאמינו לעולם [עיין רמב"ם ביסוד"ת פ' שם], וכן נקבע עתה בנפש תכונת ההכנעה והשפלות, התבטלות אל הבורא באופן מוחלט.

הנה נתבארו בס"ד ד' שלבים של התפתחות קומת האדם של עם ישראל, מאז השרשת תכונת העבדות בשעבוד מצרים, המקביל לנקודת הראשית של הקומה, עד לדרגת גדלות במתן תורה, שהשיגו בחוש שאין עוד מלבדו, והכל אפס ובטל ומבוטל אליו, ונתבאר שהם ד' שלבים של התקשרות הנשמת חיים עם הגוף. בזה נבוא לביאור הנושא שפתחנו בו - כח הדיבור של משה.

ט. התפתחות כח הדיבור דמשה בשלבים הנ"ל

הנה משה רבינו ע"ה לא היה רק ראש הדור ומנהיג הדור, אלא הוא גם קבע את ה**ציור** של הדור, וכמו לדוגמא מה שהיה הדור "דור דעה" נכמ"ש בפסיקתא עה"פ (מלכים א' ה' י"א) ויחכם מהימן ו"מדמדע" דור דעה] היה מכחו של משה, שהיה בחינת הדעת כמ"ש בחז"ל בכ"מ. עוד אמרו במדרש (שיה"ש פ"א ס"ד) אשה אחת במצרים ילדה שישים רבוא בכרס אחד, זו יוכבד שילדה את משה וכו', עכ"ל. מבואר שקומתו של משה כללה את כל ס' רבוא דישראל, וטבע חותמו בכולם. ונתן בחומר שלהם ציור של דעת.

וכשם שהאופי שלו קבע את הציור של הכלל, כך גם להיפך, מדרגתם של כלל ישראל קבעה את צורתו של משה, וכמו לדוגמא מאמרו של הקב"ה למשה בזמן חטא העגל "לך רד" לא נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל וכו' (ברכות ל"ב א'). ומשום שהיה למשה יחס כזה לדורו ממילא נבין שגם **כח הדיבור** שלו היה תלוי במדרגתם של כלל ישראל, כפי שנבאר בס"ד.

כח הדיבור של האדם הוא מכח הנשמת חיים שבו, כמש"כ "ויפח באפיו נשמת חיים, ויהי באדם לנפש חיה", ובתרגום "והוות באדם לרוח ממללא" ומפני כך עובר במעי אמו, פיו סתום, ואין לו כח הדיבור (נדה ל"א), משום שהנשמה עדיין לא נכנסה בתוך גופו ורק מקושרת עמו מבחוץ וחופפת עליו מלמעלה וכו"ל. ורק בזמן הלידה נכנסת הנשמה בקרב ואז נפתח פיו ומתחיל להשמיע קול. שלמות כח הדיבור הוא כשנעשה גדול, כי נעשה בר "דעת", והדעת מקשר ומחבר ["דעת" הוא מלשון חיבור] את הגוף עם הנשמה, ואז יש לו את שלמות כח הדיבור, שנעשה "מדבר" **בדברי תורה**.

ובזה באנו אל המכוון בענין כח דיבורו של משה רבינו. בזמן השעבוד ועבודת פרך, שהוא תקופת ה"ראשית" של הקומה, יש רק קשר מרחוק עם הנשמה העתידה להכנס בו, ואף בזמן המכות, שהוא תקופת העיבור של הקומה שהנשמה חופפת עליו אין עדיין נפיחת הנשמה לתוך הגוף. לכן במראה הסנה היה משה עדיין **ערל שפתים**, כי מצבו של הדור קבע את ציור קומתו של משה. ובזמן העיבור אין עדיין כח

דיבור, ובשעת הלידה בקריעת ים סוף פתח משה את פיו ו"אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת". אמנם שלמות כח הדיבור קיבל במתן תורה [כמבואר במדרש כנ"ל] שהוא זמן "הגדלות" של עם ישראל, ונעשה "מדבר" בדברי תורה. וכן עם ישראל שפרחה נשמתן על כל דיבור, והחזירו הקב"ה להם (שבת פ"ח ב'), הוא גדר של נפיתת נשמת חיים בדרגת גדלות, שיהא בהם עתה שלמות כח

הדיבור בדברי תורה, כי נעשו אורייתא וישראל חד, ויש להם בעצמותם את כח דיבורה של תורה.

שורש כל הסבוכים בחיים עלי אדמות [אגרות דעת ק"כ]

האמת שבעת שנתבשרתי בעש"ק העבר את הבשורה המרה הייתי ממש המום ולא יכולתי לדבר ולא להשיב מחמת הזעזוע בשעתו. אמנם בהיותך קרוב מאוד ללבי אז מצאתי חוב בנפשי (אחר שעבר הזעזוע משך השבת) לכתוב לך דברי ניחום וחיזוק על להבא.

האדם החי בעוה"ז, עולם הדומה ללילה כמ"ש חז"ל (פסחים ב, ב), בטבעו אינו רואה היקף ההשגחה העליונה החופפת אותו מכל צד. הלילה מחשכת הכל. וממילא נולדים בדעתו ערוב מושגים, רובא דרובא מהנעשה עמו הוא מסתכל על זה, דהם דברים פשוטים ומגיעים לו כי זהו **שלו**. להשגחה העליונה הוא צריך רק בדברים שאין היכולת בידו להשיג מכחו ועוצם ידו, ואז פונה לבוראו ומרשה אותו ליכנס לתוך גבול האדם. אמנם הרי בכל יום – כשאנו עומדים לפניו בשמונה עשרה ומדברים אליו פנים אל פנים – מודים אנחנו לך וכו' על חיינו המסורים בידך (זה אומר שהחיים אינו בכלל בידיו והוא ניתן לנו בחסד חיים כל רגע) ועל נשמותינו הפקודות לך (שאנו לוקח בלילה נשמתו לפרוע חשבון עוונותיו, רק לוקחו כפקדון שעתיד לחזור למי שלקחו ממנו) ועל ניסוך שבכל יום עמנו (האדם מושגח בהנהגה נסית תמיד, רק אין בעל הנס מכיר נסו, דהאדם אינו יודע מה היה צריך להגיע לו לפי משפט ב"ד של מעלה הן אותו בכל יום ובכל רגע ממש) ועל **נפלאותיך וטובותיך** שבכל עת, וכו'. כ"ז הוא אומר אבל אינו רואה, כי חי הוא בהבנה אחרת לגמרי, המעורפל והמשובש לגמרי, ורק דעתו ורצונו קובעים אצלו הכל. לפיכך אם אין הדברים הולכים כפי רצונו, אז הרגשתו – ודמיונו ההולך אחריו – אומר דאסון הוא לו, ומתמרמר. ומזה באים כל סיבוכי בחיים עלי אדמות.

המלך החכם קהלת לימד אותנו איך להסתכל על המאורעות, גם על אלו שלהרגשה אינם נעימות, אחרי שתיאר בארוכה בספרו את תלאות האדם והרע אשר נעשה תחת השמש, סיים טוב ממנו הנפל אשר עדיין לא ראה אור (קהלת ו, ג) זה אומר הגם דהנפל לא הגיע לחיי עוה"ז והרי זה אסון בעיני האדם, מ"מ אין לך רע שאינו מעורב עמו טוב. הנפל הזה לא עבר תלאות עוה"ז ולא התייסר בהם וזהו ג"כ חסד ה'. על זה למדנו חז"ל (ברכות ס, ב) דעל שמועות רעות צריך ג"כ לברך בשמחה. אבל נגיעותיו של האדם שלא להניח רצונו, לא מניחים אותו לצאת חוץ ממסגרת הרצון, ואז רואה הוא עולם הפוך ממש.

ידידי, אם נכיר חסדי ה' החופפים עלינו רגע רגע, אפשרות לבחירה ובה אפשרות למעשים טובים המבטיחים אותנו בחיי עד. עד אשר אמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ז) דנחת רוח אחת בעוה"ב היא מעל ומעבר כל הנחת רוח שיכול להתקבץ מעניני עוה"ז (דברים המשמחים את האדם כאן – לפי דעתו) וכשיגיע לשם יראה למפרע איך שכל שמחת עוה"ז שעבר עליו כאן, ערכם כמו פירור אבק לבד, ואין שוים כלום. ב"ה שלא טעמת טעם צער גידול בנים. כי פעם חושב האדם שבדאי אם יהיה לי צאצאים **בודאי** יהיה לי שמחה וסיפוק החיים גמור. האם יכול האדם לסדר מצבי העתיד? האם הוא בידו והוא בעלים עליו? מתחתנים ועוסקים בהולדה משום דכך הוא ציווי ה' וזהו נוגע לתכליתו בעולם שכולו ארוך. כל היסורים שעוברים על האדם הם מרוב רחמיו וחסדיו ית"ש לנקותינו בעוה"ז כדי שלא נהיה צריכים לנקות אותנו בעונשים הנוראים בעוה"ב ר"ל. (משל לדבר לאדם שהציעו לו – עת מלחמת עולם הב' – ב' ברירות או ללכת למחנה עבודה גרמני ימש"ו או לאושביץ ר"ל הלא יהיה מלא שמחה אם גורלו הוכרע ללכת למחנה עבודה הגם שיחיה חיי צער)

ראה ידידי חביבי, האם קטן הוא בעיניך שזכית להקים ... כמה מנכבדי עמנו זכו פעם לדבר כזה? הלא גורלך נפלה בנעימים. וברוך ה' בנכסים שתוכל לעשות צדקה וחסד לאחרים ונתן לך שכל ישר בזה. ונתן לך אשת חיל תחיה כשותף עמך בחיים לזה. האם אין בזה ביטוח גמור לשערי עוה"ב? הלא כל מציאות ביאת האדם לעוה"ז (שירדה נשמתו לכאן מכסא הכבוד) לא היה בשביל להשיג תענוגות ושמחת עוה"ז, כי מה חסרה לה בתענוג ושמחה בהיותה תחת כסא הכבוד. אבל כל המטרה היה רק לקנות חיים המופלאים של עוה"ב. אשר זה יושג רק בקיום מצוותיו ית"ש דרך כל התלאות הנמצאים בעוה"ז אשר מעיקים חיינו כאן.

והעולה על כולם חסד ה' עליך שקרב אותך ... האם אי"ז – עכ"פ – אות גמור על רוב החסדים שחופפים אותך תמיד. ואם כן אחר שיש לך אבא כל כך נבון וכל כך טוב לך, האם אין נכון לסמוך עליו לגמרי ולהכיר שרק את טובתך הוא מבקש, ובדרך זה הוא מוליך אותך? נכון שלתפיסת האדם ולהרגשתו הויין דברים שהם היפוך **רצונו** אסון **בעיניו**, אבל חזק והתגבר על הדמיון הכוזב, וחזקת והיית לאיש חיל בצבא מלכו של עולם, ועוד יבוא זמן שתכיר את הטובה בחוש בענין האחרון, ותשיר שירות ותשבחות לה' על רוב חסדיו בזה. היסורים לא ניתנו לשבור האדם רק כדי שיתגבר עליהם ויתגבר על ידם. עיין רש"י ריש נצבים.

ידיך באמת מתגעגע לראותך עולה מעלה מעלה בניצול כל כשרונותיך הברוכות ולהיות בן עליה

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת שמות תשע"ו -

של נעליך

וַיֹּאמֶר אֶל תְּקַרֵּב הָלֵם שֶׁל נַעֲלֶיךָ מַעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדָמַת קֹדֶשׁ הוּא (ג' ה')

הנה איתא בגמרא ברכות (ס"ב ב') דילפינן מקרא דשל נעליך מעל
רגליך, דלא יכנס אדם להר הבית במנעלו שברגלו.

ויש לדון בהאי דין בכמה הערות:

א. היאך היה בידו מטה

הנה איתא בקרא 'מה זה בידך ויאמר מטה', חזינן דהיה בידו
המטה. והקשו במושב זקנים (שהוציא הרב סלימון דוד ששון זצ"ל),
היאך היה בידו המטה, הרי איתא בגמרא ברכות (נ"ד א') דלא יכנס
להר הבית במקלו ובמנעלו, מבואר דכמו דאסור להיכנס להר הבית
עם נעליים, הוא הדין אסור להיכנס עם מקל.

ותירצו דשאני האי מטה דהנס עתיד להיות מן המטה.

ובשבות יעקב (ח"ג סי' א') נמי הקשה כן, ותיירץ דחזינן מהכא
דמטה של כבוד שרי להכניס להר הבית, דהא דאמרינן בגמרא דלא
יכנס בהר הבית במקלו, היינו דוקא במקל אשר הולכין בהם עובדי
דרכים שהם מלוכלכין הרבה, משא"כ במקל שהוא לכבוד זקנים
וחשובים, אין בזה ביזוי כלל, אלא הוה חשיבות וגדולה.

ב. לחלוץ או לצאת מיד

הנה יש לעיין במי שנמצא במקדש בטומאה, דחייב לפרוש מיד,
ולא לשהות בבית המקדש, ויש עליו נעליים, ואם יחלצם, ישהה
יותר, מי אמרינן דיחלוץ ואחר כך יצא, או דילמא יצא מיד.

והנה בפשוטו נימא כהצד השני, דהרי האיסור דנעליים במקדש
קילי, דהוה רק עשה דמורא מקדש, משא"כ להשאר בטומאה הוא
לאו וזכרת, ובהר הבית אם טומאתו יוצאת מגופו הוה עכ"פ לאו,
נמצא דאיסור טומאה חמירי, ואם כן לא ישהה כדי לחלוץ.

ג. ליכנס עם נעליים או לא לסמוך

יש לעיין במי שאינו יכול לחלוץ נעלים, וצריך לסמוך על הקרבן,
מי אמרינן שיביא קרבן בלא סמיכה, או דילמא אמרינן שיכול
ליכנס בנעליים כדי לקיים מצוות סמיכה. [א"ה, אולי ספיקת רבינו,
דאע"פ דאם נכנס בנעליים מבטל מצות מורא מקדש בקום ועשה, מכל מקום
יש לדון דאם נכנס בנעליים לצורך מצוה, לא חשיב חסרון במורא מקדש].

אך איתא בגמרא חגיגה (ד' ב') דמפנקי פטורים לעלות לרגל,
דומיא דמי שאינו ללכת, ופירש רש"י דמפנקי היינו מי שאינו יכול
ללכת בלא נעליים, ופטור מראיה משום דאסור לבא בהר הבית
בנעליים.

חזינן דלא שרינן ליכנס עם נעליים לצורך הבאת קרבן ראיה,
והכי נמי לצורך סמיכה. ואם כן שמעינן מהכא דיביא הקרבן בלא
סמיכה על ידי שלית. וצריך עיון.



לדאוג קודם זמן המצוה

וַתֵּדַבֵּר בַּת פְּרָעָה לְרַחֵץ עַל הַיָּאָר וּגו' (ב' ה')

הנה איתא בגמרא סוטה (י"ב ב') ותדב בת פרעה לרחוץ על
היאור, אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי, מלמד שירדה לרחוץ
מגלולי אביה, וכן הוא אומר אם רחץ ה' את צואת בנות ציון וגו'.
ופירש רש"י (שם) דהרחיצה היה טבילה לשם גירות.

הנה יש לחקור באדם העומד להתגייר, האם יש לו חיוב להכין

עצמו בגיותו כדי שיוכל לקיים מצוות שיתחייב בהם לאחר
שיתגייר. וכעין זה יש לדון לענין עבד כנעני העומד להשתחרר. וכן
לענין קטן העומד להתגדל.

ולכאורה נפקא מינה מהאי חקירה לענין תשלומין בתפילה,
וכדלהלן:

א. פשע לפני זמן החיוב

הנה קיימא לן בשולחן ערוך (סי' ק"ח סעי' א' ג') דאם טעה או נאנס
ולא התפלל שחרית, מתפלל מנחה שנים, הראשונה מנחה, והשנייה
לתשלומין.

אמנם היינו דוקא אם הא דלא התפלל היה בשוגג או באונס, אבל
אם זה היה במזיד, אין לו תשלומין.

ויש לעיין מהו בגוונא דלא התפלל מנחה מפאת אונס, אבל קודם
זמן מנחה היה יכול לגרום שלא יהא אונס,

כגון בגוונא שידע מהבוקר שכל אחרי צהריים לא יהא לו סידור,
ולא יוכל להתפלל מנחה, אבל בבוקר קודם זמן מנחה, היה יכול
להתכוון ולהביא סידור.

וצדדי הספק, מי אמרינן דחשיב אונס, דהרי בזמן המצוה לא
היה יכול להתפלל, ואם כן יש לו תשלומין אחר כך במעריב, או
דילמא לא חשיב אונס, דהרי לפני זמן המצוה היה יכול לגרום שלא
יהא אונס, ואם כן אין לו תשלומין.

ובפשוטו לא חשיב אונס, אלא הוה פושע גמור.

ב. נכרי העומד להתגייר

ולפי זה יש לדון דהכי נמי אדם היודע שעומד להתגייר, והיה יכול
להכין סידור, ואחר כך התגייר ואין לו סידור, לא חשיב אונס, ואין
לו תשלומין, דהרי היה יכול להכין מקודם זמן המצוה.

אמנם נראה לחלק, דשאני הכא דחשיב אונס, דהרי כשהוא עדיין
נכרי, אין לו חיוב להכין עצמו לקיום המצוות.

ג. עבד שעומד להשתחרר

ולפי זה יש לדון דהכי נמי עבד כנעני שיועד שעומד להשתחרר,
אין לו חיוב להכין עצמו למצוה כשהוא עדיין עבד, שהרי כשהוא
עבד אין לו חיוב להתפלל, [להסוברים דנשים פטורות משמונה עשרה],
ואם כן הוה כמו אדם היודע שעומד להתגייר, וכשישתחרר יחשב
אונס בהא דאין לו סידור, ויהא לו דין תשלומין.

אמנם יש לדון דנכרי ועבד כנעני המה דברים חלוקים, דבשלמא
עבד חייב במצוות כאשה, ואם כן נימא דגם בהיותו עבד חייב לסייע
לאנשים שיוכלו להתפלל, ואם כן הכי נמי חייב להכין לעצמו שיוכל
אחר כך להתפלל,

משא"כ נכרי אין לו חיוב זולת שבע מצוות בני נח, והרי כמו שאינו
חייב למנוע ישראל מחילול שבת, הכי נמי לא יתחייב למנוע בהיותו
גוי את עצמו מחילול שבת כשיתגייר. והכי נמי נימא דאינו חייב
להכין עצמו לכל המצוות.

ד. קטן העומד להתגדל

תו יש לעיין בכהאי גוונא לענין קטן, בגוונא דהיה יכול להכין
בקטנותו סידור למעריב, כדי שאחר כך בגדלותו יהא לו סידור
ויוכל להתפלל, ולא הכין סידור, ונמצא דהשתא בגדלותו הוה אונס,
שאין לו סידור להתפלל.

ובפשוטו יש לו תשלומין, דאטו קטן ממשא אית ביה לומר שהוא
פושע בגדלות.

אך בכהאי גוונא כשהוא עדיין קטן, ופשע קודם תפילה זו,

לכאורה אין לו תשלומין, דהרי בתור קטן הוה מזיד, דהיה עליו להכין. ויש לעיין עוד.

ד. אונס לענות על קדושה

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' ק"ט סעי' א') שהנכנס לבית הכנסת ומצא ציבור מתפללין, אם יכול להתחיל ולגמור קודם שיגיע שליח ציבור לקדושה או לקדיש, יתפלל. ואם לאו, אל יתפלל. [אם אין השעה עוברת].

ודן בביתאור הלכה (שם) דאם מתחיל להתפלל עם הציבור, ומדרך טבעו להאריך בתפילת שמונה עשרה, ואינו יכול לסיים עד קדושה, אפשר דיכול להתחיל עם הציבור, מכיון דעכשיו חל עליו חיוב להתפלל, ואחר כך יהא אנוס ופטור מלענות. חזינן דחשיב אונס אע"פ שהכניס עצמו למצב של אונס.

אמנם צריך עיון בדברי הביאור הלכה, דאם כן גם בלא התפלל עמם ביחד נמי, אמאי אמרינן שלא יתפלל עם הציבור כלל, הרי גם בכהאי גוונא אחר כך יהא אונס.

[וכתב הביאור הלכה עוד טעם דמותר להתחיל עם הציבור, דאפשר כיון דעתה חל עליו החיוב להתפלל בצבור, משא"כ חיוב ענייית הקדושה לעת עתה אין עליו, אין לו לחוש כלל למה שאחר כך לא יהיה יכול לקיים מצוה דעדיפא מזה, משא"כ כשאינו מתחיל עם הציבור, אין זו תפילת ציבור גמורה].

ה. דנו בזה רבנן בתראי

וראיתי ביים החכמה (תשע"א) דהאריך בהאי נידון דפשע קודם זמן החיוב, והביא דדנו בזה גאוני בתראי, עיין לקח טוב (כלל ו' אות ג'), אבני נזר (או"ח סי' שכ"א), קהילת יעקב (שבת סי' ט"ו), אמרי בינה (אה"ע סי' ל"ב), מנחת חינוך (מצוה ח' אות י"ג, מצוה ק' אות כ"ב), בצל החכמה (ח"ו סי' קכ"ז), חיי אדם (כלל ס"ח סי"ט), אור שמח (פ"א מקרבן פסח הי"ח), ונמצא דנחלקו אם חייב לדאוג קודם הזמן. ודכירנא בספר היוכל להפרדס כתב שם גאון גדול זצ"ל בהאי נידון. וביים החכמה הסיק דבדרבנן יש להקל דפטור מחיוב קודם הזמן, וממילא חייב בתשלומין.

ותקח האשה הילד ותניקהו

ותאמר לה בת פרעה היליכי את הילד הזה והיניקהו לי ואני אתן את שְׂכָרְךָ ותקח האשה הילד ותניקהו (ב' ט')

איתא בקרא דבת פרעה אמרה למרים שתביא מינקת, והיא נתן שכרה, והביאה מרים את יוכבד אמו. ואיתא בגמרא סוטה (י"ב ב') אמר רבי חמא בר חנינא, לא דיין לצדיקים שמחזירין להן אבידתן אלא שנותנין להן שכרן.

חזינן דיוכבד קיבלה שכר בעבור מה שהניקה בנה. ויש לעיין היאך היה מותר לה לקחת תשלום.

ויש לדון בזה בג' אנפי, חדא, האם חשיב מקח טעות. שנית, האם שייך שיחול פסיקה בכהאי גוונא שכבר מחוייב בה. שלשית, האם יוכבד חייבת לבת פרעה מדין יורד.

א. מקח טעות

הנה יש לדון מצד מקח טעות, שהרי אם בת פרעה היתה יודעת שזה בנה של יוכבד, לא היה מתחייבת.

א. כמה נפקותות מהנ"ל

וכמו כן בעובדא הנ"ל דהציל מליטבע ביים, הרי אם היה יודע שזה בנו של המציל, הרי באמת היה מצילו גם בלא כסף, ואם כן לא היה מתחייב.

וכעין זה יש לדון במי שרוצה לחלץ אסיר מבית הסוהר, ואומר שישלם כסף, ולא ידע שמדבר אל אביו של האסיר שבלאו הכי רוצה לחלצו באותם אופנים.

וכיוצא בו, מי שרוצה לשלוח חבילה לעיר רחוקה, ואומר לנהג שישלם כל המחיר, ולא ידע שהוא אביו של החתן המתחתן שם באותו יום ובאותו זמן.

ב. עובדא בהחזון איש

והנה שמעתי שהרב זרח שפירא זצ"ל שאל להחזון איש, אם בלאו הכי היה נוסע, האם מותר לקחת כסף עבור הנסיעה. והשיבו

שעליו לומר למשלח דיש לו טובת הנאה. [אך הוסיף החזון איש, שבדאי אידך לא יקפיד].

ג. המציל לחבירו חייבין לשלם לו

הנה חזינן ברמ"א (ח"מ סי' רס"ד ד') שאם עשה פעולה להציל, על דעת עצמו ועל דעת חבירו, חייב חבירו לשלם כל מה שנהנה, ולא אמרינן שבין כך היה עושה בשביל עצמו.

וטענן, דהרי דברים קל וחומר, שאפילו התם דלא פסק עמו להציל בשבילו, חייב חבירו לשלם לו מה שנהנה, אם כן כל שכן הכא שפסק עמו, ועושה גם על דעתו וגם על דעת עצמו, ודאי שחייב לשלם.

ואולי יש לחלק, דבשלמא בדינא דהרמ"א, התם החיוב מכח נהנה, ובזה חייב, משא"כ הכא בהך דיוכבד וכדומה, הרי כל החיוב רק מצד הפסיקא דידיה, ובזה אמרינן דהוה פסיקא בטעות.

[אך אם ירד רק לעצמו, אינו יכול לתבוע מדין יורד, אך זה מטעם שכל הפעולה רק עבור עצמו].

ב. פסיקה כשבלאו הכי חייב

הנה באמת יוכבד היתה מחוייבת להניק את משה מפאת שעבוד, דהא איתא במשנה כתובות (נ"ט ב') דאשה משועבדת לבעלה להניק את בנה,

ואם כן היאך יוכבד גבתה שכר על מה שמחוייבת בלאו הכי, דהרי בת פרעה לא נתחייבה לשלם לה רק מדין פועל, [והיינו שעושה העבודה על פיה], והרי גם בלאו בת פרעה, היתה יוכבד מחוייבת.

וכי תימא דעמרם מחל האי שעבוד כשזרקו משה ליאור, אינו כן, דהרי כל מה שנפטרה מהשעבוד היינו רק מפאת היותו ביאור. [ויש לעיין אם משפחה נותנת ילד לאימוץ עבור כסף, ואחר כך מתחרטים ורוצים להחזיר הכסף, אם מצי למיעבד כן, ותליא האם יכול לבטל שעבוד].

אלא יש לעיין אם מצי למיעבד פסיקה על מה שעושה בלאו הכי, כגון אשה שמשועבדת לעשות מלאכות לבעלה, ובא אדם ואומר לה שאם תעשה המלאכות יתן לה כסף, [או שגם בעלה אומר לה כן], האם האי פסיקה. ובפשוטו מהני הפסיקה.

א. כמה נפקותות

יש לדון בהאי נידון בכמה גווני, חדא, כגון אם אדם אומר לחבירו שעל כל נשימה שינשום ישלם לו כסף, [ולא עשה קנין על ההתחייבות], האם מחויב מדין פסיקה על הפעולה, ושנידון אותו כפועל עבורו.

כמו כן יש לדון באדם שלישי שאומר ללוה, שיתן לו כסף אם יפרע את חובו למלוה.

כמו כן באדם שמשלם מעות לחבירו על מנת שיעבור חפץ לעיר אחרת, ואשתכח דבלאו הכי היה צריך ללכת לשם, דאביו צווהו ללכת לשם, נמצא דהיה עליו שעבוד מחמת מצוות כיבוד אב, אך איהו לא ידע, האם תחול הפסיקה.

ב. התקדשי לי בככר זה

הנה איתא בגמרא קידושין (ח' ב') האומר לאשה התקדשי לי בככר זה, והיא אומרת תנהו לעני, אינה מקודשת, דאמרה ליה כי היכי דאני חייבת לתת צדקה לעני גם אתה חייב לתת.

ולכאורה כוונת הגמרא דלא שייך פסיקה על האי נתינה, מכיון דבין כך הבעל חייב לתת מחמת השעבוד למצוות צדקה.

אך אם נימא דשייך פסיקה גם על דבר שבלאו הכי חייב לעשותו, אם כן נימא דאע"פ שכבר חייב לתת הככר לעני, מכל מקום שייך להתחייב עליו, והוה כדינא דאומרת תן מנה לפלוני ואקדש אני לך, דאמרינן בגמרא (שם ו' ב') דמקודשת מדין ערב.

ג. ביאור ביד דוד

אמנם היד דוד (פסקי הלכות פ"ד אישות דף קכ"ד) מבאר הגמרא באופן אחר, שאין כוונת הגמרא דאינה מקודשת מחמת דלא שייך פסיקה אחרי שכבר חייב, אלא כוונת הגמרא דאמרינן דלצחוק ממנו נתכוונה, ומסתמא אין דעתה באמת להתקדש.

ולפי זה אם אמרה בחדיא שיתן בתורת צדקה, ועל דעת זה תתקדש לו, והוא שומע בקולה, אין הכי נמי חלו הקידושין, אע"פ שכבר היה מחוייב. ואם כן הוא הדין בנידון דידן, דמתחייב לאשה כסף על מנת שתעשה המלאכות שהיא משועבדת לבעלה.

[וכי תימא דיש לדחות דהטעם דמקודשת מפאת שפטר אותה מלתת צדקה, הרי לכאורה איירי גם כשאין לה כסף ופטורה מלתת צדקה. וכי תימא דעושה מצוה בעבורה, ומזכה אותה בקיום המצוה, הרי לכאורה איירי גם בכחאי גוונא שאומרת להדיא שאינה רוצה מצוות צדקה].

והיה מקום לחלק בין שעבוד מצוה לשעבוד ממון, דבשעבוד מצוה חלה פסיקה, משא"כ בשעבוד ממון. אבל הא נחלקו הפוסקים בצדקה גופא אם יש שעבוד ממון (עי' במחנה אפרים הלכות צדקה סי' א'), ואם נימא דהוה שעבוד ממון, אם כן מוכח דגם בזה חל פסיקה.

ומכל מקום יש לומר דגם בשעבוד ממון חלה הפסיקה, ואם כן ניחא הא דיוכבד.



ג - דינא דירוד

הנה הוה עובדא בנער שעמד לטבוע בים, והיה שם רק אדם אחד שיודע לשחות כדי להצילו, רק היה מפחד להצילו מכיון שיצטרך לסכן עצמו, ואמר לו אדם אחד, שאם יצילנו יתן לו כסף רב, והלה הצילו, ונתברר שבאמת הנער היה בנו של המציל.

ויש לדון האם המציל שהוא האב יכול לדרוש הכסף. ושאלו זאת את הגאון בעל דרך אמונה שליט"א, ואמר שבאמת האב יכול לדרוש הכסף שאותו אדם התחייב לתת לו, אבל יכול המשלם לומר למציל דעל ידי ההוצאה שלי נמנע ממך נזק של מות בנך, והוה ליה כמרפא את בן חבירו שלא מדעת אביו, דיכול לתבוע כסף מדין יורד.

[וצריך עיון הא אין הבן שייך לאביו, ואם מאכיל את בן חבירו כאשר אין האב חייב לזונו, האם יכול לתבוע. ויש לדון דאין הכי נמי, וצריך עיון. תו העירו, דהרי האב אינו הנהנה היחידי, ואם כן יתחלק התשלום בין כולם, ואם כן יגבה המציל וישלם רק חלק].

ולפי זה הכי נמי נימא דאפילו אי יוכבד רשאית לקחת מה שנתחייבה בת פרעה לשלם לה, אע"פ שבאמת התינוק היה בנה, מכל מקום הרי יוכבד נהנתה בהא דבת פרעה הצילה את בנה, נמצא דבת פרעה שהצילה יכול לתבוע כסף מיוכבד מדין יורד, ואם כן יוכבד לא תוכל לקחת ממנה שכר.

ב. המציל נתכוון רק לעצמו

אך הנה איתא ברמ"א (חו"מ סי' רס"ד סע' ד') דהמציל לצורך חבירו, ולא הוצרך להרבות בהוצאות בשבילו, דאפילו בשבילו לבדו היה צריך לכל הוצאות האלו, אינו חייב ליתן לו כלום, דזה נהנה וזה אינו חסר. ולכן יש מי שפסק דמי שהציל ספריו וספרי חבירו, אם לא הוצרך להרבות בהוצאות בשביל חבירו, אין חבירו חייב לשלם לו כלום.

[אך כתב הרמ"א, דהיינו דווקא אם ירד תחילה להציל שלו, אלא שהציל גם כן של חבירו עמו. אבל אם ירד תחילה על דעת שניהן, חייב השני לתת לו מה שנהנה].

ואם כן הכי נמי בנידון דידן, הרי גם בת פרעה נהנתה, ועשתה רק עבור עצמה ולא עבור אמו, והרי בזה כתב הרמ"א דאין חבירו חייב לשלם לו, ואם כן יוכבד לא היתה חייבת לשלם מדין יורד, אלא בת פרעה היתה חייבת לשלם לה. וכמו כן בעובדא דהציל הטובע בים.

ג. זה בא בחביתו

הנה איתא במשנה בבבא קמא (קט"ו א') זה בא בחביתו של יין, וזה בא בחבית של דבש, נסדקה חבית של דבש, ושפך זה את יינו והציל את הדבש לתוכו, אין לבעל היין אלא שכרו.

ושאלו, אמאי לא נימא דחייב בעל הדבש לשלם לבעל היין משום יורד. ויש לחלק, דבגוונא דהצלת ילד הטובע, זה מחיר הפעולה, דזו פעולה מסוכנת, ואם כן אפשר לחייבו משום יורד, אבל ביין ודבש

עצם הפעולה אינו יקרה, רק להמציל הזה זה יקר.

ד. בעובדא דמקור חיים

הנה בתשובות מקור חיים (להג"ר חיים סגלוביץ זצ"ל מולינא, סי' ל"ג) מביא עובדא שאחד מכר יי"ש בלא רשיון, והיה לו חבית יי"ש, ואחד שבר החבית ונשפך היי"ש, ופתאום באו ממוני המלך, ואם היו מוצאים היי"ש, היו לוקחים היי"ש ומחייבים אותו כסף רב, ועכשיו שהוא שבר החבית, הציל המוכר מקנסות על מסחר יי"ש בלא רשיון.

ופסק הגאון חשק שלמה (ח"ב?) דחייב לשלם מדין מזיק. והיה נראה למידן דלא כהחשק שלמה, דהרי הוה ליה יורד, דהציל חבירו מהקנסות, וכסף הנזקין זה ההוצאות.

אמנם בזה קאמר הגאון אילת השחר שליט"א, דאין יורד ללא כוונה להשביח חבירו. [וצריך עיון משן ברשות הרבים דחייב משום נהנה, והכי נמי נהנה מפעולת חבירו].

אך הנה ראייה מהא שכתבנו בעובדא דלעיל, שאע"פ שלא התכוון להשביח לחבירו, מכל מקום הוה יורד.

אך העירו דיש לחלק, דשאני הכא שיודע שעושה מעשה השבחה בהצלת הטובע, רק אינו יודע שהוא לטובת אותו איש, משא"כ התם בעובדא דהמקור חיים, שאינו יודע שעושה מעשה השבחה כלל, ואם כן לא חשיב יורד.

ה. גזלן שהשביח

איתא בתוספות בבבא קמא (צ"ה א' ד"ה דאתא) דהקונה שדה מגזלן והשביח השדה, ונתברר שגזלה, יכול לתבוע השבח מהגזלן משום יורד, אע"פ שהקונה אינו יודע שהשדה גזולה, ונמצא דאינו מכוין להשביח להגזלן. ויש לחלק כנ"ל, שעכ"פ יודע שעושה מעשה השבחה.

והנה לא תיקשי על הרמ"א מדברי התוספות, דהרי אע"פ דלא נכנס על דעת הגנב, מכל מקום הא לא עשה כלל בשביל עצמו, אלא השבח של הקרקע.



פיקוח נפש בבני נח

וַיְהִי בְּדֶרֶךְ בְּמִלּוֹן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ ה' וַיִּבְקֶשׂ הַמִּיתוֹ (ד' כ"ד)

ופירש רש"י דהטעם דהמלאך ביקש להמיתו, אינו משום דלא מל בנו במדין, דהרי לא היה יכול למולו, כיון שה' צוהו שילך מיד למצרים, ואם היה מל היה סכנה לולד, אלא הטעם דכאשר הגיע למלון, וכבר היה קרוב למצרים, היה יכול למול בנו, ואחר כך לצאת לדרך, ואמאי נתעסק במלון תחילה.

[ושאלו אמאי לא מל מקודם והיה משאיר את צפורה לבד עם הולד, וכדחזינן דלאחר שמל, כשהיו בדרך מהמלון למצרים, שלח את צפורה עם בניה בחזרה למדין, (עי' רש"י פ' יתרו י"ח ב'), ואולי שאני כשהיה במדין, דהיה סמוך ללידת אלעזר, ואם היה משאיר את צפורה לבד היתה נוזקת].

והקשה הרא"ם, היאך אמרינן שמשא לא מל בנו מיד משום סכנה, נמצא דהיה מותר לעבר על מצות עשה דמילה משום סכנת הולד, והלא עדיין לא נתנה התורה, דכתיב בה (וימא פ"ה ב') 'וחי בהם ולא שימות בהם' כדי שיהא מותר לבטל מצוה במקום סכנה,

ואע"פ שאברהם אבינו קיים כל התורה כולה, [כדאיתא בגמרא יומא (כ"ח ב'), ומסתמא מסר אותה לבניו אחרי, כמו שדרשו גבי 'וירא את העגלות' שרמו לו שהיה עוסק בפרשת עגלה ערופה כשפירש הימנו], הוה מצי להחמיר על עצמו לקיים גם המצות שאינן מכלל שבע מצות שנצטוו בהן בני נח, אע"פ שעדיין לא נצטוו בהן, אבל להתיר המילה שנצטוו עליה במקום סכנה, שעדיין לא נתנה התורה להתיר במקום סכנה, מי מצי להקל.

[ומיישב הרא"ם, דשמא יש לומר, דהאי קולא, קולא דאתיא לידי חומרא הוא, שיותר טוב לבטל מצוה אחת במקום סכנה, כדי שיקיים כל המצות, ממה שיקיים מצוה אחת ויבטל כל המצות].

הנה חזינן מקושיית הרא"ם דאין היתר פיקוח נפש בבני נח. ויש לדון בהאי נידון מכמה אנפי:

א. דעת הפרי מגדים

בתיבת גמא (מהפרי מגדים, פרשת שמות אות א') מביא דברי הרא"ם, ודן לפי זה בבן נח מסוכן, האם יש שריונת דפיקוח נפש, להתיר להושיט לו אבר מן החי לרפואתו. [וכן איכא נפקותא בהא אם בני קטורה חייבים למול אף במצב דפיקוח נפש].

ב. דעת הגרע"א דאין היתר

הנה כתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"ט ה"י) דבני נח מצווים על ב' האיסורים, אבר מן החי ובשר מן החי. תו כתב הרמב"ם (שם) דבני נח חייבים על הני ב' איסורים בכל שהוא, שלא ניתנו השיעורין אלא לישראל בלבד.

והקשה השאגת אריה (מובא בתשובות חתם סופר יו"ד סי' ע' מהגאון ר' נתן אדלר זצ"ל שהקשה לו השאגת אריה בעברו דרך פפד"מ, וכן מובא בחידושי הגרע"א פסחים כ"ד ב'), דמכיון דבני נח חייבים גם על משהו, אמאי בעינן ב' האיסורים, הא בכל אבר מן החי, יש גם משהו בשר מן החי, ואם כן גם האוכל אבר מן החי חייב משום משהו בשר מן החי שבתוכו, ואם כן למאי נפקא מינה בהא דמוזהר על אבר מן החי.

ובתשובות הגרע"א (שהוציא הג"ר נתן גששטר זצ"ל, סי' נ"א) מביא דתירץ תלמידו, דנפקא מינה בבני נח שהוא במצב של פיקוח נפש, ורפואתו לאכול, ויש לפניו לאכול או אבר מן החי, או בשר מן החי, שלאור דברי הרמב"ם, לא יאכל האבר אלא הבשר, שבאבר יש ב' איסורים, משא"כ בבשר יש רק איסור אחד. וכך כתב בתשובות חתם סופר (יו"ד סי' ע').

אמנם הגרע"א פליג, דכתב דמנא לן דיש לבני נח היתר לאכול משום פיקוח נפש.

ג. הוכחה מסוגיא בסנהדרין

אך יש לעיין, דהרי לכאורה חזינן בסוגיא בסנהדרין (ע"ד ב') דבעבודה זרה בצנעא שרי לבני נח כשיש פיקוח נפש, וזהו הוכחת החתם סופר (שם), ואם כן תיקשי על הפרי מגדים והגרע"א.

ד. חילוק המנחת חינוך

יש לדון ליישב דעת הפרי מגדים והגרע"א, דהרי כתב במנחת חינוך (מצוה רצ"ו) לחלק בין אונס על הפעולה אלא שיכול ליהרג, ובין חולה שיכול להנצל.

ולפי זה הא דמבואר בגמרא סנהדרין (שם) דשרי לעבור בפיקוח נפש, היינו דוקא כשהוא אונס על הפעולה, משא"כ כשהוא רק חולה שיכול להנצל על ידי איסור, בזה נימא דבאמת אין כאן היתר דפיקוח נפש. [אמנם הביא במנחת חינוך (שם) שבמשנה למלך (פ"ה הל' מלכים ה"ב) מבואר לא כך].

אמנם לדברי הגרע"א לא יעלה ארוכה, דאע"פ דאי אפשר ליישב קושיית השאגת אריה דנפקא מינה בגוונא דחולה, מכל מקום אכתי

עניני שבת - מלאכת בורר

ב. מלאכת מלבן

כעין זה יש לעיין במלאכת מלבן, דהנה יש לדון בהיו שני כתמים על הבגד, והסיר כתם אחד, האם אמרינן לדינא דהירושלמי, דנימא דהבגד עדיין לא מתוקן. ואם נימא הכי, אם כן אף כשקרע אחר כך הכתם השני יהא פטור.

ג. מלאכת מבשל

כעין זה יש לדון במלאכת בישול, כגון בבישל בן דרוסאי דבעינן שכל החתיכה יתבשל ולא רק חלק ממנו, (עיין משנה ברורה סי' ש"יח סק"א, ושער הציון שם סק"ה), ובישל חלקו, ואחר כך חתך החלק שאינו מבושל, יהא פטור.

ואם לאחר שחתך ימשיך לבשל המותר, תליא בפלוגתא אם יש בישול לאחר בן דרוסאי.

ואם חתך החלק הבלתי מבושל באמצע הבישול, וממשיך להתבשל מכח הפעולה הראשונה, להסוברים דאין בישול לאחר בן דרוסאי, יש לעיין היכי נידיון לה.

בורר צרורות

הנה איתא בירושלמי בשבת (פ"ז ה"ב, מובא בביאור הלכה ס' ש"מ סע' א' ד"ה ומלקט) יש בורר צרורות מתוך תבואה כל היום ואינו מתחייב, ויש שהוא נוטל כגורגרת ומיד מתחייב. כיצד, היה יושב על גבי כרי וברר צרורות כל היום ואינו מתחייב, שעדיין נשארו צרורות בכרי ולא הועיל כלום בבירתו, נטל לתוך ידו כגורגרת וברר חייב.

הנה חזינן בהירושלמי דאם נשאר צרורות בתוך התבואה לא חשיב בורר, שלא הועיל כלום לתקן התבואה, שהרי עדיין יש בו צרורות. ושמעינן מהכא דיסוד מלאכת בורר, אינו סילוק הפסולת, אלא הוא השבחת האוכל על ידי לקיחת הפסולת מתוכו.

ויש לדון מהו אם אחר כך יוציא הצרורות שנשארו. וכעין זה יש לדון לענין מלאכת מלבן ובישול:

א. בפשוטו גם אם אחר יוציא הצרורות שנשארו

הנה בפשוטו היינו אף אם אחר כך יקח הצרורות שנשארו, אבל באופן פטור, כגון בשנוי, אכתי יהא פטור, אע"פ שלמעשה הוציא את כל הפסולת, מכל מקום מכיון דחלק מהם לא הוציא דרך מלאכה אלא בשנוי, פטור.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו ז"ל היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו זצ"ל בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת שמות

"ויך את המצרי - אם בדיני בן נח המצרי היה חייב מיתה"

"ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו. ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנו בחול". (פרק ב' פסוק י"א - י"ב).

וא"כ אם המצרי היה מחוייב מיתה בידי אדם, למה משה רבנו ממיתו על ידי שם המפורש, הרי בזה אינו מקיים בו את דין המיתה בידי אדם. אלא אמר הגר"ז דמוכח מכאן שחייב המיתה של המצרי לא היה במיתה בידי אדם, אלא רק מיתה בידי שמים. ולכן המיתה שמשו הרגו לא היתה מיתה בידיים, אלא מיתה בכח הזכרת שם המפורש, שבזה עיקר מעשה המיתה מתקיים בידי שמים, וממילא הוא מוגדר כמעשה מיתה בידי שמים. ולכן מובן מאוד שכאשר אדם גורם ומעורר את מידת הדין שבשמים שתהרוג אדם מסויים מיד, צריך מקודם לחשב את החשבונות אם באמת ראוי ורצוי עתה להורגו או שצריך להמתין מעט עם הריגתו. שאם עתיד לצאת ממנו אדם שיתגייר יתכן שעדיף להמתין ולא להורגו מיד, אלא להמתין שתהא אפשרות שאותו זרע יבוא לעולם. וע"כ לפני שמשו רבנו הזכיר עליו את שם המפורש הביט שאין איש שיתגייר שעתידי לצאת ממנו, ורק כשראה שאין איש, אז מותר לו כבר מיד עכשיו לזרז את מיתתו על ידי הזכרת שם המפורש.

ועיין בחידושי הגר"ז עה"ת, שהביא את עיקרי הדברים, וכתב שחייב מיתה בידי שמים של המצרי היה מצד זה שהכה את הישראל, דכתב הרמב"ם (הלכות מלכים פרק י' הלכה ו') "ועכו"ם שהכה ישראל אפילו חבל בו כל שהוא, אע"פ שהוא חייב מיתה אינו נהרג". ומפרש הגר"ז שכוונת הרמב"ם לומר שאינו נהרג כיון שחייב מיתתו הוא בידי שמים ולא בידי אדם, וזה כוונתו "אע"פ שהוא חייב מיתה - בידי שמים. אינו נהרג - בידי אדם".

ובאמת הרמב"ם בהלכות חובל ומזיק (פרק ה' הלכה ג'), לומד מכאן את ההלכה הזו שגוי שהרג ישראל חייב מיתה, שכתב "וגוי שהכה את ישראל חייב מיתה, שנאמר ויפן כה וכה ויך את המצרי".

נמלך במלאכים

והנה במדרש (פרשה א' אות כ"ט) כותב שאחרי שמשו רבנו הביט וראה שאין איש, שאין צדיקים עומדים לצאת ממנו, עדיין לא הרגו מיד, אלא נמלך במלאכים ואמר להם חייב זה הריגה, וכשהם השיבו לו שאכן הוא חייב מיתה, אז הרגו. ונראה להוכיח מהמדרש כדברי הגר"ז, שחייב המיתה של המצרי היה בידי שמים, שאם החייב הוא מיתה בידי אדם, א"כ מדוע הוא נמלך במלאכים אם להרוג את המצרי או לא, ומה מועיל ההכרעה של המלאכים שאמרו לו שהוא חייב מיתה, וכי יש למלאכים זכות להכריע בדיני אדם. אלא מוכח שזה היה ברור למשה רבנו שאין על המצרי חיוב מיתה בידי אדם, אלא הסתפק אם יש עליו חיוב מיתה בידי שמים, ובדבר זה הוא נמלך במלאכים וכשאמרו לו שהוא חייב מיתה בידי שמים, מיד קם והרגו בשם המפורש.

ופרש"י, "מכה איש עברי, מלקהו ורודהו. ובעלה של שלומית בת דברי היה ונתן בה עיניו ובלילה העמידו והוציאו מביתו, והוא חזר ונכנס לבית ובא על אשתו, כסבורה שהוא בעלה, וחזר האיש לביתו והרגיש בדבר, וכשראה אותו מצרי שהרגיש בדבר היה מכהו ורודהו כל היום. ויפן כה וכה, ראה מה עשה לו בבית ומה עשה לו בשדה. ולפי פשוטו כמשמעו. וירא כי אין איש, עתיד לצאת ממנו שיתגייר". מבואר בדברי רש"י שמשו רבנו לא הרג את המצרי עד שבדק "וירא כי אין איש, עתיד לצאת ממנו שיתגייר", שאלו היה עתיד לצאת ממנו בהמשך הדורות אחד שיתגייר משה לא היה הורגו.

ולכאורה יש לעיין בזה אם משה רבנו סבר שאותו איש מצרי הוא מחוייב מיתה, א"כ מה נפ"מ אם עתיד לצאת ממנו אחד שיתגייר, הלא כל חייבי מיתות שבתורה הורגים אותם מיד ולא מתבוננים אם עתיד לצאת ממנו זרע כשר והגון, ולמה כאן משה רבנו מתמהמה ואינו הורגו עד שאכן מתברר לו שלא עתיד לצאת ממנו אחד שיתגייר.

אלא מוכח מזה שבאמת האיש המצרי לא היה מחוייב מיתה, ולכן כאשר משה רוצה להורגו הוא מחוייב לחשב קודם חשבונות, שאם עתיד לצאת ממנו אחד שיתגייר יתכן שלא כדאי להורגו.

אמנם אם לא היה מחוייב מיתה, א"כ קשה למה משה רבנו הורגו, איזה התר יש לו להורגו.

הרגו בשם המפורש

ושמעתי בשם מרן הגר"ז מבריסק זצ"ל, שביאר שבאמת האיש המצרי היה מחוייב מיתה, אלא שחייב המיתה היה "מיתה בידי שמים", ולא חיוב "מיתה בידי אדם". דהנה בפסוק י"ד כתוב שדתן ואבירם אמרו למשה "הלהרגני אתה אמר כאשר הרגת את המצרי". ופרש"י, "מכאן אנו למדים שהרגו בשם המפורש".

מבואר שמשו רבנו לא הרג את המצרי בידי ממש, אלא ההריגה היתה במאמר פיו על ידי הזכרת שם המפורש.

ולכאורה אם המצרי הזה היה חייב מיתה בידי אדם, א"כ צריך שהאדם יהרגהו בידי בסייף או חנק או שאר דרכי המיתות, אבל כאשר אדם הורג מכה שם המפורש לכאורה אי אפשר להגדירו כמיתה בידי אדם. שמיתה שהיא על ידי שם המפורש, עצם מעשה המיתה הוא בא בידי שמים, אלא שהאדם שהזכיר עליו את השם המפורש הוא גורם ומעורר את מידת הדין שתהרוג את אותו אדם. ודבר כזה וודאי שאי אפשר להחשיבו כמיתה בידי אדם. וממילא במקום שהחייב הוא מיתה בידי אדם, ודאי שצריך שהאדם יעשה את כל מעשה המיתה בידי ממש, ולא רק שיגרום לו שימות מכה שם המפורש.

*

המצרי היה חייב מיתה מדין גילוי עריות - אם אפשר להרוג בן נח על פי אומדנא או רוח הקודש

על שלומית בת דברי שהיתה אשת איש. וגילוי עריות זה אחד מז' מצוות בני נח, כמבואר בגמ' בסנהדרין (דף נ"ו א'). ובן נח שעובר על

אמנם לכאורה קשה למה אין על המצרי חיוב מיתה בידי אדם מדין גילוי עריות, דהנה מפורש ברש"י שהוא עבר על גילוי עריות בזה שבא

רק מכח דבריו של הגוי בעצמו, ומלבדו אין כאן עד אחד שאכל קרבן פסח. וא"כ איך היה מותר לו להורגו. ונראה דמוכח מדברי רש"י הללו דבשביל להרוג בן נח לא צריך דווקא עד אחד מלבד הבעל דבר בעצמו, אלא העד אחד יכול להיות הבעל דבר בעצמו, ואם מדברי הגוי מתברר לנו בבירור ודאי שהוא עבר עבירה של שבע מצוות בני נח, הרי הוא מתחייב מיתה ואנו חייבים להורגו. וממילא כאשר בא ההוא ארמא ומספר לריב"ב סיפור שמתוך זה מתברר לו שהוא עבר עבירה שחייב עליה מיתה, מיד הוא יכול לפסוק עליו מיתה ולהורגו.

אומדנא בבן נח

ומעתה יש לדון מה הדין אם אין לנו עדות שהגוי עבר את העבירה, אלא יש לנו אומדנא ובירור ודאי שהוא עבר את האיסור, אם הבירור הזה הוא כדרגת עדות של עד אחד ובעל דבר, וחייבים להורגו. או שצריך דווקא בירור של עדות, ולא מועיל בזה בירור של אומדנא דמוכח.

ונראה דהמעשה של משה רבנו שהרג את האיש המצרי בשם המפורש ובמיתה בידי שמים, ולא הרגו במיתה בידי אדם, זה הוכחה שבשביל להרוג בן נח חייבים דווקא עדות, דהנה הכא המצרי אע"פ שעבר על גילוי עריות מ"מ הוא בעצמו לא סיפר את זה לאף אדם, ובעלה של שלומית בת דברי הרגיש בדבר אבל לא ראה בפועל את המעשה של גילוי עריות. ומה שמפרש רש"י על משה רבנו "ויפן כה

וכה, ראה מה עשה לו בבית ומה עשה לו בשדה". שמשה רבנו ראה מה עשה לו בבית, אין הכוונה שמשה ראה בפועל את המעשה של גילוי עריות שעשה המצרי בבית, אלא הכוונה שראה ברוח הקודש מה עשה לו בבית, אבל בירור של עדות לא היה למשה רבנו.

ולכאורה אם מספיק בירור של אומדנא דמוכח, א"כ כאשר יש למשה רבנו אומדנא והוכחה ברוח הקודש שהמצרי עבר על גילוי עריות, היה צריך להיות שיפסוק עליו חיוב מיתה, ויהרגו במיתה בידי אדם בסייף, כדין בן נח שעבר על גילוי עריות.

אלא מוכח מזה שגם בדיני בן נח נאמרה ההלכה של "לא בשמים היא", ואי אפשר לפסוק עליו חיוב מיתה אלא מכח עדות של בני אדם, ולא מכח בירור של רוח הקודש. ולכן משה רבנו הוכרח להורגו במיתה שהיא מוגדרת כמיתה בידי שמים, על ידי הזכרת שם המפורש.

אבל אם באמת היה כאן עד אחד שמעיד על המעשה של גילוי עריות שעשה, או אפילו אם המצרי בעצמו היה מספר את זה, משה רבנו היה פוסק עליו מיתה בידי אדם והיה הורגו בסייף, ולא בהזכרת שם המפורש.

אחד מז' מצוות בני נח חייב מיתה, כמבואר בסוגיא בסנהדרין ונפסק להלכה ברמב"ם (הלכות מלכים פרק ט' הלכה י"ד) שכתב "ובן נח שעבר על אחת משבע מצוות אלו יהרג בסייף". ומעתה קשה מאוד למה המצרי לא התחייב מיתה בידי אדם ובסייף מדין גילוי עריות, ולמה משה הרגו בשם המפורש ולא בסייף כדין בן נח שעבר על גילוי עריות.

עדות של בעל הדבר

ונראה לומר דהנה כתב הרמב"ם, "ובן נח שעבר על אחת משבע מצוות אלו יהרג בסייף וכו', ובן נח נהרג בעד אחד ובדיין אחד בלא התראה ועל פי קרובין, אבל לא בעדות אשה ולא תדון אשה להם". ודברי הרמב"ם הללו מבוארים בסוגיא בסנהדרין (דף נ"ז ב').

ומבואר דדין ההריגה בבן נח שונה מישראל, שהרי בישראל בשביל להרוג אדם שעבר על עבירה שחייבים עליה מיתה, חייבים שני עדים ובית דין של כ"ג. אבל בבן נח מספיק עד אחד ודיין אחד, שאם יש עד אחד שמעיד בפני דיין אחד על בן נח שעבר על אחד משבע מצוות של בני נח, מיד הוא נהרג.

ובגמ' בפסחים (דף ג' ב') מדויק שאפילו אם הגוי עצמו שעשה את העבירה מעיד על עצמו בפני דיין אחד שעבר את העבירה, כבר אפשר לפסוק עליו חיוב מיתה ולהורגו.

דהגמ' מביאה את המעשה עם ההוא ארמא שהיה עולה לירושלים לחג הפסח, ואוכל קרבן פסח עם היהודים. ובא הגוי הזה לפני רבי יהודה בן בתירא והשתבח בפניו על זה שאוכל מקרבן פסח, ואמר "כתיב כל בן נכר לא יאכל בו כל ערל לא יאכל בו, ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי". ומביאה הגמ' שרבי יהודה בן בתירא אמר לו שבפעם הבאה שיבוא לאכול מקרבן פסח, יבקש שיתנו לו לאכול מהאליה, וכוונתו היתה שעי"ז יתפסו היהודים שהוא גוי ויהרגוהו. וכך באמת היה שהבקשה הזו גרמה שיגלו שהוא גוי, ויהרגוהו.

והנה הגוי הזה שאכל מקרבן פסח היה חייב מיתה, כמו שרואים בגמ' שכאשר תפסו שהוא גוי ואוכל מהפסח, הרגוהו.

וברש"י הקשה אם הגוי הזה היה חייב מיתה, א"כ למה רבי יהודה בן בתירא בעצמו לא הרג אותו, למה שלח אותו לירושלים ששם יהרגוהו. וכתב לתרץ "וביד ר' יהודה בן בתירא לא היה להורגו". וכוונתו שבידי רבי יהודה בן בתירא לא היה את הכלים שבביל שיוכל להורגו, שהגוי היה יותר חזק ממנו, או שפחד שילשינו עליו למלכות.

ומבואר בזה שמעיקר הדין רבי יהודה בן בתירא בעצמו היה צריך להורג את הגוי, אלא שבמציאות לא היתה לו אפשרות להורגו.

ולכאורה קשה איך רבי יהודה יכול היה להורגו, הרי אין כאן עד אחד שמעיד בפניו שהגוי אכל את קרבן הפסח, שכל הידיעה של ריב"ב היא

*

משה רבנו היה שליח בדיני שמים לקיים בו את חיוב המיתה

מיתה בידי שמים, צריך להיות שהמיתה תהא מסורה רק בידי שמים ולא בידי אדם כלל, וא"כ איך הותר למשה רבנו לגרום למיתתו.

ונראה לומר דהנה במדרש מובא שמשה רבנו נמלך במלאכים אם הוא חייב מיתה, וכשהם פסקו לו שחייב מיתה הרגו. ואפשר לומר שבזה שהמלאכים פסקו לו שהמצרי חייב מיתה, הוא קיבל מהם את הכח לקיים בו את דין השמים ולהורגו בשם המפורש. ומשה רבנו נעשה באותו שעה כשלוחא דרחמנא, לקיים במצרי את דין שמים, ולהורגו במיתה בידי שמים.



"וראך ושמח בלבו - האדם לא נברא רק בשביל עצמו"

"וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו". (פרק ד' פסוק י"ד).

הנה לבו של אהרן הכהן היה קדוש וטהור, ומתוך זה זכה לדרגה העצומה הזו של "וראך ושמח בלבו". והחושן שהיה מונח על לבו של

ופרש"י, "וראך ושמח בלבו, לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם זכה אהרן לעדי החושן הנתון על הלב".

הסמוכה, השיב בשלילה. אלא שהציבור שם מאוד נהנה לשמוע את דרשותיו, ולא הסכים לוותר עליו. ובתחילה ניסו לפתות אותו על ידי שהוסיפו לו בשכרו, אבל ללא הועיל, הבחור לא הסכים להגיע בשום פנים ואופן.

כשראו הגבאים שהבחור אינו מסכים לבוא, נכנסו אל החפץ חיים וביקשו ממנו שישפיע על הבחור להגיע לימים הנוראים לעירם לדרוש ולעורר את הקהל.

החפץ חיים קרא לו, ושאל אותו מדוע הוא מסרב להגיע לעיירה ההיא כדרכו מימים ימימה.

ענה לו הבחור את הסיבה האמיתית לסירובו, שבימים מתוחים כאלו הוא רוצה להתפלל במחיצת רבו החפץ חיים, וכשהוא רואה כל כך הרבה אנשים שעוזבו את ביתם כדי להיות בימים הנוראים במחיצת החפץ חיים, כל שכן הוא שכבר נמצא כאן, לא יתכן שיעזוב את המקום בדיוק לימים הקדושים הללו, וילך לבדו לכפר נידח.

החפץ חיים שהבין את רחשי לבו, ענה לו במתק שפתיו, "אני לא יכול לומר לך מה לעשות. אבל דבר אחד אתה צריך לזכור, כי האדם לא נוצר כדי לחיות בשביל עצמו בלבד".

מובן מאליו שכאשר הבחור שמע כאלו דיבורים, מיד קם ונסע לעיירה ההיא. ע"כ הסיפור במה שנוגע לעניינו.

דברי החפץ חיים הללו הם יסוד גדול להצליח להתעלות בשלמות המידות "האדם לא נוצר בשביל עצמו בלבד", זה היסוד שמכח זה אפשר לשמוח בשלמות בשמחת חבריו, להגיע לידי "וראך ושמח בלבד", לזכור שאדם לא נמצא כאן בעולם בשביל עצמו.



"לקושש קש לתבן - מהו קש ומהו תבן"

"ויצאו נוגשי העם ושוטריהם ויאמרו אל העם לאמר כה אמר פרעה איני נותן לכם תבן. ויפץ העם בכל ארץ מצרים לקושש קש לתבן". (פרק ח' פסוק י' - י"ב).

מדובר כאן על החלק של הקנה שנקרא קש. ורש"י לשיטתו מפרש כאן בחומש "לקושש קש לתבן, לאסוף אסיפה ללקוט לקט לצורך תבן הטיט. קש, לשון לקוט על שם שדבר המתפזר הוא וצריך לקוששו, קרוי קש בשאר מקומות". דהיינו שמפרש שהפסוק קורא למעשה של אסיפת התבן בלשון "לקושש קש", והקש שכתוב כאן אינו שם עצם, אלא הוא לשון אסיפה. והפסוק בא לומר שכלל ישראל יצאו לאסוף תבן, וזהו לקושש קש לתבן - לאסוף וללקוט את התבן.

שיטת התוס'

תוס' בשבת נחלק על רש"י וכתב, "נראה לר"י דקש היינו זנבות השבולים שנשאר בשדה וכו', ותבן הוא הנקצר עם השיבולת". מבואר בתוס' שחולק על רש"י ודעתו, שהחלק של הקנה שנשאר מחובר בקרקע נקרא קש, ומה שנקצר יחד עם השיבולת הוא נקרא תבן. ולדברי התוס' כאשר פרעה אמר לכלל ישראל "איני נותן לכם תבן", כוונתו שאינו נותן את החלק של הקנה שנקצר יחד עם השיבולת - הנקרא תבן. ולפי זה הפסוק "לקושש קש לתבן", מתפרש כפשוטו, שכלל ישראל יצאו לקושש קש - ללקוט ולקושש את הקש שנשאר מחובר לקרקע, לתבן - במקום תבן. שכיון שפרעה לא נתן להם תבן, והיו חייבים לעבוד את העבודה כמו שאמר להם "כי אין נגרע מעבודתכם דבר", א"כ יצאו ולקטו קש שנשאר מחובר בקרקע במקום התבן, כדי שיוכלו להמשיך את העבודה עם הקש. וכן מפורש בתוס' בבבא מציעא (דף ק"ג א', ד"ה המקבל) שמפרש את הפסוק הזה כפי שיטתו, וז"ל: "וכתיב נמי לקושש קש לתבן, שהיו מלקטים בשדות הקש הנשאר שם תחת התבן, כי התבן כבר הוליוהו הבעלים איש לביתו".

הכהן הגדול היה גם קדוש וטהור, וכל ההוראות של האורים ותומים באו מכח החושן. וא"כ כדי לזכות לקבל את החושן על הלב, צריך להיות שהלב יהא מעוטר בכל המידות הטובות ושלם בתכלית השלמות. ואהרן הכהן שזכה לשלמות המידות, וכל מחשבות לבו היו אך ורק מחשבות של קדושה וטהרה, זה הלב הראוי לזכות לקבל את הקדושה והטהרה של החושן. והמידה הזו של "וראך ושמח בלבד" היא גילתה את קדושתו וטהרתו של אהרן הכהן, ומכח זה זכה לקבל בגלוי על לבו את החושן, שהיה קדוש וטהור. והתורה מלמדת לנו, שככל שנוזק לזכך את הלב, ולטהרו מכל המידות הרעות, כך נזכה לקבל משמים מעלות עליונות ונשגבות.

איך זוכים ל"ושמח בלבד"

אך צריך לדעת איך זוכים להגיע לכאלו דרגות נשגבות, איך אפשר לזכך את הלב עד דרגת "וראך ושמח בלבד".

מסופר על החפץ חיים, שבשנה הראשונה של מלחמת העולם הראשונה, הגיעו לקראת הימים הנוראים לראדין הרבה אורחים, כדי להיות במחיצתו של הכהן הגדול, החפץ חיים, בשעות הקשות והמתוחות הללו של הימים הנוראים. היה בחור אחד שלמד בראדין באותה תקופה, שהתפרסם בתור דרשן גדול, ובכל שנה היה הולך לימים נוראים לעיירה סמוכה כדי לדרוש שם בפני הציבור לפני תקיעת שופר, ולעוררם בתשובה. באותה שנה החליט הבחור להשאר בראדין במחיצת החפץ חיים, ולחסות בצל כנפיו בימים הנוראים והמתוחים הללו. וכאשר קיבל את ההזמנה לבוא לדרוש בעיירה

ופרש"י, "לקושש קש לתבן, לאסוף אסיפה ללקוט לקט לצורך תבן הטיט. קש, לשון לקוט על שם שדבר המתפזר הוא וצריך לקוששו, קרוי קש בשאר מקומות".

הנה ביאור הפסוק "לקושש קש לתבן", נראה שהוא תלוי במחלוקת הראשונים בגמ' בשבת בריש פרק כירה (דף ל"ו ב'), דנחלקו מה נקרא קש ומה נקרא תבן, ולפי זה יש ג' שיטות בביאור הפסוק "לקושש קש לתבן". הנה דרך הקוצרים הוא שכאשר קוצרים את השיבולים חותכים את הקנה באמצע, חלק מהקנה נשאר מחובר לשיבולת ונאסף יחד עם השיבולים, וחלק מהקנה נשאר מחובר בקרקע. ובמשנה בשבת איתא "כירה שהסיקוה בקש ובגבבא נותנים עליה תבשיל", ונחלקו רש"י ותוס' מה נקרא קש, ומה נקרא גבבא שהוא תבן.

שיטת רש"י

רש"י מפרש "קש זנבות השבולין. גבבא, הנגבב מן השדה". מבואר ברש"י שזנבות השבולים דהיינו החלק שנשאר מחובר לשיבולים הוא נקרא קש. ואילו החלק שנשאר מחובר לקרקע הוא נקרא גבבא - תבן. ולפי זה כאשר פרעה הפסיק לתת לכלל ישראל תבן והם יצאו לשדה לחפש לעצמם לבד תבן, הכוונה שהם חיפשו את התבן שנשאר מחובר בקרקע אחרי שקצרו את השיבולים. שמה שנקצר עם השיבולים הוא נקרא קש, וזה כבר נלקח מהשדה בשעה שלקחו את השיבולים. והחלק של הקנה שנשאר מחובר לקרקע, שהוא נקרא תבן, אותו יצאו כלל ישראל ללקוט מהשדות. ומעתה לשון הפסוק שכתוב, "ויפץ העם בכל ארץ מצרים לקושש קש לתבן", אי אפשר לפרש שהם יצאו ללקוט קש, שהרי הקש כבר לא נמצא בשדה שהוא נלקח יחד עם השיבולים. אלא צריך לפרש שהלשון "לקושש קש", נאמר על עצם הלקיטה, שלקיטת התבן מהקרקע נקראת בלשון הפסוק "לקושש קש". ולא

הגר"א בשבת מפרש פירוש אחר, שהקנה של השיבולים נקרא קש, ואח"כ חותכים את הקש מהשיבולים לחתיכות קטנות כדי שיוכלו לעשות עימו טיט לבנין הלבנים, וכשהוא חתוך לחתיכות קטנות נקרא תבן. ולדבריו אין הבדל בין הקנה שנקצר יחד עם השיבולים לקנה שנשאר בקרקע, אלא החילוק הוא בגודל הקנה, שכל זמן שהקנה גדול הוא נקרא קש, ואילו אחרי שנחתך לחתיכות קטנות נקרא תבן. ומעתה לדבריו כאשר פרעה אמר "איני נותן לכם תבן", כוונתו היתה שאינו נותן את להם קש חתוך ומוכן בשביל עשיית הטיט. ולפי זה פירוש הפסוק "ויפץ העם בכל ארץ מצרים לקושש קש לתבן", הוא שכלל ישראל יצאו לקושש קש שיצאו לחפש וללקוט קש, שהוא הקנה כשהוא שלם, כדי לחתוך אותו ולעשות ממנו תבן. וזהו "לקושש

קש - ללקוט קש, לתבן - כדי לחתוך אותו ולעשות ממנו תבן. וז"ל הגר"א: "דהפירוש הנכון שבהיות התבן בשלמותו אחר שנקצר נקרא קש, ותבן נקרא כשקוצרין הקש לחתיכות קטנות וכו', ופירוש הפסוק לקושש קש שלימות ואח"כ יעשו תבן ממנו, כי ודאי לא היו נותנין קש שלמים בתוך הטיט אלא קש מחותך וכו'".

היוצא מזה, ג' פירושים בפסוק "לקושש קש לתבן". לדעת רש"י לקושש קש הוא מלשון אסיפה, שיצאו לאסוף בעצמם את התבן. לדעת התוס' יצאו ללקוט ולקושש קש, במקום תבן. ולדעת הגר"א, יצאו ללקוט ולקושש קש, שהם חתיכות גדולות של קנים, כדי לחתוך אותם ולעשות מהם תבן.

ואלה שמות בני ישראל – כל האומר דבר בשם אומרו

שנים רבות ללמוד בחברותא עם רבנו בכולל, ולשמוע את שיעוריו הרבים. את כל השיעורים ששמע הקליט בצורה מסודרת, והרבה פעמים כשמסר בעצמו שיעורים בשבתות ובמועדים, היה מוסר את השיעור כפי הדרך שבה קיבל מרבנו. יום אחד ניגש אל הרב זיאת יהודי מכובד שהיה כותב מאמרים בהלכה בעיתון, ואמר לו ששמע על שיעוריו הנפלאים שמוסרם במתיקות נפלאה, כפי מה שקיבל מרבנו. ועתה גם הוא רוצה למסור כאלו שיעורים נפלאים, ולכן הוא מבקש לקבל ממנו בהשאלה את קלטות השיעורים של רבנו, בכדי שגם הוא יוכל למסור את השיעורים הנפלאים הללו לרבים.

הרב זיאת אמר לו, שצריך לבקש על כך רשות מרבנו, אם הוא מסכים שיתן לו את הקלטות על מנת למסור בעצמו את השיעורים הללו. אותו אדם נכבד דיבר עם רבנו, וכמוכן רבנו בחפץ לב הסכים לכך, ואף ביקש בעצמו מהרב זיאת אם הוא יכול לתת לו את הקלטות. ומיד קיבל הלה ממנו את הקלטות מסודרות לפי נושאים.

מאותו שבוע שקיבל הלה את הקלטות קרה דבר מעניין. כל המאמרים בהלכה שהרב ההוא כתב בעיתון היו מועתקים מילה במילה, משיעוריו של רבנו. הוא לא שינה כלום ולא הוסיף דבר מעצמו, אלא הכל הכל היה בדיוק אותו דבר. הוא פשוט לקח את הקלטות, שיכתב אותם ופרסם את השיעור במתכונתו ובצורתו המקורית.

אבל דבר אחד הוא השמיט, הוא לא כתב שהדברים הללו הם שיעוריו של רבנו. הוא כתב את הכל על שמו, כאילו שהוא המחבר, הוא המבין, הוא הגאון והוא הכל. ומעולם לא הזכיר את שמו של רבנו במאמריו, בשום הקשר כל שהוא.

הרב זיאת ראה וקרא את מאמריו בכל שבוע, והתפלא מאוד איך הוא לוקח את דבריו של רבו ומפרסםם בשער בת רבים על שם עצמו, בזמן שהכל מועתק מילה במילה מהשיעורים שנתן לו בהקלטות. הדבר כאב לו עד מאוד איך יתכן כדבר הזה.

כאשר ראה שהדבר נמשך כך בתמידות, שאין זה דבר חד פעמי, אלא בכל שבוע הוא מפרסם מאמרים על גבי מאמרים שגונבם מהשיעורים ששמע בהקלטות. החליט שאין זה הוגן וצריך לספר את הדבר לרבנו לשאול אותו כדת מה לעשות להבא, האם להמשיך להביא לו קלטות או להמנע מכך.

ובאחד מהימים ניגש אל רבנו, ואמר שיש לו ענין לדבר עימו, שחושב שנעשה כאן עוול כלפי רבנו, וסיפר את לו את הדברים כהוויתן, כשהוא מוסיף שכונתו רק לתועלת ולא לשם לשון הרע.

רבנו שומע את הדברים, ובמקום להצטרע על הגניבה שגונבים לו את השיעורים, הוא התמלא בשמחה, ובהנאה מרובה הוא אמר "מה איכפת לך על שם מי הוא כותב את החידושים הללו, העיקר שהתורה תתרבה בעם ישראל. ברוך ה' שהתורה מתרבה, זה העיקר, ומה זה משנה אם כתוב את השם שלי או שם אחר".

ולא די בזה מוסיף רבנו ואומר, "אפילו שהוא כותב את הדברים בשם עצמו, זה מותר, והוא עוד יהא תלמיד חכם גדול, כמו שפסק הש"ך להלכה".

וכשהוא שואל איזה ש"ך, מיד הוציא רבנו גמרא בבא קמא, ופתח את התוספתא (פרק ז' משנה ג') שכתב, "שבעה גנבים דין וכו', אבל המתנגב מאחר חבר והולך ושונה פרק, אע"פ שנקרא גנב וזכה לעצמו שנאמר לא יבחו לגנב וגו', סוף שמתמנה פרנס על הצבור, ומזכה את הרבים, וזוכה לעצמו וכו'". והש"ך בחור"מ בסימן רצ"ב סק"ה הביא את התוספתא.

"ואלה שמות בני ישראל", ידוע מה שכתבו הספרים שכל אדם מכלל ישראל, השם שבו הוא נקרא לא ניתן לו במקרה על ידי אביו ואמו, אלא השם נקבע ונחשב בעבורו מתחילת הבריאה, שהקב"ה הכניס להוריו מעין רוח הקודש לקרוא לו בשמו הראוי לו. וכיון שהשם הוא מזות שורשו של האדם, משום כך ככל שהאדם זוכה יותר להודרך בתורה ובמצוות, כך הוא זוכה להוסיף עוד קדושה וטהרה בשמו.

ולכן מובא בגמרא שצריך להזכיר את שמו של האדם כשמביאים דבר בשמו, כמו שאמרו "כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם".

הנה כל תלמיד חכם שמוסר שיעורים יודע, שתמיד נוספים לו הוספות וחידושים רבים על ידי השומעים, כמו שאמרו חז"ל "ומתלמידי יותר מכולם", שעל ידי התלמידים ששואלים ומוסיפים את הערותיהם, הדברים מתבררים יותר.

הנהגה מופלאה נהג רבנו בזה, כמעט בכל שיעור היה מזכיר קושיות, תירוצים וראיות ששמע מאברכים, ובכל פעם היה מזכיר את שמו של האברך שאמר לו את הדברים. אפילו במקרים שהאברך היה צעיר ממנו בעשרות שנים, לא בוש מלומר את הדברים בשם אומרו, והקפיד על כך מאוד.

בכל פעם שהיה שומע רבנו מאחד מהשומעים תוספת ראיה על הדברים שאמר, מיד היה מוסיף את הדברים בכתיביו בשם אומרו, ולא שכחו לעולם, ובכל פעם שהזכיר שוב את הדברים והוסיף את התוספת שנוספה לו על ידי פלוני, היה אומר את הדברים בשמו. והיה יכול להיות דבר ששמע מאיזה אדם לפני שנים רבות, ולעולם לא שכחו אלא תמיד חזר ואמר בשמו את הדברים.

היה פעם שהזכיר דבר ששמע מבחור שקדן ובעל כשרון גדול, אלא שרח"ל פתאום נחלה הבחור ודעתו קצת השתבשה. ובאותה שנה שהתחיל חוליו היה מזכיר בכל השיעורים איזה חידוש ששמע ממנו, ולא אמר סתם ששמע מפלוני, אלא אמר ששמע מ"הגאון ר'", והדגיש כמה פעמים במהלך השיעור שאת הסברא הזו שמע ממנו. וגם בספרים שהוציא באותה תקופה, חקק בהם את שמו של הבחור בשם "הגאון". ופעם אחת לאחר השיעור הסביר לאחד מהחברות שהסיבה שהדגיש את שמו של הבחור, היה כדי שישמע הבחור שאמר חידוש בשמו בשיעור, בתארים גדולים, ועל ידי זה ישמח הבחור ואולי יעיל לו שיתרפא מחוליו.

*

אבל כל זה היה רק לגבי אחרים, שאותם הקפיד מאוד לכבד ולומר "דברים בשם אומרו". ואילו לגבי עצמו השתדל בכל מקום להשים את עצמו כאין. והרבה פעמים כשאברכים היו צריכים למסור שיעור בכל מיני מקומות, הביא להם את כתיביו שיוכלו להעתיק ולצלם את הדברים, על מנת למוסרם ברבים. והיה מדגיש לאברכים שלא יזכירו את שמו במהלך השיעור, אלא יאמרו את הדברים מעצמם.

ובאמת היו כמה שמסרו שיעורים רבים, שבעצם כל השיעור היה שיעורו של רבנו כמעט ללא שום הוספות מעצמו. ורבנו לא רק שלא הקפיד, אלא שמח על זיכוי הרבים שהתורה מתפרסמת בעולם.

וכשאחד בא לבקש ממנו מחילה על זה שהרבה פעמים מוסר שיעורים, ואומר בהם את החידושים ששמע מרבנו בשם עצמו. רבנו צחק וביטל את דבריו ואמר, "אשמח מאוד אם תמשיך כך הלאה, העיקר שהאברכים נהנים מהדברים".

סיפור מעניין מספר בענין זה תלמידו של רבנו, הגר"ש זיאת שליט"א, אשר זכה

ניתן להשיג את העלון בכל שבוע בטלפון 0527120854 או במייל 7120854@gmail.com

השיר והשבח לחי העולמים על אשר זכינו לסיים שנה ראשונה להוצאת העלון מידי שבוע בשבוע. יש אפשרות להשיג קונטרס של כל העלונים שיצאו עד עתה, פרטים בטלפון הנ"ל

דרכי החינוך

ארבעה צריכים חינוך (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

232

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • פרשת ויחי תשע"ו

מגמרא, מפני שהשניאו עליו את לימוד הגמרא, שלמדו איתו בכפייה ובעל כורחו, ולא מתוך חינוך לאהבת תורה.

וכן יש מקומות שלומדים גמרא כדי לקבל "תעודה" ואינם לומדים מתוך אהבת ומתיקות התורה, רק כדי לדעת ולעמוד במבחנים, בשביל שיקבלו לבסוף את התעודה הנכספת, והם שונאים את הגמרא, מפני שאינם לומדים מתוך אהבת תורה אלא בכפייה עצמית, וכל דבר שאדם עושה מתוך כפייה והכרח יש בלבו שנאה לזה.

אך דא עקא שלפעמים הורים קשה להם להתאפק, ואינם מסוגלים לראות שהילד לא עושה כל מה שצריך לעשות, ומכריחים אותו או מעירים לו יותר מדי, והתוצאה היא היפך החינוך.

חינוך על תפילה

היה עובדא בילד משיבה קטנה שהיה לומד ומשתתף בשיעורים ובכל הסדרים, אבל לא היה מתפלל בישיבה אלא בבית כנסת, וההורים חשבו להכריח אותו להתפלל בישיבה, אך כששאלו את מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א אמר להם כי אם רוצים שבנם יישאר יהודי אין להכריח אותו, כי אם יכריחו אותו בכפייה תהיה התוצאה הפוכה.

יש גם ילדים בחיידר או בישיבה קטנה שמתפללים בקלות ראש ולא ברצינות כראוי, והסיבה לזה מפני שאינם יודעים את ערך וחשיבות התפילה, ולא שייך להכריח אותם להתפלל כראוי, רק **צריכים ללמוד איתם הלכות תפילה, ולהסביר להם מה היא תפילה, ומה הקדושה שיש בתפילה, שיבינו מה הרווח בזה, למה כדאי להתפלל בכוונה, ומה מפסידים אם לא מתפללים כראוי**. זוהי העצה היחידה. ולפעמים ילד לא ראה מה היא תפילה, ולא קיבל חינוך כמו שצריך על תפילה, או שהכריחו אותו להתפלל, ומחמת זה אין לו טעם בתפילה.

קירוב ילד שנתקלקל

והנה לכתחילה צריכים זהירות גדולה שלא יתקלקלו הילדים. אמנם אם ח"ו אירע שילד התקלקל והרחוב השפיע עליו, אם מחמת חברים רעים, או מחמת המכשירים האיומים שיש בדורנו רח"ל, מי שכבר התקלקל העצה היא לקרב אותו ולתת לו הרגשה טובה, שלא ירגיש רחוק יותר משאר הילדים, ואם יש בבית ילדים קטנים ששואלים צריכים להסביר להם שהוא מסכן ואין לו שכל, וצריכים לרחם עליו ולהתפלל שיקבל שכל – שיבינו שהוא מתנהג שלא כהוגן ואסור ללמוד ממנו, אבל ירחמו עליו, וכל כמה שהוא לא משפיע קלקול על שאר הילדים שבבית צריכים לקרב אותו, כי אם מרחקים אותו זה רק גורם שיהיה יותר גרוע, ואם רוצים שיחזור אי פעם בתשובה צריכים לקרבו ולתת לו יחס טוב. זוהי העצה היחידה ואין עצה אחרת.

ומעשה שהיה אצל מרן החזון איש זצ"ל, אני מכיר את בעלי המעשה, בבחור צעיר שיצא לתרבות רעה, עד שנעשה מחלל שבת רח"ל, אך המשיך לעמוד בקשר עם הוריו, ופעם ביקש מאביו שיקנה לו כלי רכב, ואביו היה בעל ממון ויכול לקנות לו, אך ביקש להתנות עימו שלא ישתמש בזה בחילול שבת. ושאל את מרן החזון איש זצ"ל, ואמר לו מרן שייתן לבנו את הרכב בלי שום תנאים, וחזר לביתו וסיפר לאשתו את הוראת החזון"א, אך היא לא האמינה, ואמרה שבוודאי לא הבין נכון את תשובתו של מרן, ולא יתכן שהורה כך, והכריחה אותו לעשות תנאי עם הבן, והסוף היה שהתקלקל והתרחק מהם יותר.

חינוך עצמי

זהו מה שנוגע לחינוך הילדים, ויש עוד דבר שנוגע לחינוך עצמי של כל אחד ואחד, ראשית יש חיוב תלמוד תורה, והוא חיוב חמור מאד, כמו

דרכי החינוך

הנה בימינו יש תופעה של צעירים מבטים של בני תורה היוצאים לתרבות רעה, ואפילו ממשפחות של צדיקים מפורסמים יש ילדים שהתקלקלו, והרחוב גורם קלקול גדול רח"ל.

ברם לפעמים סיבת הקלקול היא מתוך הבית עצמו, שההורים אינם יודעים לחנך, וכשרואים שהילד אינו בשלמות כמו שצריך להיות, ואינו לומד ולא מתפלל כראוי, הם דורשים ממנו בתקיפות שילמד ושיתפלל, וכופים אותו לכך, ומחמת זה הילד מתקלקל יותר.

חינוך בכפייה אינו חינוך! ואינו מביא תועלת, רק להיפך זה מקלקל וגורם לילד שישנא את ההורים. אני יודע מאחד שמתעסק עם נוסרים ששוחח איתם, ואמר לו, שהם שונאים את ההורים שנאה איומה, מפני שדרשו מהם בכפייה, ומחמת זה נשרו והתקלקלו.

החינוך הטוב ביותר הוא כשהילד מתחנך באופן טבעי, בלא צורך בפקודות והוראות מיוחדות, רק הילד מתנהג ממילא כפי מה שהוא רואה בביתו, ומחקה את הנהגתם של הוריו. זהו הטבע, שילד מושפע ממה שהוא רואה בבית, וממה שהוא רואה בחיידר.

ובספר אמונה וביטחון למרן החזון איש (פרק ד') כתב שאם מלמד בחיידר מחנך את התלמידים מתוך כעס, הם מתלמדים ממנו שהכעס היא מידה טובה שראוי להשתמש בה, ובאמת כעס היא מידה רעה ומגונה מאד, אבל ילדים אינם מבינים, ומושפעים ממה שהם רואים, וכן גם ילד שרואה שמחנכים אותו בכפייה, הוא מרגיש שלא מתחשבים בו, שכופים אותו נגד רצונו, וממילא גם הוא אינו מתחשב בהוריו, ומתנהג בניגוד לרצונם. כך הטבע, וזו המציאות.

לכן דרך החינוך היא רק בלי כפייה, וכפייה היא היפך החינוך, רק משיגים בזה תוצאה הפוכה. נכון לדבר עם הילד בצורה עקיפה מה טוב ומה לא טוב, אבל שלא ירגיש שכופים אותו בזה.

ועוד דבר חשוב מאד בחינוך הילדים, **שצריך לזהר מאד שלא לתת לילד כל מה שהוא רוצה, שאם יתנו לו כל מה שהוא רוצה יחשיב את עצמו יותר מן ההורים, ויזלזל בהם, ויעשה כל מה שלבנו חפץ. יש הכרח שהילד תהיה לו התבטלות כלפי ההורים, וזה תלוי בחכמת ההורים, שלמרות האהבה שהוא מקבל מהם, יידע גם שהוא חייב לכבד אותם. ויש בזה עוד תועלת, שמכיוון שהוא חי בלי פריקת עול, זה גם מוסיף שלא תהיה לו פריקת עול תורה ויראת שמים.**

עובדות והדרמות

והנה יש ילדים עדינים מטבעם, שצריכים לנהוג בהם בזהירות יתירה, כפי שהיה מעשה בבחור אחד שלא היה מסוגל ללמוד, רק היה עוזר לראש הישיבה שלו ומשמש אותו, והסיבה שלא היה יכול ללמוד, מפני שהוא עדין מאד בטבעו, ובילדותו היו הוריו מעירים לו הרבה הערות שיהיה יותר טוב ממה שהוא, למרות שלא נהגו עימו בכפייה, נתנו לו הרגשה שלא מרוצים ממנו, והיה אכפת לו שמתייחסים אליו ככה, עד שאיבד את החשק ללמוד, ואמנם אינו כועס על הוריו, ואינו עד כדי כך ששונא אותם, אבל הוא לא שמח בחלקו, ומחמת זה קשה עליו ריכוז המחשבה בתורה, ומחפש לעסוק בדברים אחרים.

ועוד מעשה בבעל תשובה אחד, שבילדותו היה שומר תורה ומצוות ויצא לתרבות רעה, והסיבה לזה מפני שהיו לו קצת קשיים בלימודו, וההורים כפו והכריחו אותו ללמוד גמרא, וכמובן שלא תפס את מה שלמד, ובמשך הזמן התקלקל, ואפילו עכשיו שכבר חזר בתשובה אינו מסוגל ללמוד גמרא, והוא לומד הלכה ומשניות וכל מיני דברים חוץ

שאמרו "ותלמוד תורה כנגד כולם", היינו שהשכר של לימוד התורה גדול מאד, וממילא גם ביטול תורה הוא חטא חמור מאד, ועונשו גדול יותר מכל העבירות, כמו שכתב בשערי תשובה לרבינו יונה (ג, טז) כי לפי גודל המצוה ושכרה יגדל עונש מי שיחדל לעשותה.

וכבר הארכנו בשיחות הקודמות שחיוב תלמוד תורה הוא חיוב נוח ונעים מאד, המושך את הלב, ויש מתיקות בדברי תורה, וממילא אין זה קשה ללמוד בהתמדה, רק צריכים לשמור שלא להתאמץ יותר מן הכוחות, אבל לא קשה להיות מתמיד בתורה.

וממילא גם יש חיוב לדעת ש"ס, כל אחד יכול להיות בקי בש"ס, אפילו צעירים, זה לא קשה! והנה בשנים קדמוניות כשלמדו בלי ישיבות, היה מצוי יותר שגמרו את הש"ס. זקני הגאון בעל "חידושי בן אריה" זצ"ל בשנת הבר מצוה ישב בבית כנסת בקמניץ ולמד את כל הש"ס, ואמר שאף על פי שחזר עוד פעמים רבות בימי חייו, העיקר נשאר אצלו מהפעם הראשונה שהיא הגירסא דינקותא. זה היה לפני כמאה וחמישים שנה. אבל גם היום שלומדים בישיבות ויש סדרים קבועים, יש זמנים נוספים בין הסדרים שאפשר להספיק בהם ללמוד הרבה מאד בכמות עם חזרות, כל אחד לפי כוחו, ביישוב הדעת בלי מתח, ולאט לאט מתקדמים ומקבלים ידיעות בש"ס.

והנה בדור האחרון יש דבר הגורם מאד לביטול תורה, והוא הפלאפונים. יש הרבה ישיבות שאין בהם פלאפונים כלל, ומי שצריך להתקשר לביתו או לדברים אחרים, יש טלפונים ציבוריים ופתרונות נוספים, אך בלי פלאפונים. מי שיש לו פלאפון – יש לו יצר הרע של ביטול תורה, הפלאפון הוא מסית ומדיח על ביטול תורה! ואין אנו מדברים על מכשירים אסורים שהם גיהנום ממש, ויש בהם כל שבעת מדורי הגיהנום, אלא אפילו פלאפון כשר, זהו גם כן ביטול תורה, ומאד לא טוב שמחזיקים פלאפון בחדר או בכיס או אפילו בבית, עדיף שלא להשתמש בפלאפונים, רק לעסוק בתורה ולא בדברים בטלים, אלא אם כן יש סיבה מיוחדת שמוכרחים להשתמש בזה.

אלו הם הדברים החשובים, שהכלל הוא כמו שאמרו "בא ליטהר מסייעים אותו", מי שרוצה ומתחיל ליטהר, מן השמים מסייעים בידו שלא יהיו קשיים, יהי רצון שנוכח כולנו לסייעתא דשמיא!



"כי אתם המעט"

דברים שנשא רבינו שליט"א בשמחה משפחתית השבוע

הנה אמרו חז"ל (חולין פט, א) "לא מרובכם מכל העמים חשק השם בכם כי אתם המעט מכל העמים, אמר להם הקב"ה לישראל חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר לפני ואנכי עפר ואפר, למשה ואהרן אמר ונחנו מה, לדוד אמר ואנכי תולעת ולא איש", ונזכר בגמרא שלוש דרגות של ענווה, ונחנו מה, עפר ואפר, ותולעת.

ואמרו שם "גדול שנאמר במשה ואהרן יותר ממה שנאמר באברהם דאילו באברהם כתיב ואנכי עפר ואפר ואילו במשה ואהרן כתיב ונחנו מה", היינו שמשה רבינו לא החשיב עצמו לכלום ולכן אמר 'ונחנו מה', אבל אברהם אבינו כן החשיב עצמו משהו כמו 'עפר ואפר' שיש לו איזה חשיבות, דוד המלך אמר ואנכי 'תולעת' היינו דרגה נוספת כמו תולעת שיש בה קצת יותר חשיבות מעפר ואפר, שיש בה רוח חיים ויכולה ללכת. כן שמעתי ממורי הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל.

והנה משה רבינו הרי היה אבי הנביאים, שקיבל את התורה מסיני ומסרה לכלל ישראל, והוא היה השליח להוציא את בני ישראל ממצרים וכל האותות והמופתים נעשו על ידו, ועם כל זה לא הרגיש בעצמו שום חשיבות אלא אמר ונחנו מה, מפני שהכיר את האמת בבהירות מוחלטת כמו שאמרו חז"ל (יבמות מט, ב) שהיה רואה באספקלריה המאירה, וככל שאדם מכיר ורואה את האמת הרי הוא מבין שאין שום סיבה

להחשיב את עצמו, שהרי כל הכוחות ניתנו לו מן השמים, וכיצד הוא חי ונושם? מן השמים מנשימים אותו, כמו חולה שנמצא ב"טיפול נמרץ", וזהו שאמרו (בראשית רבה יד, ט) כל הנשמה תהלל קה – על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך לקלס לבורא.

ובאמת גם אנחנו מאמינים בזה, אבל אצלנו זה נשאר כידיעה בעלמא, ואילו משה רבינו שראה את האמת בבהירות מוחלטת הרגיש בחוש 'ונחנו מה', ואפילו אברהם אבינו לא הרגיש עד כדי כך, רק כמו עפר ואפר שיש בו איזה חשיבות, וכן דוד המלך הרגיש כמו תולעת, וכל אחד אמר את האמת כפי מה שהרגיש בעצמו את דרגת הענווה.

ומשה רבינו היה בדרגה הגבוהה ביותר, שלא החשיב עצמו לכלום, אפילו לא כמו עפר ואפר, וזהו שאמרו "שכינה מדברת מתוך גרונו של משה", היינו שלא הרגיש כלל שהוא מדבר בעצמו, רק השכינה מדברת מתוך גרונו והוא אינו שייך לזה. זוהי הדרגה הגבוהה ביותר של מידת הענווה, יותר ממה שנאמר באברהם אבינו ובדוד המלך, ולכן כתוב בזוהר כי אצל אברהם אבינו שנאמר "אברהם אברהם" יש טעם מפסיק ביניהם, ובמשה רבינו שנאמר "משה משה" אין טעם מפסיק ביניהם, והוא מפני גודל דרגתו וענוותנותו של משה רבינו.

והנה בתפילת שמונה עשרה אנו מבקשים "ונפשי כעפר לכל תהיה", ולכאורה הרי נתבאר שיש שלוש דרגות בענווה, הא' כתולעת, והב' כעפר ואפר, והג' ונחנו מה, ומדוע מבקשים רק על הדרגה האמצעית 'כעפר' ולא על הדרגה הגבוהה ביותר 'ונחנו מה' כמו משה רבינו.

ויש לבאר מפני שמשה רבינו התורה העידה עליו (במדבר יב, ג) "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" והיינו שהוא היה האדם היחיד בעולם שזכה לדרגת ענווה כזו, מפני שהוא היה היחיד שראה באספקלריה המאירה, ועל ידי שראה את האמת בבהירות מוחלטת כזו הגיע לדרגתו הגבוהה במידת הענווה.

ואם אנו נבקש על דרגת 'ונחנו מה' הרי זו תפילת שווא, כי לא שייך שיהיה אדם בדרגת הענווה כמו משה רבינו, רק אנו מבקשים על דרגתו של אברהם אבינו 'ונפשי כעפר לכל תהיה', ולזה גם אנחנו יכולים לזכות, כמו שאמרו חז"ל (תנא דבי אליהו רבה פכ"ה) חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב.

[ואמנם התוס' בברכות דף י"ז פירשו באופן אחר מה שמבקשים ונפשי כעפר לכל תהיה, דהיינו כמו עפר שדורכים עליו והוא קיים: "מה עפר אינו מקבל כליה לעולם כן יהי רצון שזרעי לא יכלה לעולם כמו שהוא אומר והיה זרעך כעפר הארץ". עיין שם].

והנה יעקב אבינו אמר (בראשית לב, יא) "קטונתי מכל החסדים", וראיתי מבארים כי בפרט עכשיו שזכה יעקב אבינו לחסדים כאלה אמר "קטונתי – מכל החסדים", היינו שהחסדים הם סיבה להרגיש יותר קטונתי! כי כשאדם זוכה לחסדי השי"ת, הרי הוא מרגיש הכרת הטוב על כך, וחושב בלבו "מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי", ואז הוא רואה כמה שהוא קטן, שלא שייך באמת שיחזיר טובה להקב"ה כמו שהיטיב עימו, וממילא זה גורם לחיזוק מידת הענווה אצלו.

וזה גם הביאור במה שאמרו "שבשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם לפני", היינו דווקא מחמת הגדולה, שזוכים לחסד ולגדולה מאת הקב"ה, זוהי סיבה להוסיף יותר ענווה.

אמנם מצד שני כשעולים לגדולה ומקבלים מעמד חשוב הרי זה גם ניסיון גדול שלא להרגיש שום חשיבות, רק להבין שהכל בחסדי שמים, והעצה לזה היא ללמוד ספרי מוסר, יש במסילת ישרים שני פרקים כיצד מקבלים ענווה, וכן בחובות הלבבות יש שער הכניעה.

אני זוכר אחד שלמד בישיבה שהיה אוהב לעיין ולקרוא בהקדמות של ספרים מגדולי האחרונים, שהם כמו ספר מוסר, איך שכותבים על עצמם בענווה ומבקשים שלא לסמוך עליהם להלכה, ומודים להקב"ה על כל העבר. ובאמת זכה להיות מזוכה הרבים מאד.

יהי רצון שנוכח לכל המדרגות הללו, ובזכות זה כל אחד יקבל מן השמים שפע ברכה והצלחה וכל טוב סלה!



לזכות הילד דב בן ביתיה שושנה נ"ו
שיזכה לגדול בתורה ואהבתה עם יראת שמים
ומידות טובות ולעשות נחת רוח לבוראו
הוקדש על ידי אביו תלמיד רבינו שליט"א

לזכות ידידינו החתן המופלג דוד א. קניבסקי שיחי'
בן הגאון רבי אברהם ישע' שליט"א
לרגל שמחת נישואי בשעה טובה ומוצלחת
יה"ר שיעלה הזיווג יפה ויזכו לבנות בית נאמן בישראל!

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת
הרה"ג רבי חיים אריה דרורי זצ"ל
בן רבי שאול זצ"ל
נלב"ע י"ד טבת תשנ"ד - תנצב"ה